

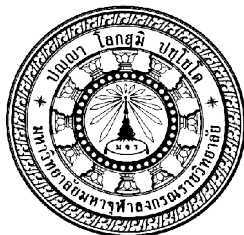
ศึกษาวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ และพระธรรมทูต
อาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

**AN ANALYTICAL STUDY OF THE PROPAGATION OF BUDDHISM OF
THE BUDDHIST MONKS AND THE VOLUNTEER DHAMMADŪTA
MONKS IN FIVE SOUTHERN BORDER PROVINCES**

พระมหากิตติ กนตสีโล (ญาณปุญวงค์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

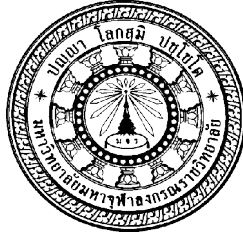
ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ และพระธรรมทูต
อาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

พระมหากิตติ กนตสีโล (ญาณปัญญวงศ์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**An Analytical Study of the Propagation of Buddhism of
the Buddhist Monks and the Volunteer Dhammadūta
Monks in Five Southern Border Provinces**

Phramaha kitti Kantasīlo (Yanapunwong)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Comparative Religion)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
“ศึกษาวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดน
ภาคใต้” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา
เปรียบเทียบ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัย

(ผศ. ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี)

ประธานกรรมการ

(ผศ. ดร.อุทัย สติมัน)

กรรมการ

(ผศ. ดร.แสวง นิลนามะ)

กรรมการ

(พระศรีรัตโนบล, ผศ. ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย

ผศ. ดร.แสวง นิลนามะ
พระศรีรัตโนบล, ผศ. ดร.

ประธานกรรมการ
กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมหากิตติ กนต์สีโล)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : ศึกษาวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้
- ผู้วิจัย** : พระมหากิตติ กนต์สีโล (ญาณปุญวงค์)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ศาสนาเปรียบเทียบ)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : ผศ. ดร.แสวง นิลนามะ, ป.ธ. ๗, พธ.บ. (ปรัชญา), พธ.ม. (ปรัชญา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
 - : พระศรีรัตโนบล, ผศ. ดร., ป.ธ. ๙, พธ.บ. (ปรัชญา), M.A. (Philosophy), Ph.D. (Philosophy)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๒) เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ ๓) เพื่อวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยและพระธรรมทูตอาสาใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสาร และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผลการศึกษาพบว่า

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยนั้นได้ยึดถือหลักพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนา โดยถือพุทธจริยาวัตรเป็นต้นแบบในการเผยแผ่ และใช้หลักโอวาทปาฏิโมกข์เป็นหัวใจสำคัญในการเผยแผ่ คือ หลักการ ๓ อุดมการณ์ ๔ วิธีการ ๖ และยังได้กำหนดคัดเลือกคุณสมบัติพิเศษของพระธรรมทูต ๘ ประการตามที่ปรากฏในคัมภีร์ ในเวลาต่อมาได้กำหนดนโยบาย โครงการกิจกรรมเครือข่ายพระธรรมทูตทั้งในประเทศและต่างประเทศ พระธรรมจาริก ตลอดจนได้ก่อตั้งพระธรรมทูตอาสาขึ้นมาเพื่อขับเคลื่อนการทำงานด้านการเผยแผ่ใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยการยึดถือหลักการดังกล่าวข้างต้นอย่างเคร่งครัด อีกทั้งได้สร้างเครือข่ายเฉพาะที่ในการอบรม แนะนำสั่งสอนศีลธรรม ชัดเจนเป็นรูปธรรมและมีโครงการกิจกรรมพิเศษ ๓ โครงการ คือ โครงการเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ โครงการสร้างขวัญกำลังใจชาวพุทธผู้ประสบเหตุความไม่สงบในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และโครงการเยี่ยมพระ พบปะโยม ซึ่งคล้อยตามโครงการส่งเสริมความมั่นของสถาบันพระพุทธศาสนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากอดีตถึงปัจจุบันมีความต่อเนื่องชัดเจน มีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดสันติสุขที่มีแนวโน้มที่ดีขึ้นตามลำดับ

- Thesis Title** : An Analytical Study of the Propagation of Buddhism of the Buddhist Monks and the Volunteer *Dhammad ta* Monks in Five Southern Border Provinces
- Researcher** : Phramaha Kitta Katas lo (Yanapunwong)
- Degree** : Master of Arts (Comparative Religion)
- Thesis Supervisory Committee**
- : Asst. Prof. Dr.Sawaeng Nilnama, Pali VII,
B.A. (Philosophy), M.A. (Philosophy), Ph.D. (Buddhist Studies)
- : Phra Srirattanobol, Asst. Prof. Dr., Pali IX,
B.A. (Philosophy), M.A. (Philosophy), Ph.D. (Philosophy)
- Date of Graduation** : March 29, 2019

Abstract

This research is of three objectives, 1) to study of the propagation of Buddhism of the Thai Buddhist monks, 2) to study of the propagation of Buddhism of the volunteer *Dhammad ta* monks in the five southern border provinces, and 3) to analyze the propagation of Buddhism of the Thai Buddhist monks and the volunteer *Dhammad ta* monks in the five southern border provinces. The sources of this study have been collected from documents and also from In-depth Interview.

The results of the study were as follows:

The result of study found that the propagation of Buddhism of Thai Buddhist monks had hold the Discipline in Buddhism by following the Buddha's conducts as the model of propagation, and using the *Ov dap timokkha* as the heart of propagation, they are the 3 principles, the 4 ideologies, and the 6 methods. It also had specified to choose the 8 special characteristics of *Dhammad ta* monks as appearing in the texts. Later, it has specified the policy of the project on the network for *Dhammad ta* in both the home and abroad, the *Dhammad ta* through establishing the volunteer *Dhammad ta* monks to motivate for working on the propagation in the five southern border provinces by holding the mentioned above strictly. It also created the local network for training and instructing morality clearly. There are three special

projects; the network of volunteer *Dhammad* *ta* Monks in the Five Southern Border Provinces, the creation of encouragement to Buddhists who are stalked by insurgency in the Five Southern Border Provinces, and the visiting monks and Laities according to the project on promotion of the stability of Buddhism Institute in the Southern Provinces. It is to make the continuing and effecting for propagation of Buddhism from the past to present, and it has built better tendency peacefulness respectively.

กิตติกรรมประกาศ

ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพระคุณพระศรีรัตนโอบ, ผศ. ดร., ผศ. ดร.แสวง นิลนามะ ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษาและตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้อย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อให้เนื้อหาของงานวิจัยนี้ชัดเจนสมบูรณ์มากขึ้น

ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความเอาใจใส่ของพระราชปรีดีมุนี, รศ.ดร. คณบดีคณะพุทธศาสตร์, พระมหาสมบุญ วุฒิกโร, ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเจ้าหน้าที่ศูนย์บัณฑิตศึกษา คณะพุทธศาสตร์ ทุกท่านที่ได้เมตตาและอนุเคราะห์ช่วยเหลือให้คำแนะนำ ช่วยตรวจสอบและแก้ไขข้อมูลบางส่วนให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

คุณงามความดีอันเป็นบุญกุศลและประโยชน์อันเกิดจากผลงานนี้ ขออุทิศถวายหลวงพ่ोज้าประคุณสมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสณมหาเถระ) อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช อดีตเจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร พระมหาเถระผู้เป็นประวัติศาสตร์ความทรงจำพระพุทธศาสนาโลก ผู้ริเริ่มก่อตั้งโครงการพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้วิจัยระลึกถึงพระคุณของคุณบิดามารดาผู้ให้กำเนิด, หลวงพ่อธงชัย สุขวาโณ (พระพรหมสิทธิ) ผู้ให้การสนับสนุนทุนการศึกษา, พระอาจารย์สังคม ญาณวฑฒโน (พระราชอุปเสณาภรณ์) พระอาจารย์เทอด ญาณวชิโร (พระราชกิจจาภรณ์) พระอาจารย์ผู้คอยอบรมสั่งสอน ชี้แนะแนวทาง ให้คำปรึกษา ที่มีพระคุณมากมายสุดที่จะพรรณนา

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์คณะพุทธศาสตร์ทั้งอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษ ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้และคำแนะนำในด้านต่าง ๆ แก่ผู้วิจัยตลอดระยะเวลาที่ได้ศึกษาอยู่ ณ มหาวิทยาลัยแห่งนี้ เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องทุกท่านทุกระดับชั้น ตลอดถึงเพื่อนพ้องน้องพี่นิสิตนักศึกษา ในหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ ที่มอบน้ำใจและไม่ตรีจิตช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยดีเสมอมา

ท้ายที่สุด ขอคุณงามความดีและประโยชน์ที่เกิดจากการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมอุทิศเป็นเครื่องสักการบูชาคุณพระศรีรัตนตรัยช่วยแผ่พระพุทธานุภาพให้กว้างใหญ่ไพศาล ช่วยเสริมสร้างหลักการ อุดมการณ์ และวิธีการเผยแผ่อันจักเป็นการเสริมสร้างกำลังใจแก่พระธรรมทูตอาสาต่อไป และจงเป็นปฏิการคุณหนุนนำบิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ครู อาจารย์ และคุณของผู้มีอุปการะแก่ข้าพเจ้าให้เจริญรุ่งเรืองตลอดกาลนิรันดร์

พระมหากิตติ กนตสีโล (ญาณบุญวงศ์)

๒๙ มีนาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๙
๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ	๑๐
บทที่ ๒ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสมัยพุทธกาล	๑๑
๒.๑ ประวัติและความเป็นมาของพระธรรมทูตในสมัยพุทธกาล	๑๑
๒.๑.๑ นิยามและความหมายพระธรรมทูต	๑๑
๒.๑.๒ คุณสมบัติเบื้องต้นของพระธรรมทูต ๘ ประการ	๑๓
๒.๒ โอวาทปาฏิโมกข์ในฐานะหัวใจหลักของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๑๙
๒.๒.๑ หลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต: หลักการ ๓	๒๐
๒.๒.๒ อุดมการณ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต: อุดมการณ์ ๔	๒๑
๒.๒.๓ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต: วิธีการ ๖	๒๓
๒.๓ สรุป	๒๗
บทที่ ๓ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และพระธรรมทูตอาสา	
๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้	๒๙
๓.๑ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย	๒๙
๓.๒ การเผยแผ่ของพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนใต้	๓๖
๓.๒.๑ ประวัติและความเป็นมาของพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้	๓๖
๓.๒.๒ นโยบายในการเผยแผ่ของพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้	๓๗
๓.๒.๓ โครงการและกิจกรรมพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้	๔๐
๓.๓ สรุป	๔๘

บทที่ ๔ วิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย	
และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้	๔๙
๔.๑. วิเคราะห์คุณสมบัติเฉพาะตัวของพระธรรมทูต	๔๙
๔.๒ วิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๕๔
๔.๒.๑ วิเคราะห์หลักการ	๕๔
๔.๒.๒ วิเคราะห์อุดมการณ์/เป้าหมาย	๗๐
๔.๒.๓ วิเคราะห์วิธีการ	๗๒
๔.๓ สรุป	๘๐
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๘๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๑
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๘๔
บรรณานุกรม	๘๕
ภาคผนวก ก. หนังสือขออนุญาตการสัมภาษณ์	๘๙
ภาคผนวก ข. แบบสอบถาม-สัมภาษณ์	๑๐๔
ภาคผนวก ค. ภาพผู้ให้สัมภาษณ์	๑๐๖
ประวัติผู้วิจัย	๑๑๓

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์พระไตรปิฎก

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิง จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อคัมภีร์ดังตัวอย่าง เช่น วิ.มหา. (ไทย) ๑/ ๑๖๗/๑๓๙. หมายถึง วินัยปิฎก มหาวิภังค์ ภาษาไทย เล่ม ๑ ข้อ ๑๖๗ หน้า ๑๓๙ ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ ภาษาไทย เป็นต้น

พระวินัยปิฎก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
วิ.มหา. (ไทย)	= วินัยปิฎก มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จ. (ไทย)	= วินัยปิฎก จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ที.สี. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อุ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปณณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ส. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ช. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ชันธวารวรรค	(ภาษาไทย)
ส.สฬา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.วิ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.ทุก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ทุกนิบาต ชาตก	(ภาษาไทย)

ขุ.ชา.จตุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จตุกกนิบาต ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.ทสก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ทสกนิบาต ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิบาต ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ป. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปฎิสัมภิตามรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.อป. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อปทาน	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์		ภาษา
อภิ.สง. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	ธรรมสังคณี	(ภาษาไทย)
อภิ. วิ. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	ธรรมสังคณี	(ภาษาไทย)
อภิ.ก. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	กถาวัตถุ	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

งานพระธรรมทูต เริ่มต้นขึ้นเมื่อพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้วทรงเริ่มประกาศพระพุทธศาสนา โดยทรงใช้เวลาตลอดฤดูฝนแรก รวบรวมพระสาวกได้ ๖๐ รูป แล้วทรงอบรมคุณธรรมแก่พระสงฆ์ เหล่านั้นอย่างเพียงพอที่จะส่งออกไปประกาศพระศาสนา ครั้นหมดฤดูฝนก็ทรงเรียกพระสาวก เหล่านั้นมาประชุมเพื่อประกาศพระพุทธศาสนา ทรงรับสั่งให้แยกย้ายไปประกาศพระศาสนาใน ภูมิภาคต่างๆ การประชุมในครั้งนี้นับว่าเป็นการประชุมปฐมนิเทศสำหรับพระธรรมทูตรุ่นแรกใน พระพุทธศาสนา โดยมีพระปฐมวาจาในการส่งพระสาวกออกประกาศศาสนาว่า

ภิกษุทั้งหลายเราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็ พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความ งามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธูลีในตาน้อยมีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมี ผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรม^๑

จากพุทธดำรัสของพระพุทธองค์ที่ตรัสแก่พระสงฆ์สาวกนั้น ถือเป็น การให้หลักการ อุดมการณ์หรือเป้าหมายและวิธีการแก่สาวกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อไปประกาศ พระพุทธศาสนา ซึ่งการเผยแผ่ ในสมัยพุทธกาลนั้น ได้กระทำกันหลายรูปแบบ เช่น การแสดงธรรม^๒ การสนทนาธรรม^๓ การแนะนำสั่งสอน^๔ การปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่น่าเลื่อมใส^๕ และการตอบ ปัญหาข้อข้องใจสงสัย^๖ เป็นต้น โดยพระพุทธเจ้าได้ทรงประทานหลักการและเทคนิควิธีในการเผยแผ่ ให้พระสาวกยึดถือปฏิบัติเป็นหลักในการแสดงธรรม ให้เป็นผู้มีคุณธรรม มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจชัดเจนแจ่มแจ้งในแต่ละประเด็น ควรแสดงธรรมด้วยจิตเมตตา โดยมุ่งให้ เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ ไม่แสดงธรรมยกตนข่มท่านและไม่

^๑วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^๒วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๐/๒๗.

^๓ส.ม. (ไทย) ๑๙/๙๐๑/๔๓๔.

^๔ส.ข. (ไทย) ๑๗/๘๗/๑๔๗.

^๕วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๐/๗๒.

^๖ส.ม. (ไทย) ๑๙/๘๒๗/๔๐๐.

เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น” เหล่าพระสาวกทั้ง ๖๐ รูป ที่ทรงส่งไปประกาศพระศาสนาในครั้งนั้นจึงถือเป็นคณะพระธรรมทูตชุดแรกที่ปรากฏในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา โดยพระองค์ก็ทรงเสด็จไปเผยแผ่พระศาสนาเช่นเดียวกัน คือเสด็จไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อโปรดชฎิล ๓ พี่น้อง ซึ่งเป็นเจ้าลัทธิที่มีผู้คนนับถือมาก ครั้นเจ้าลัทธิหันมานับถือเลื่อมใสแล้ว เหล่าบริวารทั้งหลายก็จะได้พลอยเลื่อมใสตามไปด้วย ทำให้พระพุทธศาสนาเผยแผ่แพร่หลายไปได้อย่างรวดเร็วตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ต่อมาหลังตรัสรู้ได้ ๙ เดือน ได้มีการประชุมสงฆ์อีกครั้ง ซึ่งเรียกในภายหลังว่าวันจาตุรงคสันนิบาตหรือวันมาฆบูชา โดยมีพระสงฆ์มารวมกัน ๑,๒๕๐ รูป โดยมีได้นัดหมาย พระพุทธองค์ได้ตรัสแสดงเทศนาอันเป็นหลักการ วิธีการ และอุดมการณ์ในการเผยแผ่พุทธศาสนาซึ่งเรียกว่า “โอวาทปาฏิโมกข์”^๗ อันเป็นเสมือนหัวใจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล

แต่หลังจากที่พระพุทธเจ้าเสด็จสู่พระปรินิพพานได้ ๒๓๖ ปีก็เกิดเหตุการณ์วุ่นวายขึ้นในพระพุทธศาสนา ครั้งเมื่อเดียรฉัตรปลอมบวชและได้แสดงหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้คลาดเคลื่อน หลังจากที่พระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงอาราธนาพระภิกษุในชมพูทวีปทั้งสิ้น ให้มาประชุมกันและทรงตรัสถามให้ภิกษุเหล่านั้นอธิบายหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ทรงรับสั่งให้สักเหล่าภิกษุที่ตอบคลาดเคลื่อนจากหลักพระพุทธศาสนา มีจำนวน ๖๐,๐๐๐ รูป แล้ว ก็ได้มีการสังคายนา พระธรรมวินัยใหม่ ซึ่งนับเป็นครั้งที่ ๓ ในการสังคายนาครั้งนี้มีพระโมคคัลลีสบุตรตีสสะเถระเป็นประธานสงฆ์และเป็นผู้ถาม พระมหัชนันตีกะและพระมหาเทวะเป็นผู้วิสาขนา และได้รับพระสงฆ์เป็นพระอรหันต์ จำนวน ๑,๐๐๐ รูป พระเจ้าอโศกมหาราชทรงอุปถัมภ์ ทำการสังคายนาที่วัดโอศาการาม เมืองปาฏลีบุตร แคว้นมคธ ใช้เวลาทำอยู่ ๙ เดือนจึงสำเร็จ ครั้นเมื่อทำสังคายนาครั้งที่ ๓ เสร็จลงแล้ว พระโมคคัลลีสบุตรตีสสะเถระ จึงได้ทูลขอพระเจ้าอโศกมหาราชเพื่อให้ส่งพระเถระผู้มีความรู้ความสามารถไปประกาศพระพุทธานายังประเทศต่าง ๆ รวม ๙ สาย^๘ เกี่ยวกับหลักฐานการทำสังคายนาครั้งนี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวไว้โดยสังเขป ดังนี้

พระเจ้าอโศกมหาราชทรงอุปถัมภ์การสังคายนาครั้งที่ ๓ ณ พระนครปาฏลีบุตร หลังจากเสร็จสิ้นการสังคายนาแล้ว ได้ทรงส่งพระสงฆ์ไปประกาศพระพุทธานายในดินแดนต่าง ๆ รวม ๙ สาย ในบรรดา ๙ สายนั้น พระโสณะเถระและพระอุตตระเถระ เป็นสายหนึ่ง (คัมภีร์สมันตปาสาทิกา อรรถกถาแห่งพระวินัยปิฎก นับเป็นสายที่ ๘ แต่คัมภีร์ศาสนวงศ์นับย้อนเป็นสายที่ ๒) ได้นำพระพุทธศาสนาไปประดิษฐานในอาณาจักรสุวรรณภูมิ ซึ่งสันนิษฐานกันว่า ได้แก่จังหวัดนครปฐม โดยมีโบราณสถานและโบราณวัตถุต่าง ๆ เช่นพระปฐมเจดีย์ เป็นต้น เป็นประจักษ์พยานอยู่จนบัดนี้ (พม่าว่าสุวรรณภูมิ ได้แก่ เมืองสะเทิมในพม่าตอนใต้)^๙

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นที่แพร่หลายในทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมา นั้น พระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เพราะท่านเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัย หนึ่งในพุทธบริษัทซึ่งถือว่าเป็นองค์หลัก

^๗ อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๙/๒๖๓.

^๘ ดูรายละเอียดใน ที.ม.(ไทย) ๑๐/๙๐/๕๑-๕๗

^๙ วิ.อ. (ไทย) ๑/๑๐๕.

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พระพุทธศาสนาในเอเชีย**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๐),

เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาด้วย^{๑๑} เพราะพระสงฆ์สาวกส่วนใหญ่เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร เป็นผู้ควรแก่การค้ำชู ควรแก่การต้อนรับ ควรแก่การทำบุญ ควรแก่การกราบไหว้ เป็นเนื้อนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก^{๑๒} มีปณิธานในการเผยแผ่อบรมสั่งสอน หลักธรรมและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธศาสนิกชนและของสังคมได้ด้วย

สำหรับเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่นั่นเกิดขึ้นโดยดำริของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้า ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาภาคใต้ จึงได้เสนอให้มีการจัดตั้งพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้น โดยการกำกับดูแลของสำนักส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นหน่วยงานของคณะสงฆ์ ในการสนับสนุนในการดำเนินภารกิจด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก ตามมติมหาเถรสมาคม ที่ ๔๑๒/๒๕๕๖ ในคราวประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๐/๒๕๕๖^{๑๓} พระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นกลุ่มพระสงฆ์ที่มุ่งเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาสังคม สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่พุทธศาสนิกชนในพื้นที่มีสถานการณ์ความไม่สงบใน ๕ จังหวัด อันได้แก่ สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยมีภารกิจหลัก คือ ให้พระธรรมทูตอาสา ออกเยี่ยมให้กำลังใจพระสงฆ์และชาวพุทธในพื้นที่ออกสำรวจวัด และหมู่บ้านชาวพุทธที่ถูกปล่อยทิ้งร้าง อันเนื่องมาจากสถานการณ์ความไม่สงบ ถูกกีดกันให้ออกจากพื้นที่ และช่วยฟื้นฟูประเพณีเก่า ๆ ของชาวพุทธที่หายไปในช่วงเกิดเหตุความไม่สงบ โดยได้รับงบประมาณอุดหนุนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เครือข่ายพระธรรมทูตอาสาได้ดำเนินกิจกรรมผ่านโครงการต่าง ๆ ประกอบด้วย โครงการเยี่ยมพระ พบปะโยม, โครงการสร้างขวัญกำลังใจชาวพุทธผู้ประสบเหตุความไม่สงบในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้, โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติธรรม, โครงการสานเสวนาเพื่อสันติสุขชายแดนใต้, และได้จัดทำหลักสูตรพระธรรมทูตอาสา^{๑๔}

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจำเป็นต้องรวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์ นอกจากบทบาทเดิมที่เน้นการบรรยายธรรมอย่างเดียว ได้มีการเพิ่มบทบาทด้านสังคมสงเคราะห์เข้าไปอีกด้วย อันจะส่งผลให้การปฏิบัติงานของพระธรรมทูตเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลให้บทบาทของพระธรรมทูตให้เด่นชัดเป็นรูปธรรมและเป็นต้นแบบที่ดีของสังคม การศึกษาใน ๓ ประเด็นหลัก คือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล การเผยแผ่ของพระสงฆ์ไทย และการเผยแผ่ของพระธรรมทูตอาสาใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ จากนั้นจะวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน ๓ ประเด็นหลักดังกล่าวเพื่อให้เห็นว่ามีความเหมือนสอดคล้องและแตกต่างในด้านหลักการ

^{๑๑} เสฐียร พันธงชัย, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ผลิตวิทยาการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๑๑.

^{๑๒} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๗๔/๖๖.

^{๑๓} สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม, มติมหาเถรสมาคม ที่ ๔๑๒/๒๕๕๖ ในคราวประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๐/๒๕๕๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๖).

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระราชกิจจาภรณ์ (เทอด ญาณวชิโร), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร, ประธานคณะกรรมการสำนักงานกำกับดูแลพระธรรมทูตไปต่างประเทศ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร, ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๐.

วิธีการ และอุดมการณ์อย่างไรบ้าง และควรมีการปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมมิติการเผยแผ่ให้มีความเหมาะสมแก่ยุคสมัยปัจจุบันในบริบทและสถานการณ์ปัจจุบันอย่างไรหรือไม่

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และพระธรรมทูตอาสาใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ ผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และพระธรรมทูตอาสาใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขต ในการศึกษาเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตและพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ไว้ดังนี้ :-

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร

ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่จะศึกษาสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา รวมถึงเอกสารงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่จะวิเคราะห์ผลจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในด้าน ๓ ประเด็นหลักคือ หลักการ วิธีการ อุดมการณ์ เพื่อให้เห็นความสอดคล้องและแตกต่างไปจากเดิมในครั้งสมัยพุทธกาลและจากคณะสงฆ์ไทยในภาพรวม

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่จะศึกษาข้อมูลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยและพระธรรมทูตอาสาใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างกลุ่มย่อย ที่เป็นผู้บริหารสำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม วัดสระเกศฯ จำนวน ๓ รูป พระสงฆ์ไทยในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน ๓ รูป และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน ๓ รูป รวมทั้งสิ้นจำนวน ๙ รูป และการสังเกตการณ์ในเขตพื้นที่ที่ทำการศึกษา

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การสื่อสาร การประชาสัมพันธ์หลักธรรม กิจกรรม โครงการวรรณกรรม ผลงานต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาหรือเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมในรูปแบบต่าง ๆ สู่ประชาชน และศาสนิกชนให้แพร่หลายกว้างขวางออกไปมากยิ่งขึ้น

พระธรรมทูต หมายถึง พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาและสร้างความสัมพันธ์ทางศาสนา ทำหน้าที่เสมือนทูตทางธรรม

สำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ฯ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร หมายถึง หน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแล จัดอบรมพัฒนาคุณภาพพระสงฆ์ ให้เป็นพระธรรมทูต ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งขึ้นโดยดำริของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) โดยมัติรับรองของมหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม

พระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นกลุ่มพระสงฆ์ที่มุ่งเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาสังคม สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่พุทธศาสนิกชนในพื้นที่มีสถานการณ์ความไม่สงบใน ๕ จังหวัด อันได้แก่ สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ซึ่งสังกัดในสำนักงานสำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ฯ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต)^{๑๕} ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการเผยแผ่ธรรมในพระพุทธศาสนาว่า พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่เกิดขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือมนุษย์ทุกคนขึ้น โดยมุ่งเน้นถึงกลุ่มคนที่มีความวุ่นวายหรือความทุกข์ทั้งหมด พระพุทธศาสนาจะเน้นที่หลักธรรมคำสอนเพื่อให้คิดถึงสาเหตุให้เกิดทุกข์ ให้หยุดพิจารณาหลักธรรมตามเหตุผลที่เป็นจริง โดยอาศัยหลักของศรัทธาคือความเชื่อแต่มีใช้เชื่ออย่างงมงาย ให้เชื่อด้วยหลักแห่งเหตุผลตามความเป็นจริง เช่นในเรื่องอริยสัจ ๔ ข้อที่ว่าทุกข์ให้รู้อันนี้คือทุกข์ เมื่อรู้แล้วให้นึกถึงสาเหตุที่ทำให้ทุกข์เกิด ให้พิจารณาถึงความดับทุกข์และวิธีการดับทุกข์ เพราะสิ่งเหล่านี้เมื่อคิดถึงเหตุผลได้แล้วจุดแห่งปัญญาทั้งหลายก็จะเกิดขึ้นตามมา และนี่คือหลักแห่งจินตามยปัญญา อันเป็นปัญญาที่เกิดจากการคิดถึงเหตุผล พระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เป็นจุดแห่งความคิดมากมาย โดยอาศัยหลักศรัทธาเป็นพื้นฐานและมีปัญญาเป็นผลที่เกิดตามมาจุดเน้นของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น ๒ อย่างคือ (๑) พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง (๒) พระพุทธศาสนาเน้นการฝึกอบรมตนเอง การฟังตนเองและการมุ่งอิสรภาพแก่ตนเอง

^{๑๕} พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), **พุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: คณะธรรมจริยธรรม, ๒๕๒๕), หน้า ๒-๑๓.

๑.๖.๒ พระราชสีมาภรณ์ (โอภาส นิลุตตเมธี)^{๑๖} ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของนักเผยแผ่หรือนักประชาสัมพันธ์ ในเชิงวิชาการควรมีคุณสมบัติ ดังนี้ว่า ๑) โสตา ต้องฟังเป็น แม้เป็นพระกรุงเทพฯ ก็ต้องฟังพระหัวเมืองได้ แม้เป็นดอกเตอร์ก็ต้องฟังพระ ป.๔ ฟุดได้ ๒) สาเวตา ฟุดเป็น ๓) อุกคเหตา เรียนเป็น ๔) ธาเรตา จำแม่นในเนื้อหาวิชา ๕) วิญญาเปตา หาอุบายให้คนอื่นเขาารู้สึกเร็ว ๖) กุสโล สหิตาสหิตสส คือ ฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และไม่เป็นประโยชน์ ๗) โน ครหการโก ไม่ก่อการทะเลาะและวิวาท ไม่ว่าเรื่องธรรมยุติหรือมหานิกาย เรื่องสี่เหลียง สี่กรัก อย่าเอามาเป็นเรื่องทะเลาะกัน

๑.๖.๓ พระครูวิจิตรธรรมโกศล^{๑๗} ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของความเป็นนักเผยแผ่ว่าเป็นการนำเอาความรู้เอาแสงสว่างหรือเอาธรรมะไปแนะนำเขา ที่เรียกว่า ชี้ทางบรรเทาทุกข์ ชี้สุขเกษมศานต์ ชี้ทางพระนฤพาน อันพันโคกวิโยคภัย การที่จะไปจุดจิตวิญญาณของชาวบ้านไปสื่อสารหลักการให้เขาเข้าใจ นักเผยแผ่ต้องมีข้อมูลประกอบ โดยอาศัยหลักสูตรแห่งความสำเร็จ คือ ต้องมีคัมภีร์ มีสุภาชิตหน้อย อร่อยต้องมีคำกลอน ไม่่วงนอนต้องมีคำขำ

๑.๖.๔ พระมหานัด อุดจारी และพระปลัดอำพล สุธีโร^{๑๘} ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ว่า ต้องมีความแม่นยำในหลักของพระพุทธศาสนา มีทั้งภูมิธรรม ภูมิปัญญา สามารถใช้ภาษาและวิธีสอน ที่สามารถสื่อถึงประชาชนได้ มีความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการเผยแผ่ มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมนั้นได้ดี เป็นผู้มีหลักมนุษยสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์และประชาชนนั้นได้ดี มีคุณสมบัติที่เหมาะสมทางด้านการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของวัดและสังคม

๑.๖.๕ ประเวศ วะสี^{๑๙} ได้กล่าวถึงปัญหาในการเผยแผ่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทยไว้ว่า พระสงฆ์และสามเณรส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อยไม่เข้าใจพุทธธรรมอย่างลึกซึ้ง และไม่เข้าใจสภาพสังคมปัจจุบัน จึงสื่อถึงประชาชนไม่ได้ และเป็นผู้นำวิญญาณไม่ได้ ความสัมพันธ์ระหว่างพระกับประชาชนเป็นเพียงพิธีกรรมเป็นส่วนใหญ่ การที่มีพระสงฆ์เข้าใจพุทธธรรมได้ลึกซึ้ง เข้าใจชีวิตและสังคมในปัจจุบันและมีความสามารถในการสื่อสาร มีความสำคัญต่อประเทศไทยและต่อโลกมากสมควรที่รัฐบาลและทางคณะสงฆ์จะให้ความสนใจต่อเรื่องนี้ให้มาก และได้กล่าวถึงการเรียนรู้ของสงฆ์ว่าควรเรียนรู้ใน ๓ เรื่องใหญ่ คือ ๑) เรียนรู้พุทธธรรม ให้ลึกซึ้งทั้งทางปริยัติและปฏิบัติ ๒) เรียนรู้สังคมปัจจุบันให้รู้เท่าทันสังคมปัจจุบันเพื่อประโยชน์ในการสอน ๓) เรียนรู้การติดต่อสื่อสาร ให้เป็นที่

^{๑๖} พระราชสีมาภรณ์ (โอภาส นิลุตตเมธี), พระสงฆ์กับการพัฒนาศาสนาและสังคม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๐๘.

^{๑๗} พระครูวิจิตรธรรมโกศล, รวมปาฐกถายอดฮิต, (กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง, ๒๕๒๗), หน้า ๑๒๖-๑๓๐.

^{๑๘} พระมหานัด อุดจारी และพระปลัดอำพล สุธีโร, พระธรรมทูตสายต่างประเทศ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๓๔.

^{๑๙} ประเวศ วะสี, สวนโมกข์ ธรรมกาย สันติอโศก, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐๒.

สนใจของผู้คน ให้จับใจคน ให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือที่เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหาริย์
นั่นเอง ในข้อนี้รวมทั้งการใช้เครื่องติดต่อสื่อสารสมัยใหม่ด้วย

๑.๖.๖ สุภาพรรณ ฦ บางช้าง และคณะ^{๒๐} ได้กล่าวไว้ว่า สื่อการเผยแพร่ธรรมะ อันได้แก่
เทปบรรยายธรรมะ เทปเพลงธรรมะ สไลด์ วิดีโอ ภาพยนตร์ แผ่นภาพ การจัดนิทรรศการสัญจร สื่อ
เหล่านี้เป็นเป็นสิ่งที่คุณค่าอย่างยิ่ง ถ้าได้มีการผลิตอย่างมีคุณภาพแล้วจะเป็นสื่อที่ช่วย
วางรากฐานศีล ๕ ธรรม ๕ และยังช่วยพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมะของพระพุทธศาสนา
ในส่วนที่ละเอียดลึกซึ้งได้เป็นอย่างมาก

๑.๖.๗ สนิท ศรีสำแดง ได้กล่าวถึง การเผยแพร่พระศาสนามีเป้าหมายหลักคือ การสร้าง
สันติภาพให้เกิดแก่ชาวโลก พระสงฆ์คือ “สื่อ” แห่งสันติภาพของโลก เพราะตัวพระสงฆ์ (อริยสงฆ์)
เป็นผู้สงบทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ เป็นแบบอย่างของผู้มีสันติ ปราศจากความเห็นแก่ตัว การ
ทำงานของพระสงฆ์เป็นการทำงานเพื่อให้มีใช้เพื่อเอา จึงไม่แฝงไว้ด้วยความขัดแย้ง^{๒๑}

๑.๖.๘ ทศนีย์ จันท^{๒๒} ได้กล่าวไว้ว่า ในการเผยแพร่ข่าวสาร ข้อมูล คำสอน และการโน้มนำ
นำใจของประชาชนให้เข้าถึง และสามารถปฏิบัติตนตามแนวทางของพระพุทธศาสนานั้น สามารถทำ
ได้โดยผ่านสื่อมวลชน สื่อบุคคล สื่อสื่อดิจิทัล และสื่อกิจกรรมศาสนาเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความ
เชื่อ ค่านิยมที่ลึกซึ้ง การยอมรับที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ เพราะฉะนั้น การเผยแพร่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง
ค่อยเป็นค่อยไป และรูปแบบวิธีการเผยแพร่ต้องเหมาะสมและทันสมัย

ข. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๙ พระวันชัย ธนวิโส (กัณหะกาญจนะ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสำรวจทัศนคติของ
นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาการชนบท”^{๒๓}
ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทางชีวสังคมที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของนิสิตที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์
ในการพัฒนาชนบท คือ การได้รับการสนับสนุน โดยที่นิสิตที่ได้รับการสนับสนุนสูง จะมีทัศนคติต่อ
บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทสูงกว่านิสิตที่ได้รับการสนับสนุนต่ำ ส่วนนิสิตที่มีอายุพรรษา
สูงหรืออายุพรรษาน้อย นิสิตชั้นปี ๔ หรือนิสิตปี ๑ และนิสิตที่ศึกษาอยู่ในคณะต่าง ๆ ทั้ง ๔ คณะ มี
ทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทไม่แตกต่างกัน ประการที่สอง ได้พบผลว่า ปัจจัย
ทางจิต คือ ความเชื่ออำนาจในตน มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของนิสิตที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ใน
การพัฒนาชนบท โดยที่นิสิตที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูง จะมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการ

^{๒๐}สุภาพรรณ ฦ บางช้าง และคณะ, **หลักการประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาชาวชนบท**,
(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๑๕๘-๑๗๕.

^{๒๑}สนิท ศรีสำแดง, **พระพุทธศาสนา: กระบวนทัศน์ใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๘๖.

^{๒๒}ทศนีย์ จันท, **การสื่อสารกับการพัฒนาวัฒนธรรมและศาสนา**, เอกสารการสอนชุดวิชาการสื่อสาร
เพื่อการพัฒนาหน่วยที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๐), หน้า ๓๘๕.

^{๒๓}พระวันชัย ธนวิโส (กัณหะกาญจนะ), “การสำรวจทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัยที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาการชนบท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓.

พัฒนาชนบท สูงกว่านิสิตที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำ ส่วนเหตุผลเชิงจริยธรรมไม่มีความสัมพันธ์ใด ๆ และประการที่สาม ได้พบผลว่า ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา คือ ความเชื่อในกฎแห่งกรรมและอิทธิบาท ๔ ทั้งสองมีความสัมพันธ์กับทัศนคติของนิสิตที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท โดยที่นิสิตที่มีความเชื่อในกฎแห่งกรรมและอิทธิบาท ๔ สูง จะมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท สูงกว่านิสิตที่มี ๒ ลักษณะดังกล่าวต่ำ

๑.๖.๑๐ พระบุญโชค ชยธมโม (ส่งแสง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษารูปแบบและวิธีการเทศนาของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน”^{๒๔} พบว่า รูปแบบและวิธีการเทศนาของพระสงฆ์ไทย เป็นส่วนสำคัญที่จะนำไปสู่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการได้นำหลักพุทธธรรมไปถ่ายทอดได้อย่างเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของประชาชน ในการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบและวิธีการเทศนาของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันมีปัจจัยหลายประการที่มีความสำคัญ อันจะนำไปสู่หลักแห่งการเผยแผ่พุทธธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบและวิธีการเผยแผ่ที่มีความหลากหลาย ทันสมัย เข้ากับยุค เข้ากับเหตุการณ์ อันเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้ผู้เผยแผ่ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พุทธธรรม ทั้งนี้ยังมีส่วนอื่นที่สำคัญ ที่มีผลต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของนักเทศน์หรือผู้เผยแผ่ นอกเหนือไปจากที่ได้ศึกษามาแล้ว อาทิเช่น ควรเปรียบเทียบรูปแบบและวิธีการสื่อสารการเทศนาในอดีตกับปัจจุบันควรมีการออกแบบสำรวจเพื่อทำการวิจัยเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบันโดยผ่านสื่อมวลชน ควรศึกษาเรื่องอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการเผยแผ่ในปัจจุบัน และควรศึกษาเรื่องนักเผยแผ่กับการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน

๑.๖.๑๑ พระมหารุ่งเพชร ขวนปญโญ (พัตทาป) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)”^{๒๕} พบว่า ท่านได้เผยแผ่พุทธธรรมผ่านสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เช่น วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ และจัดพิมพ์เป็นหนังสือธรรมะออกเผยแผ่ เป็นต้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ฟังที่มีความโลภ ความโกรธ ความหลง ได้ลด ละ เลิก ความโลภ ความโกรธ ความหลงได้บ้าง ผู้ฟังที่มีความทุกข์ก็ให้หายจากความทุกข์ได้บ้าง หรืออ่อนคลายลงได้ โดยเฉพาะหนังสือธรรมะเป็นคำสอนที่ซักจูงโน้มน้าวจิตใจของบุคคลให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักพุทธธรรม และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตนเอง เพื่อให้เกิดความสุขในครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

๑.๖.๑๒ พระมหาสุชญา โรจนวาทิน (ยาสุกแสง) ได้ศึกษาบทบาทของพระมหาโมคคัลลานเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๒๖} พบว่า พระมหาโมคคัลลานเถระมีบทบาทและ

^{๒๔} พระบุญโชค ชยธมโม (ส่งแสง), “ศึกษารูปแบบและวิธีการเทศนาของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๘.

^{๒๕} พระมหารุ่งเพชร ขวนปญโญ (พัตทาป), “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๘.

^{๒๖} พระมหาสุชญา โรจนวาทิน (ยาสุกแสง), “การศึกษาบทบาทของพระมหาโมคคัลลานเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๐.

วิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สำคัญใน ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระมหาโมคคัลลานเถระได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาในลักษณะการให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษา การสนทนา การตอบปัญหาข้อข้องใจ การแสดงฤทธิ์โดยรับสนองพุทธบัญชาให้ไปปราบผู้เป็นมิถิชาติ การเป็นสมณทูตในเทวโลกและยมโลก แล้วนำเรื่องราวเหล่านั้นมาบอกแก่ชาวโลก และการแสดงธรรมแก่พุทธบริษัทและบุคคลทั่วไป ๒) ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ พระมหาโมคคัลลานะมีความใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้าโดยได้รับตำแหน่งเป็นพระอัครสาวกเบื้องซ้ายและตำแหน่งเอตทัคคะในด้านมีฤทธิ์มาก และท่านยังเป็นผู้ให้คำปรึกษา ให้ความอนุเคราะห์ รวมทั้งเป็นผู้ประสานความสามัคคีในภิกษุสงฆ์ ภิกษุณีสงฆ์และสังฆมณฑล นอกจากนี้ท่านยังได้เป็นสมณทูตผู้คอยเชื่อมประสานความสัมพันธ์โลกทั้ง ๓ คือ มนุษย์โลก เทวโลก และยมโลก ๓) ด้านการรักษาพระธรรมวินัย พระมหาโมคคัลลานะได้รักษาพระธรรมวินัยไว้ทั้งในส่วนของคันถุระและวิปัสสนาธุระ และหลังจากบรรลุโลกุตตรธรรมแล้วท่านได้อบรมสั่งสอนศิษย์ทั้งหลายให้ประพฤติปฏิบัติตามธรรมอันสมควรแก่ธรรม จนกระทั่งบรรลุญาณุตถญาณทัสสนะ คือรู้อย่างเห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ควรเห็นตามความเป็นจริง

๑.๖.๑๓ นายเจษฎาภรณ์ รอดภัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์หลักโอวาทปาฏิโมกข์ในทัศนะของพระเถระในประเทศไทย”^{๒๗} และได้สรุปผลการวิจัยไว้ว่า หลักโอวาทปาฏินั้นเป็นเสมือนหัวใจสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะครอบคลุมทั้งหลักการ วิธีการ และอุดมการณ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพร่วมกันในการเผยแผ่ศาสนา ไม่ก้าวล่วงศาสนาอื่น ๆ และช่วยปลดปล่อยสรรพสัตว์จากความทุกข์ทั้งปวงในที่สุด

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้มองเห็นว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการสร้างบุคลากรทางศาสนาและเพิ่มศาสนิกให้แก่ศาสนาทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกายและจิตใจควบคู่กันไป แต่ในงานเอกสารและงานวิจัยเหล่านั้นยังขาดประเด็นในการวิเคราะห์ถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศกับพระธรรมทูตอาสาใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในแง่ของการวิเคราะห์ให้เห็นถึงคุณสมบัติ หลักการ อุดมการณ์และวิธีการของพระธรรมทูต

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

๑.๗.๑ ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำราทางวิชาการ รวมถึงเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้ห้องสมุดและศูนย์บริการเอกสารต่าง ๆ

๑.๗.๒ การเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่าง ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างกลุ่มย่อย

๑) ผู้บริหารสำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม วัดสระเกศฯ จำนวน ๓ รูป

^{๒๗}เจษฎาภรณ์ รอดภัย, “การศึกษาวิเคราะห์หลักโอวาทปาฏิโมกข์ในทัศนะของพระเถระในประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

๒) พระสงฆ์ในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน ๓ รูป

๓) พระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน ๓ รูป

๑.๗.๓ การรวบรวมข้อมูลโดยการปฏิบัติการสนาม เมื่อปรับปรุงแบบสอบถามแล้วผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามนั้น ไปปฏิบัติการในสนามด้วยตนเองแต่ผู้เดียว โดยสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามเป็นการเก็บข้อมูลที่เน้นหนักในการสังเกตและการจัดบันทึกประกอบการซักถาม เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลระดับลึก ตรงกับความเป็นจริงและทราบเหตุผลเบื้องหลังการสอบถามนั้นด้วย

๑.๗.๔ ประมวลและรวบรวมข้อมูลทั้งจากส่วนการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ

๑.๗.๕ นำข้อมูลมา วิเคราะห์ เปรียบเทียบ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยและพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๗.๕ สร้างผลการวิจัย นำเสนอผลการวิจัย

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบหลักการ อุดมการณ์ และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์

๑.๘.๒ ทำให้ทราบหลักการ อุดมการณ์ และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๘.๓ ทำให้ทราบผลจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านหลักการ อุดมการณ์ และวิธีการที่มีการพัฒนาต่อยอดด้วยการสร้างโครงการกิจกรรมพิเศษ

บทที่ ๒

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสมัยพุทธกาล

ในบทที่ ๒ นี้ จะศึกษาถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาท โดยจะกล่าวถึงความเข้ามาของพระธรรมทูตตั้งแต่สมัยพุทธกาลถึงปัจจุบัน เน้นศึกษาวิจัยคุณสมบัติเบื้องต้นของพระธรรมทูต หลักการ อุดมการณ์หรือเป้าหมาย และวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑ ประวัติและความเป็นมาของพระธรรมทูตในสมัยพุทธกาล

๒.๑.๑ นิยามและความหมายพระธรรมทูต

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายพระธรรมทูตไว้ว่า พระธรรมทูต แปลว่า ทูตธรรมะ หมายถึง ผู้นำธรรมะไปเผยแผ่ เทียบได้กับทางฝ่ายบ้านเมือง ก็มีราชทูต มีรัฐทูต แต่ว่าทูตในทางธรรมะมีความหมายต่างจากทูตอื่น ทูตในทางบ้านเมืองนั้นไปเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ เป็นเรื่องของโลกมนุษย์ที่มีการแบ่งกันเป็นหมู่ชน เป็นชนชาติต่างๆ แต่ละชนชาติ ก็ย่อมพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของตนเอง ราชทูต รัฐทูต ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของแผ่นดิน ของชาติของประเทศนั้นๆ มีหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของประเทศของตนเอง ไปเจรจากับประเทศที่ตัวไปทำหน้าที่นั้น ต่างจากพระธรรมทูตที่ว่า พระธรรมทูตนั้นเป็นทูตธรรมะ นำธรรมะไปเผยแผ่แก่ประชาชน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน^๑

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ให้ความหมายพระธรรมทูตไว้ว่า “พระธรรมทูต หมายถึง พระสาวกที่ทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมะหรือแจกธรรมทานอย่างจริงจัง”^๒

ตามประวัติศาสตร์ศาสนา กล่าวว่า เมื่อพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ทรงพิจารณาธรรมที่ตรัสรู้หาผู้ที่จะรู้ตามได้ยาก ทำให้พระองค์ทรงท้อพระทัย แต่เมื่อพิจารณาเห็นความจำเป็นที่จะต้องแสดงธรรมแก่มหาชน โดยเปรียบเทียบบุคคลกับบัว ๔ เหล่า คือ อุกฤษฏัตถุญญ ผู้สามารถรู้ได้อย่างฉับพลัน เพียงแต่ยกหัวขึ้นแสดงก็อาจรู้ได้ทันที วิปจิตถุญญ ผู้สามารถรู้ได้เมื่ออธิบายความอย่างละเอียดแล้วซักถามทบทวน เนยยะ ผู้สามารถเข้าใจได้ เมื่ออธิบายความอย่างละเอียดแล้วซักถามทบทวน ปทปรมะ ผู้ไม่สามารถเข้าใจอะไรที่ลึกซึ้งและมีความเห็นผิดอย่างรุนแรง^๓ จากพระดำรินี้เอง ทำให้พระองค์นำ หลักธรรมที่ทรงตรัสรู้มาแสดง ทรงได้พระสาวกชุด

^๑พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), งานพระธรรมทูต, ในพระธรรมทูตในต่างประเทศ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๓๖.

^๒พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), บุญเป็นที่สุดแห่งการสร้างสรรค์ชีวิต, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภาและบันลือธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๗๘.

^๓อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๓๓/๑๘๓.

แรก จำนวน ๖๐ รูป เมื่อพระสาวกชุดแรกบรรลุธรรมทั้งหมด พระองค์จึงทรงอนุญาตให้ออกไปประกาศพระศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นพระธรรมทูตชุดแรกของพระพุทธศาสนาตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ต่อมาเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๓ พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองด้วยความอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช มีการจัดสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๓ ตลอดทั้งให้การอุปสมบทพระราชโอรส พระราชธิดา เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา ทรงมีพระราชดำริที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังประเทศต่าง ๆ ด้วยการจัดส่งพระสมณทูต ๙ สาย พร้อมกับอัญเชิญกัณฑ์คัมภีร์มหาโพธิ์เป็นเครื่องบรรณาการพุทธบูชา ทำให้สมณทูตมีความสะดวกสบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งมีต้นศรัมาโพธิ์เป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา^๕

นอกจากนั้นพระองค์ยังโปรดให้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์สถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาขึ้นใหม่ พร้อมทั้งเสาศิลาและการจารึกหลักฐานทางพระพุทธศาสนาไว้ในสังเวชนียสถาน ๔ ตำบล และที่อื่นๆ เพื่อเป็นการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้มั่นคง จากหลักศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกมหาราชนี้เอง ทำให้พระธรรมทูตได้นำมาเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน

ในสมัยพุทธกาล พระสาวกถือเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ให้เข้าถึงประชาชน โดยพระสาวกแต่ละท่านมีเทคนิควิธีสร้างศรัทธาให้ประชาชนแตกต่างกันออกไป เช่น พระอัสสชิ ส้ารวมระวางอินทรีย์ เดินบิณฑบาตอยู่นอกเมืองราชคฤห์ วันหนึ่งอุปติสสะ (พระสารีบุตร) ได้เห็นอาการส้ารวมระวาง เกิดความเลื่อมใส จึงตามไปเพื่อสอบถามธรรมว่า “ท่านบวชเพราะธรรมของใคร ใครเป็นศาสดาของท่าน” ตอบว่า “ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตเจ้าตรัสเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และตรัสความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะมีปกติตรัสอย่างนี้” พระอัสสชิใช้ลักษณะบุคลิกภาพเรียบร้อย สร้างศรัทธาเป็นผู้พูดน้อยตรงประเด็น ทำให้อุปติสสะชื่นชอบและเกิดศรัทธาเลื่อมใส^๕

ในสมัยต่อมาท่านนิโครธสามเณร ผู้มีอินทรีย์สงบ ทอดสายตาต่ำเดินผ่านหน้าพระลานพระเจ้าอโศกมหาราชเกิดความเลื่อมใส ได้ฟังธรรมโดยพิสดาร เมื่อคลายข้อสงสัยของพระเจ้าอโศกมหาราช ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคนั้นเจริญรุ่งเรืองที่สุด นี่เป็นเทคนิควิธีการเผยแผ่ด้านบุคลิกภาพและการกล่าวธรรมโดยพิสดารของสามเณร^๖

ดังนั้น พระธรรมทูต จึงหมายถึง พระสาวกของพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อก่อนพุทธศก ๔๕ ปี หลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ และทำหน้าที่เป็นทูตของพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นพระธรรมราชา โดยพระองค์ทรงแต่งตั้งพระธรรมทูตเป็นครั้งแรกด้วยพระองค์เอง เพื่อให้พระธรรมทูตไป

^๕ดูรายละเอียดใน วิ.อ. (บาลี) ๑/๔๒-๕๕, สุธัมมปาโล ภิกขุ, เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นใหญ่ในแผ่นดิน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๕๙.

^๖วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๐/๕๒.

^๖มหาหมกุฏราชวิทยาลัย, ปฐมสมันตปาสาทิกาแปล ภาค ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาหมกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๗๓.

ประกาศและเผยแผ่พระศาสนาเช่นเดียวกับพระองค์ ให้ชาวโลกได้รู้จักและให้เกิดประโยชน์และความสุขแก่ชาวโลกอย่างแท้จริง^๗

สรุปได้ว่า พระธรรมทูตในงานวิจัยนี้ หมายถึง พระสงฆ์ที่เป็นชาวไทยผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก เป็นผู้ดำเนินการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในแผ่นดินพุทธภูมิ (อินเดีย) พร้อมทั้งเป็นผู้ส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างความสามัคคีให้แก่ชุมชนด้วยการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทมาเป็นแกนกลางในการพัฒนา

๒.๑.๒ คุณสมบัติเบื้องต้นของพระธรรมทูต ๘ ประการ

งานพระธรรมทูตเป็นงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่จะต้องช่วยกันทำให้สำเร็จ โดยพระพุทธองค์ได้กำหนดคุณสมบัติจำเพาะของผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งต่อมาเรียกว่า “พระธรรมทูต” ไว้เพื่อให้พระสาวกใช้เทียบเคียงเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังพระพุทธดำรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ ควรทำหน้าที่ทูตได้ ดังนี้

- (๑) รู้จักฟัง เป็นผู้รู้จักฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติ
- (๒) สามารถพูดให้ผู้อื่นฟังได้ เป็นผู้รู้สามารถพูดธรรมให้ผู้อื่นฟังได้ ด้วยวิธีการแนะนำ
- (๓) ใฝ่ศึกษา เป็นผู้รู้จักแสวงหาความรู้ด้านการศึกษาอยู่ตลอดเวลา
- (๔) ทรงจำได้ดี เป็นผู้มีความจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างแม่นยำและถูกต้องตามความเป็นจริง
- (๕) เป็นผู้รู้ได้เข้าใจชัด เป็นผู้รู้ความหมายของสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์
- (๖) สามารถพูดให้ผู้อื่นเข้าใจ เป็นผู้รู้สามารถใช้ทักษะวิธีการให้ผู้อื่นฟังได้เข้าใจอย่างชัดเจน
- (๗) ฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ มีความฉลาดในการทำงาน นำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์มาสู่ประชาชน
- (๘) ไม่ก่อความทะเลาะวิวาท เป็นผู้รู้หลักการสร้างความสัมพันธ์ให้แก่ชุมชนกับสังคมได้อย่างผสมกลมกลืน^๘

ภิกษุทั้งหลาย สารีบุตรประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล ควรทำหน้าที่ทูตได้ ภิกษุผู้เข้าสู่ชุมชนที่โต้เถียงกันอย่างรุนแรง ก็ไม่สะทกสะท้าน ไม่ทำคำพูดให้เสียหาย ไม่ปกปิดข่าวสาส์นชี้แจงอย่างไม่มีข้อสงสัย ถูกย่อนถาม ก็ไม่โกรธ ภิกษุผู้มีลักษณะเช่นนั้นแล ควรทำหน้าที่ทูตได้^๙

คุณสมบัติพื้นฐานของพระธรรมทูตโดยมีพระพุทธเจ้าเป็นแบบอย่างที่พระสาวกควรนำมาเป็นแบบอย่างในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธองค์มีคุณสมบัติภายนอกประกอบด้วย มหาบุริสลักษณะ ๓๒ อนุพยัญชนะ ๘๐ เป็นคุณสมบัติที่เนื่องอยู่ในตัวพระองค์ทรงมีกำลังกายและกำลัง

^๗พระมหาสมณญาณ รักษาภักดิ์, “การศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้ารับการศึกษาหลักสูตรพระธรรมทูตต่อการฝึกอบรม ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๑”, วิทยาลัยพุทธศาสตร์สงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๒.

^๘อง.อภฺรจก.อ. (ไทย) ๓/๑๖/๒๓๙.

^๙อง.อภฺรจก. (ไทย) ๒๓/๑๖/๒๔๒-๒๔๓.

ประสาทตี ทรงมีพระพักตร์ที่อ้อมเอิบอยู่เสมอ ทรงมีพระสุรเสียงไพเราะชัดเจน กังวาน และนุ่มนวล ทรงมีลีลาในการเผยแผ่ที่ชัดเจน แจ่มแจ้ง ชักจูงให้เห็นจริง รั้าใจให้แก้แ้วกล้า บังเกิดกำลั้งใจ ปลุกให้ มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ ไม่วั้นระย่อต่อความเหนื่อยยาก ซโลมจิตใจให้เข้มขึ้น รั้าเร็งเบิกบาน ฟังไม่เบื่อและเปรี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่ตนจะฟังได้รับจากการปฏิบัติ และทรงสร้างบรรยากาศในการสนทนาธรรม และการฟังธรรม โดยผู้ฟังไม่รู้สึทเบือหน่าย นอกจากนั้นพระสาวกที่ได้รับการยกย่องว่ามีคุณสมบัติควรเป็นพระธรรมทูต ยกตัวอย่างเช่น พระลฤณชกภัททียะ เป็นผู้มีเสียงไพเราะคนฟังเกิดความหลงใหลอยากฟังอีก ถือเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แม้คุณสมบัติส่วนตัวดังกล่าวจะเป็นคุณสมบัติเฉพาะของพระพุทธรองค์ก็ตาม แต่พระพุทธรสาวกจำเป็นต้องพัฒนาหรือดำเนินรอยตามในด้านการพัฒนาบุคลิกภาพในการเผยแผ่ อย่างน้อยก็ให้สอดคล้องเป็นที่น่าเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชน

พระธรรมทูตควรมีคุณสมบัติพิเศษ เช่น มีสัปปุริสธรรม ๗, หลักกัลยาณมิตร ๗, และ พรหมวิหาร ๔ เป็นต้น

๑. สัปปุริสธรรม หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมของคนดี ธรรมของท่านผู้รู้ พระสาวกผู้มีคุณธรรมเหล่านี้ ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่

(๑) ฉัมมัณฺญุตา รู้หลักและรู้จักเหตุ คือรู้หลักความจริงของธรรมชาติ รู้หลักการ กฎเกณฑ์ แบบแผนหน้าที่ ซึ่งจะเป็เหตุให้กระทำการได้สำเร็จผลตามความมุ่งหมาย

(๒) อัถถัณฺญุตา รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล คือรู้ความหมายและความมุ่งหมายของ หลักธรรมหรือหลักการ กฎเกณฑ์ หน้าที่ รู้ผลที่ประสงค์ของกิจที่จะต้องทำ

(๓) อัถตถัณฺญุตา รู้จักตน คือรู้ฐานะ ภาวะ เพศ กำลั้ง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ของตนตามเป็นจริง เพื่อประพฤติได้เหมาะสมและ ให้เกิดผลดี

(๔) มัตถตถัณฺญุตา รู้จักประมาณ คือรู้จักความเหมาะสมในงานที่ทำ

(๕) กาลัญญุตา รู้จักกาล เช่นรู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร รู้จักเวลาทำงาน เวลา พักผ่อน เป็นต้น

(๖) ปริสัณฺญุตา รู้จักชุมชน คือ รู้จักถิ่น รู้จักที่ชุมชน รู้จักมารยาท ระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณี และข้อควรรู้ ควรปฏิบัติอื่น ๆ ต่อชุมชนนั้น ๆ

(๗) ปุคคัลลัญญุตา รู้จักบุคคล คือรู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยอธยาศัย ความสามารถและคุณธรรม เป็นต้น เพื่อปฏิบัติต่อผู้นั้นโดยถูกต้อง เช่น ควรจะคบหรือไม่ จะเกี่ยวข้อง จะใช้ จะยกย่อง จะตำหนิ หรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไร จึงจะได้ผลดี เป็นต้น เมื่อกล่าวโดยสรุป คือ รู้เหตุ ผล ตน ประมาณ กาล ชุมชน และบุคคล^{๑๐}

๒. หลักกัลยาณมิตร หมายถึง ความเป็นกัลยาณมิตร เป็นผู้แนะนำแนวทางดำเนิน ชีวิตแก่ประชาชน เป็นหน้าที่ของพระธรรมทูตจะต้องนำหลักธรรมมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินงาน พระธรรมทูตเป็นผู้นำแสงสว่างมาสู่ประชาชนในถิ่นต่าง ๆ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “เมื่อดวงอาทิตย์ กำลังจะอุทัย ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิต ฉันทใด ความเป็นผู้มีกัลยาณมิตรก็เป็นตัวนำ เป็น

^{๑๐}ที่.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๑/๒๖๔, อัง.สตตก. (ไทย) ๒๓/๖๕/๑๑๔.

บุพนิมิตเพื่อความเกิดขึ้นแห่งอริยมรรคมีองค์ ๘ ฉะนั้น” เมื่อพระธรรมทูตไปในสถานที่ใดจะต้องมีหลักธรรมแห่งกัลยาณมิตร เพื่อจะไปแนะนำ ประชาชนได้ทุกคนขึ้น ทำหน้าที่เป็นพระสาวกเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งองค์ประกอบหลักกัลยาณมิตรมี ๗ ประการ คือ

(๑) ปิโย เป็นผู้ที่น่ารัก สร้างความคุ้นเคย สนิทสนมกับประชาชนทุกหมู่เหล่าให้คำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ได้

(๒) ครุ เป็นผู้นำเคารพเลื่อมใส ประพฤติเป็นแบบอย่างประชาชนมีความหนักแน่นในเรื่องราวต่าง ๆ เป็นผู้รับฟังและแนะนำได้

(๓) ภาวะนियो เป็นผู้น่ายกย่อง มีความประพฤติเรียบร้อยเป็นที่รักของชุมชน เป็นผู้ที่มีภูมิธรรมทั้งทางโลกและทางธรรม

(๔) วัตตา จะ เป็นผู้ที่มีเหตุผล สามารถแนะนำเหตุผล แก่ประชาชนได้ทุกโอกาส เมื่อประชาชนสงสัยอะไร พระธรรมทูตสามารถนำเหตุผลมาชี้แจงได้ชัดเจน

(๕) วัจะนักรขะโม เป็นผู้ทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ ได้ พร้อมจะรับฟังคำชี้แนะนำมาปรับปรุงให้เข้ากับชุมชนท้องถิ่น

(๖) คัมภีร์ญจะ กะถัง กัตตา เป็นผู้มีความรู้แจ่มแจ้ง สามารถตอบข้อสงสัยให้แก่ประชาชนได้

(๗) โน จัญฐาเน นियोชะเย พระธรรมทูตไม่เป็นผู้แนะนำไปในทางเสียหาย อันเป็นหนทางแห่งความเสื่อม^{๑๑}

๓. หลักพรหมวิหาร หมายถึง ธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐหรือผู้มีจิตใจ ยิ่งใหญ่ กว้างขวางดุจพระพรหม อันเป็นหลักความประพฤติของพระธรรมทูตที่จะต้องมียู่ ในใจตลอดเวลา มีองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ

(๑) เมตตา ความรัก คือ มีความปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการช่วยเหลือให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าประสบประโยชน์และความสุข

(๒) กรุณา ความสงสาร คือ อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ใฝ่ใจ ที่จะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของประชาชน

(๓) มุทิตา ความเบิกบานพลอยยินดี เมื่อเห็นประชาชนอยู่ดีมีสุข ก็มีใจ แซ่มนชื่น เบิกบาน เมื่อเห็นเขาทำดีงามประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีด้วย

(๔) อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง คือ มองตามเป็นจริง โดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอ มั่นคง เทียงตรง มองเห็นการที่บุคคลจะได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุที่ตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัย วางตน และปฏิบัติไปตามหลักการ เหตุผล และความเที่ยงธรรม^{๑๒}

ยกตัวอย่าง เช่น พระกุมารกัสสปะ เป็นผู้ที่มีธรรมภายใน สามารถนำหลักธรรมมาแสดง ชี้แนะให้ประชาชนฟังได้งดงาม ยกอุปมาเรื่องราวมาประกอบให้ผู้ฟังเข้าใจง่ายขึ้น เป็นผู้ประกอบด้วยความเมตตาธรรม

^{๑๑} อ. สดต. (ไทย) ๒๓/๓๔/๓๓.

^{๑๒} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๘๔/๒๒๕.

ดังนั้น ถ้าจะกล่าวถึงคุณสมบัติเฉพาะของนักเผยแผ่หรือพระธรรมทูตในสมัยพุทธกาลจะพบว่าวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีพระพุทธเจ้าเป็นศูนย์กลางและทรงเป็นต้นแบบจึงไม่มีปัญหามากนัก เพราะถ้าเกิดปัญหาพระพุทธเจ้าก็ประชุมสงฆ์บัญญัติวินัยเป็นข้อห้ามไว้ ส่วนการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้านั้น มีพุทธลีลาในการสอนที่ประยุกต์เข้ากับยุคสมัยได้เป็นอย่างดี แต่พอกาลเวลาเปลี่ยนไป วิธีการที่เคยใช้ได้ผลอาจจะต้องมีการปรับปรุงบ้าง ยิ่งในยุคไซเบอร์มีสารจำนวนมากที่สื่อกว้างออกไปยังประชาชน เพียงแต่ใช้โปรแกรมค้นหาก็สามารถทราบข้อมูลแทบทุกอย่างที่ต้องการได้ใช้เวลาไม่นานทุกอย่างอยู่ที่ปลายมือ แต่มีปัญหาคือเราไม่แน่ใจว่าข้อมูลที่ได้รับมานั้นถูกต้องตามข้อเท็จจริงหรือไม่ส่วนหนึ่งมาจากผู้ส่งสารที่จะสื่อสารออกไป

นักเผยแผ่จึงต้องศึกษาศิลปะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และควรดำเนินรอยตามแนวการสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งมีลีลาในการสอนหรือ พุทธลีลาในการสอนหรือเทศนาวิธี^{๑๓} การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้ง แม้ที่เป็นเพียงธรรมีกถา หรือการสนทนาทั่วไป ซึ่งมีใช้คราวที่มีความมุ่งหมายเฉพาะพิเศษ ก็จะดำเนินไปอย่างสำเร็จผลดีโดยมีองค์ประกอบที่เป็นคุณลักษณะ ๔ ประการคือ

๑. สันทัสสนา ซึ่ให้ชัด จะสอนอะไร ก็ชี้แจงแสดงเหตุผล แยกแยะอธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง ดังจูงมือไปเห็นกับตา การเผยแผ่ธรรมธรรมในโลกนี้มีคนดีและคนชั่ว ดีเพราะอะไรเพราะกุศลมูล คือ อโลภะ อโมหะ คนชั่วเพราะโลภะ โทสะ โมหะ ธรรมภาคปฏิบัติ คือ อริยสัจสี่ ถ้าเรามีศิลปะก็ประยุกต์ได้เช่นเมื่อหิว ก็รับประทานจนอิ่ม หิว คือ ทุกข์ เหตุแห่งความหิวคือสมุทัย รับประทาน คือ มรรค อิ่ม คือ นิโรธ ธรรมะสามารถอธิบายได้ แม้ด้วยเหตุธรรมดา แต่เราต้องชี้ให้เห็นอย่างชัดเจน อย่างการสอนเรื่องศีลห้า หัวใจของศีล คือ เมตตาซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวพันกัน เราจะพูดเรื่องเมตตาก็ได้ พูดเรื่องศีลก็ได้ เพราะเป็นเรื่องเดียวกัน เพราะถ้าคนมีเมตตาก็ไม่ฆ่าสัตว์ จากนั้นศีลข้ออื่นก็จะตามมา ที่พระพุทธเจ้าสอนมากเพราะท่านอยู่นาน แต่สอนไม่กี่เรื่องจึงต้องใช้พุทธศิลป์ในการเผยแผ่แท้จริงก็อยู่ที่ดี หรือชั่ว ละบาป บำเพ็ญบุญ และทำจิตให้ผ่องแผ้ว ธรรมนั้นจะสรุปให้สั้นก็ได้ จะขยายให้ยาวก็ได้ ถ้าเข้าใจสาระจริง ๆ ของธรรม การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันแม้จะปรากฏทางอินเทอร์เน็ต ก็ต้องยึดหลักการนี้ คือ ต้องให้มีความชัดเจน

๒. สมาทปนา ขวนให้ปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรทำ ก็บรรยายให้มองเห็นความสำคัญ และซาบซึ้งในคุณค่า เห็นสมจริง จนผู้ฟังยอมรับ อยากลงมือทำ หรือนำไปปฏิบัติ เช่นสอนเรื่องสติ สอนเรื่องการข้ามถนนของคนก็ได้ คนขาดเงินยังสามารถข้ามถนนได้ แต่ถ้าขาดสติจะข้ามถนนไม่ได้เป็นต้น

๓. สมุตเตชชา เเราให้กล้า คือ ปลูกใจให้ศรัทธา เกิดความกระตือรือร้นมีกำลังใจแข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จ ไม่กลัวเหน็ดเหนื่อยหรือยากลำบาก การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ตก็ต้องปลูกเร้าให้ผู้รับสารเกิดความเชื่อมั่น อย่างนำเสนออะไรให้มีความยาวมากเกินไปต้องจับประเด็นให้ได้เช่นข่าวที่คนกำลังสนใจในปัจจุบัน คืออะไรต้องนำมาวิเคราะห์ ทำให้ผู้รับสารได้คิด และต้องเสริม เติมแต่งเชื่อมโยงกับธรรมะได้ ภาษาใหม่ที่ใช้ในปัจจุบันเรียกว่าบุรณการ ซึ่งก็คือองค์รวม หรือสังขารนั่นเอง

๔. สัมปหังสนา ปลูกให้รำเริง คือ ทำบรรยากาศให้สนุกสดชื่น แจ่มใสเบิกบานใจ ให้ผู้ฟังแจ่มชื่น มีความหวัง มองเห็นผลดี และทางสำเร็จ ในโลกไซเบอร์ แม้ว่าผู้ส่งสารและผู้รับสารจะ

^{๑๓} ที.ส. (ไทย) ๙/๑๙๘/๑๖๑.

ไม่ได้อยู่ต่อหน้า แต่ก็ศึกษาผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ การสื่อสารต้องใช้บรรยากาศ คือ ทำให้เพลิดเพลิน ต้องให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร

ในอรรถกถา^{๑๔} ได้ชี้แจงเพิ่มเติมว่าข้อ ๑ ปลดเปลื้องความขลาด หรือความมีดมัว ข้อ ๒ ปลดเปลื้องความประมาท ข้อ ๓ ปลดเปลื้องความเกียจคร้าน และข้อ ๔ สัมฤทธิ์การปฏิบัติ หลักการ ทั้งสี่อย่างสรุปได้ง่าย ๆ ว่า “ชี้ให้ชัด ชวนให้ปฏิบัติ ปล่อยให้กล้า ปลุกให้ร่าเริง” หรือ “แจ่มแจ้ง จูงใจ แก่กล้า ร่าเริง” งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน เราที่ต้องต่อสู้กับอิทธิพลของ “การสื่อสาร มนุษย์ เงินตรา และเทคโนโลยี” ซึ่งกำลังครอบงำสังคมไทย ในอนาคตเราคงหลีกเลี่ยงไม่ได้ นักเผยแผ่ จึงต้องทนต่อกระแสทั้งสี่ประการนี้ให้ได้ ยิ่งในโลกไซเบอร์ ยังมีประเด็นที่เป็นอุปสรรคต่อการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาอีกหลายประการ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น ในแต่ละยุคแม้จะมีรูปแบบ กระบวนการและประสิทธิภาพที่ แตกต่างกันไปตามบริบทของสังคมในยุคนั้น แต่พระพุทธเจ้าก็ได้วางหลักการสำคัญไว้สำหรับนักเผยแผ่ ไว้ดังที่ปรากฏในอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต^{๑๕} เรียกว่า ธรรมเทศกรรมหมายถึงธรรมของนักเทศก์ องค์แห่งธรรมกถึก หรือธรรมที่ผู้แสดงธรรม หรือสั่งสอนคนอื่นควรตั้งไว้ในใจ ประกอบด้วย

๑. อนุพุทฺธิกั หมายถึง กล่าวความไปตามลำดับ คือ แสดงหลักธรรมหรือเนื้อหาวิชา ตามลำดับความง่ายยากลุ่มลึกลงมีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ

๒. ปริยายทสสาวิ หมายถึง ชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ คือ ชี้แจงให้เข้าใจชัดใน แต่ละแง่แต่ละประเด็น โดยอธิบายขยายความ ยกย่องไปต่าง ๆ ตามแนวเหตุผล

๓. อนุทยตฺ ปฏิจจ หมายถึง แสดงธรรมด้วยอาศัยเมตตา คือ สอนเขาด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้เป็นประโยชน์แก่เขา

๔. น อามิสฺนโร หมายถึง ไม่แสดงธรรมด้วยเห็นแก่อามิส คือ สอนเขามิใช่เพราะมุ่งที่ ตนจะได้ลาภ หรือผลประโยชน์ตอบแทน

๕. อุตฺตานญจ ปฺรณฺจ อนุปหฺจ หมายถึง แสดงธรรมไม่กระทบตนและผู้อื่น คือ สอน ตามหลักตามเนื้อหา มุ่งแสดงธรรม แสดงธรรม ไม่ยกตน ไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น

ในโลกแห่งอินเทอร์เน็ต แม้จะไม่ใช้การแสดงธรรมโดยตรง แต่บางครั้งก็มีทั้งภาพและเสียง ของผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร อาจประยุกต์ให้เข้ากับเหตุการณ์ แต่ก็ต้องยึดตามหลักการของ พระพุทธศาสนา อีกแห่งหนึ่งได้กำหนดหลักการของนักเผยแผ่ไว้อย่างชัดเจนในโอวาทปาฏิโมกข์ ที่มุนิกาย มหาวรรค ความว่า

ขันติ คือ ความทนทานเป็นตบะอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้า ทั้งหลายตรัสว่า พระนิพพาน เป็นธรรมอย่างยิ่ง ผู้ทำร้ายผู้อื่นผู้ เบียดเบียนผู้อื่นไม่ชื่อก็คือเป็นบรรพชิตไม่ชื่อก็คือเป็นสมณะเลย การไม่ทำบาปทั้งสิ้น การยังกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ ผ่องใส นี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย การไม่กล่าว

^{๑๔}ที่.อ. ๒/๘๘.

^{๑๕}อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๙/๑๘๗

ร้าย การไม่ทำร้าย ความสำรวมในพระปาติโมกข์ ความเป็นผู้รู้
ประมาณในภัตตาหาร ที่นอนที่นั่งอันสงบ การประกอบความ
เพียรในอธิจิตหกอย่างนี้ เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
ทั้งหลาย^{๑๖}

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนศาสนิกชนให้ใช้เหตุผลเป็นแกนหลักของศรัทธาหรือ
กล่าวอีกนัยหนึ่งคือให้มีศรัทธาประกอบด้วยปัญญา ศรัทธานั้นบางครั้งอาจเกิดวิฤตศรัทธาได้ ถ้าไม่
ใช้ปัญญาประกอบการพิจารณา ซึ่งหลักศรัทธาเลื่อมใสนั้นแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ .-

๑. กลุ่มรูปูปมาณิกา ถือเอารูปเป็นประมาณ คือถ้าพระรูปใดรูปงาม รูปสวย มักจะ
เป็นที่ชื่นชอบเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใส เช่น พระวัชกรลีหลงในพระวรกายของพระพุทธเจ้า ดังพระดำรัสว่า
ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นตถาคต

๒. กลุ่มโฆสปมาณิกา ถือเอาเสียงเป็นประมาณ คือพระรูปใดมีเสียงไพเราะ เสียง
กังวาน น่าฟัง ฟังแล้ว เป็นที่เกิดความเลื่อมใสศรัทธา คนที่เลื่อมใสในเสียงนี้มาก อยากรับฟังเสียงนั้น
เช่น พระกุมารกัสสปะ

๓. กลุ่มลูขูปมาณิกา ถือเอาความเศร้าหมอง พระบางรูปห่มจีวรเศร้าหมอง เห็นแล้ว
เป็นที่เลื่อมใส เช่น พระโมฆราช

๔. กลุ่มธัมมูปมาณิกา ถือเอาข้อวัตรปฏิบัติ จำพวกที่เลื่อมใสในข้อวัตรปฏิบัติใน
หลักธรรมคำสอน เช่น พระปุณณมันตานีบุตร^{๑๗}

ดังนั้น คุณสมบัติเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพเป็นที่เจริญศรัทธาทั้ง ๔ ประการนี้ คือ
รูปงาม เสียงไพเราะ นุ่งห่มสีจีวรเศร้าหมอง และแสดงธรรมได้อรชรสอสลักซึ่งไพเราะจับใจหรือ
เหมาะกับจริตของผู้พบเห็นได้ฟังแล้วซาบซึ้งเกิดความเลื่อมใสศรัทธาย่อมทำให้การเผยแผ่
พระพุทธศาสนา สำเร็จได้ทั้งในและต่างประเทศได้ง่ายขึ้น แต่ถ้าได้ไม่ครบหรือ ได้อย่างใดอย่างหนึ่ง
ถือว่ายังดี แต่ที่ถูกต้องหรือควรมีอย่างยิ่งชนิดที่ขาดไม่ได้ นั่นคือ ธัมมูปมาณิกา ควรเน้นปลูกฝังอบรม
ให้เขาเกิดศรัทธาจากข้อวัตรปฏิบัติเป็นหลักแห่งธรรมหรือเข้าใจเลื่อมใสศรัทธาเพราะดวงตาเห็นธรรม

^{๑๖}ที.ม. (ไทย) ๑๐/๕๔/๔๘.

^{๑๗}อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๕/๙๓.

๒.๒ โอวาทปาฏิโมกข์ในฐานะหัวใจหลักของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

โอวาทปาฏิโมกข์ เป็นหลักคำสอนสำคัญที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ได้ประทานแก่ที่ประชุมสงฆ์ ๑,๒๕๐ รูป ในวันมาฆบูชา เพื่อวางหลักการ อุดมการณ์หรือจุดหมาย และวิธีการในการเผยแผ่ศาสนาหรือชักจูงให้พุทธบริษัททั้งหลายเข้าถึงพระพุทธศาสนา วันมาฆบูชาจึงนับเป็นวันสำคัญที่ประกอบด้วย องค์ประกอบอัศจรรย์ ๔ ประการ (วันจาตุรงคสันนิบาต) คือ พระสงฆ์สาวกที่มาประชุมพร้อมกันทั้ง ๑,๒๕๐ องค์นั้น ได้มาประชุมกันยังวัดเวฬุวันโดยมิได้นัดหมาย พระสงฆ์ที่มาประชุมทั้งหมดต่างล้วนเป็น เอตทัภิกขุอุปสัมปทา (การอุปสมบทที่พระพุทธองค์ให้การอุปสมบทด้วยพระองค์เองด้วยการตรัสว่า เอตทัภิกขุ (จงเป็นภิกษุมาเถิด) คือเป็นพระสงฆ์ที่ได้รับการอุปสมบทจากพระพุทธเจ้าโดยตรง พระสงฆ์ทั้งหมดที่มาประชุมล้วนเป็นพระอรหันต์ผู้ทรงอภิญญา ๖ และวันดังกล่าวตรงกับวันเพ็ญมาฆปุรณมีดิถี ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ ค็นวันเพ็ญเดือนมาฆะ (เดือนสาม) คินที่พระจันทร์เต็มดวงส่องแสงกระจ่างอยู่กลางทิว ภู สนวนไผ่ ชานเมืองราชคฤห์ อินเดีย คงเจียบสงบสัจด วันนั้นเมื่อสองพันกว่าปีล่วงมาแล้ว พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประทับนั่งท่ามกลางเหล่าภิกษุที่เป็นพระอรหันต์จำนวน ๑,๒๕๐ องค์ ทุกองค์ล้วนได้รับการอุปสมบทมีพระพุทธเจ้าเป็นอุปัชฌาย์ทั้งสิ้น พระอรหันต์แต่ละองค์ต่างก็เดินทางมาโดยมิได้นัดหมายกันไว้ พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ อันเป็นการแสดงหลักการ อุดมการณ์และวิธีการในการเผยแผ่ รักษา อารามอยู่ของพระพุทธศาสนาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน วันมาฆบูชาที่ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ นอกจากนี้หลักโอวาทปาฏิโมกข์นี้ยังจัดเป็น “หลักแห่งความรัก” ตามมติพระพุทธศาสนา” โดยถือว่าเหตุการณ์สำคัญที่เหล่าพระสาวกทั้ง ๑,๒๕๐ รูป ได้กลับมาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าด้วยความรักในพระพุทธองค์ หลังจากได้ออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยมิได้นัดหมายดังกล่าว เป็นสิ่งที่แสดงถึงความมกตัญญูกตเวทีอันบริสุทธิ์ จึงสมควรที่เหล่าพุทธบริษัทจะแสดงถึงความมกตัญญูกตเวทีโดยการน้อมนำ หลักการ ๓ อุดมการณ์ ๔ วิธีการ ๖ มาปฏิบัติใช้ต่อชีวิตตนเองเป็นประจำทุกวัน เพื่อน้อมถวายเป็นพุทธบูชา น้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาและพระเมตตาคุณอันหาที่สุดมิได้แห่งองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า พระคาถาโอวาทปาฏิโมกข์ข้างต้นนี้ พระพุทธองค์ทรงแสดงในที่ประชุมสงฆ์ ๑,๒๕๐ รูป หลังจากที่มีการตรัสรู้ และประกาศศาสนาล่วงแล้วได้ ๙ เดือน ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ ณ บริเวณสวนไผ่ที่พระเจ้าพิมพิสารได้ทรงอุทิศถวาย

เนื้อหาและใจความในหลักโอวาทปาฏิโมกข์ ขอยกมาทั้งภาษาบาลี จำนวน ๓ พระคาถากิ่งและคำแปลภาษาไทย^{๑๘} ดังนี้

ชนตี ปรมฺ ตโป ตีติกขา
 นิพพานํ ปรมฺ วทนตี พุทฺธา
 น หิ ปพฺพชิตฺโต ปฺรฺบุชชาติ
 สมฺโณ โหติ ปรี วิหะเรนฺโต^{๑๙}

สพฺพปาปสฺส อกรรมํ ภูสฺสสฺสอุปสมปทา

^{๑๘}วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๐/๕๒.

^{๑๙}ที.ม.(บาลี) ๑๐/๙๐/๕๖

สจิตตปริโยทปนํ	เอตํ พุทธธาน สาสณ ^{๒๐}
อนุปวาโท อนุปฆาโต	ปาติโมกฺเข จ สํวโร
มตฺตถณฺฏตา จ ภาตฺตสฺมี	ปนฺตถณฺจ สยนาสนํ
อธิจฺตเต จ อาโยโค	เอตํ พุทธธาน สาสณ ^{๒๑}

แปลความว่า

ชั้นดีคือความอดทน เป็นตบะอย่างยิ่ง
 พระพุทธเจ้าทั้งหลายกล่าวว่า
 พระนิพพานเป็นบรมธรรม
 ผู้ทำร้ายคนอื่น ไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิต
 ผู้เบียดเบียนคนอื่น ไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ^{๒๒}
 การไม่ทำความชั่วทั้งปวง
 การบำเพ็ญแต่ความดี
 การทำจิตของตนให้ผ่องใส
 นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย^{๒๓}
 การไม่กล่าวร้าย
 การไม่ทำร้าย
 ความสํารวมในปาฏิโมกข์
 ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร
 ที่นั่งนอนอันสงัด
 ความเพียรในอธิจิต
 นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย^{๒๔}

๒.๒.๑ หลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต: หลักการ ๓

หลักโอวาทปาฏิโมกข์ซึ่งต่อมาเรียกว่าหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาดังกล่าวข้างต้นนั้น
 ถือเป็นหลักการสำคัญยิ่งที่บ่งบอกสถานภาพเบื้องต้นหรือภาพรวมของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้า
 ทั้งหลายทั้งในอดีต ในปัจจุบันและในอนาคต

สพฺพปาปสฺส อกรณํ	กุสลสฺสุปสมฺปทา
สจิตตปริโยทปนํ	เอตํ พุทธธาน สาสณ ^{๒๕}

^{๒๐}ที่.ม.(บาลี) ๑๐/๙๐/๕๖

^{๒๑}ที่.ม.(บาลี) ๑๐/๙๐/๕๗

^{๒๒}ที่.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐.

^{๒๓}ที่.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐.

^{๒๔}ที่.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐.

^{๒๕}อง.จตุกก ๒๑/๖๕/๙๓.

พระธรรมทูต นักเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องยึดหลักการ ๓ ประการ คือ การไม่ทำความชั่วทั้งปวง การละความชั่วทั้งปวง การทำความดีให้เพียบพร้อม การทำความดีให้สมบูรณ์ และการทำจิตของตนให้บริสุทธิ์ให้่องแผ้วให้่องใส

๑. การไม่ทำบาปทั้งปวง (สพพปาปสส อกรรม) หมายถึง การงดเว้น การลด ละเลิก ทำบาปทั้งปวง ซึ่งได้แก่ อกุศลกรรมบถ(ทางแห่งความชั่ว) ๑๐ ประการ อันเป็นความชั่วทางกาย (กายทุจริต ๔) ได้แก่ การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤติ ผิดในกาม ความชั่วทางวาจา (วจีทุจริต ๓) ได้แก่ การพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดเพ้อเจ้อ และความชั่วทางใจ (มโนทุจริต ๓) ได้แก่ การอยากได้สมบัติของผู้อื่น การผูกพยาบาท และความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม

๒. การทำกุศลให้ถึงพร้อม (กุศลสสุปสมปทา) หมายถึง การทำความดีทุกอย่าง ซึ่งได้แก่ กุศลกรรมบถ (ทางแห่งการทำดี) ๑๐ ประการ ได้แก่ การทำความดีทางกาย (กายสุจริต ๔) ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แบ่งปัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อาหาร และให้เกียรติในคุ้มครองคนอื่น การทำความดีทางวาจา (วจีสุจริต ๓) ได้แก่ พูดแต่คำจริง พูดคำอ่อนหวาน พูดคำให้เกิดความสามัคคี และพูดถูกกาลเทศะ การทำความดีทางใจ (มโนสุจริต ๓) ได้แก่ การไม่โลภอยากได้ของของผู้อื่นมีแต่คิดเสียสละ การไม่ผูกอาฆาตพยาบาทมีแต่คิดเมตตาและ ปราบปรามดีและมีความเห็นความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ตามทำนองคลองธรรม เช่น เห็นว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

๓. การทำจิตให้่องใส (สจิตตปริโยทปนั) หมายถึง การทำจิตของตนให้่องใสปราศจากนิวรณ์ (เครื่องขัดขวางจิตไม่ให้เข้าถึงความสงบ) มี ๕ ประการ ได้แก่ (๑) ความพอใจในกาม (กามฉันทะ) (๒) ความอาฆาตพยาบาท (พยาบาท) (๓) ความหดหู่ท้อแท้แห่งวงเหงาหาวนอน (ถีนะมิหระ) (๔) ความฟุ้งซ่านรำคาญ (อุทธัจจะกุกกุจจะ) (๕) ความลังเลสงสัย (วิจิกิจฉา) เช่น สงสัยในการทำความดีความชั่ว ว่ามีผลจริงหรือไม่ วิธีการทำจิตให้ปฏิบัติสมถะ่องใส ที่แท้จริงเกิดขึ้นจากการละบาปทั้งปวง ด้วยการถือศีลและบำเพ็ญกุศล ให้ถึงพร้อมด้วยสมถะและวิปัสสนา จนได้บรรลุอรหัตผลอันเป็นความ่องใสที่แท้จริง

สรุปได้ว่าหลักการ ๓ ประการข้างต้น คือ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม และการทำจิตใจให้บริสุทธิ์ทั้งสามข้อนี้อาจอนุมานเข้ากับ ศีล สมาธิ และปัญญา หรือโดยย่อคือ เว้นชั่ว ทำดี และทำใจให้สงบสะอาดบริสุทธิ์ผุด่องเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา

๒.๒.๒ อุดมการณ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต: อุดมการณ์ ๔

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น นอกจากจะมีหลักการพื้นฐานทั่วไปดังกล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น พระธรรมทูตที่ทำหน้าที่เผยแผ่จะต้องมีอุดมการณ์หรือมีจิตใจมั่นคงทุ่มเทในการเผยแผ่เป็นการเฉพาะ อย่างน้อยก็เป็นการสร้างอัตลักษณ์เฉพาะของพระธรรมทูตในพระพุทธศาสนาซึ่งเรียกว่า “อุดมการณ์ ๔”

ชนุตี ปรมั ตโป ตีติศึกษา

นิพพานั ปรมั วทนติ พุทธา

น หิ ปพฺพชิตฺ ปฺรฺุพฺพมาตี
สมโณ โหติ ปฺร วิหฺเรนฺโต^{๒๖}

ขันติคือความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง
พระพุทธเจ้าทั้งหลายกล่าวว่า
พระนิพพานเป็นบรมธรรม
ผู้ทำร้ายคนอื่นไม่ถือว่าเป็นบรรพชิต
ผู้เบียดเบียนคนอื่น ไม่ถือว่าเป็นสมณะ^{๒๗}

ความอดทน หมายถึง ความอดกลั้นหรืออดทนต่อสิ่งยั่วยุทั้งภายในและภายนอก สิ่งยั่วยุภายในคือกิเลส ความอยากในใจตัวเอง และสิ่งยั่วยุภายนอกอันเป็นที่น่าพอใจ เช่น ค่ายกย่องสรรเสริญ คำชื่นชม และไม่น่าพอใจ เช่น คำตำหนิ ติดิน นินทา ปรามาส ว่าร้าย เยาะเย้ย เหยียดหยามหยัน ถากถาง ค่อนขอด เป็นต้น อดทนควบคุมกายวาจาใจตัวเองได้ เกิดความสงบระงับดับเหตุความขัดแย้งรุนแรงทั้งภายในและภายนอก ไม่ทำบาปทั้งทางกาย วาจา ใจ ความไม่เบียดเบียน หมายถึง การงดเว้นจากการทำร้าย รบกวน หรือ เบียดเบียนผู้อื่น เมื่อเกิดความสงบ หมายถึง ปฏิบัติตนให้สงบทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ นิพพาน หมายถึง การดับทุกข์ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นได้จากการดำเนินชีวิตตามมรรคมงคล ๘ โอวาทปาฏิโมกข์ถือเป็นคุณสมบัติเป้าหมาย หลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธองค์ที่ได้วางรากฐานไว้เพื่องานพระศาสนาอย่างแท้จริง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งพุทธกาลมีจุดมุ่งหมายสูงสุดได้แก่ วิมุตติ คือ ความหลุดพ้นจากกิเลสและกองทุกข์ “ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงผลการฟังไว้ในทำนองดลัทธิคุณสูตรและอาทิตตปริยายสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกฟังแล้ว เมื่อเห็นอย่างนี้ (เห็นอย่างที่ได้ฟัง) ย่อมเบื่อหน่ายย่อมคลายกำหนด เพราะคลายกำหนดจึงมีวิมุตติ คือหลุดพ้น วิมุตติ (ความหลุดพ้น) ๕ อย่าง คือ พ้นชั่วคราว พ้นด้วยสะกดไว้ (ชั้นโลกีย์) พ้นเด็ดขาด พ้นด้วยสงบ และพ้นด้วยออกไป (ชั้นโลกุตตระ) แม้จะเผยแผ่ให้ผู้ฟังหลุดพ้นถึงชั้นโลกุตตระไม่ได้ ก็ต้องพยายามเผยแผ่ให้ผู้ฟังหลุดพ้นในชั้นโลกียะ (ซึ่งใช้เป็นความมุ่งหมายของการเผยแผ่ในปัจจุบันได้ด้วย) เช่น ผู้ฟังมีโลภะ โทสะ โมหะ ก็ให้คลายจากโลภะ โทสะ โมหะ ลงบ้าง ผู้ฟังมีทุกข์ก็ให้คลายจากทุกข์ลงบ้าง ผู้ฟังมีความประพฤติไม่ดีอย่างไร ก็ให้เลิกได้หรือผ่อนให้คลายลงได้

จุดมุ่งหมายของการเผยแผ่อีกอย่างหนึ่ง ผู้เผยแผ่ต้องพึงให้ผู้ฟังได้รับผล ๕ ประการ คือ (๑) ผู้ฟังย่อมได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง (๒) สิ่งใดที่ได้ฟังแล้ว แต่ไม่เข้าใจชัด ย่อมเข้าใจสิ่งนั้นชัด (๓) บรรเทาความสงสัยเสียได้ (๔) ทำความเห็นให้ถูกต้องได้ และ (๕) จิตใจของผู้ฟังย่อมผ่องใส ดังนั้นหน้าที่ในการเผยแผ่ของวัดหรือพระสงฆ์ คือ การจัดการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ

^{๒๖}ที.ม.(บาลี) ๑๐/๙๐/๕๖.

^{๒๗}ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐

สรุปได้ว่าอุดมการณ์ ๔ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อันมีลักษณะที่แตกต่างจากศาสนาอื่น ได้แก่ความอดทนอดกลั้น เมื่อประสบสิ่งที่ไม่ชอบใจไม่หลงใหลได้ปลื้มลิ้มตบ และเมื่อประสบสิ่งไม่ชอบใจ ไม่เปลืองใจโกรธเคืองอาฆาตบาดหมาง การมุ่งให้ถึงพระนิพพานเป็นเป้าหมายหลักของผู้ออกบวช มิใช่สิ่งอื่นนอกจากพระนิพพาน พระภิกษุและบรรพชิตไม่พึงทำผู้อื่นให้ลำบากด้วยการทำความทุกข์กายหรือทุกข์ทางใจไม่ว่าจะในกรณีใดๆ และพระภิกษุตลอดจนบรรพชิตต้องขอจากทายกทายิกาด้วยอาการที่ไม่เบียดเบียน (คือการไม่เอ่ยปากขอแบบเข้าขี้ ขี้ขอ และไม่ใช้ปัจจัย ๔ อย่างฟุ่มเฟือย)

๒.๒.๓ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต: วิธีการ ๖

จากหลักการ ๓ และอุดมการณ์ ๔ ข้างต้นนั้น สิ่งที่จะช่วยให้หลักการยังคงอยู่เป็นที่ประจักษ์ชัดได้ในภาพรวมของการเผยแผ่ อุดมการณ์ยังมีอิทธิพลหรือมีผลต่อการเผยแผ่สืบสานพระพุทธศาสนาจากอดีตสู่ปัจจุบันและจะก้าวไปสู่อนาคตได้นั้นย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการหรือกระบวนการในการเผยแผ่ วิธีการจะเป็นสิ่งบอกได้อย่างชัดเจนว่าพุทธศาสนามีคุณค่าหรือประโยชน์ต่อมนุษยสังคมและชาวโลก และจะเป็นสิ่งที่วัดได้ว่าการเผยแผ่แบบใดเป็นวิธีที่ถูกต้องดีงามกับคนหมู่มาก สอดคล้องเหมาะสมกับยุคสมัย พระพุทธเจ้าทรงให้วิธีการเผยแผ่พุทธศาสนาไว้ ๖ ประการ

อนุปวาโท	อนุปฆาโต	ปาติโมกฺเข จ สํวโร
มตตถญฺจตา จ	ภตฺตสฺมี	ปนตถญฺจ สยนาสนํ
อธิจฺตเต จ	อาโยโค	เอตํ พุทฺธาน สาสนํ ^{๒๘}
การไม่กล่าวร้าย		
การไม่ทำร้าย		
ความสำรวมในปาฏิโมกข์		
ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร		
ที่นั่งนอนอันสงัด		
ความเพียรในอธิจิต		
นี่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ^{๒๙}		

วิธีที่ ๑ การไม่ว่าร้าย (อนุปวาโท) หมายถึง ไม่กล่าวให้ร้ายใคร ไม่กล่าวหาโจมตีใคร ไม่ฟ้องร้อง ร้องเรียนใคร ไม่กระทบทั้งใครทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ไม่แสดงธรรมกระทบกระเทียบ เปรียบเปรย ไม่กระทบกระเทือนใคร พระธรรมทูตจะต้องเป็นมิตรกับทุกฝ่าย จงเป็นคนปากช้า แต่พูดาวี พูดน้อย ทำให้มาก ดูให้มาก นิ่งให้มาก

วิธีที่ ๒ การไม่ทำร้าย (อนุปฆาโต) หมายถึง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น

วิธีที่ ๓ การสำรวมในปาฏิโมกข์ (ปาฏิโมกฺเข จ สํวโร) หมายความว่า ความเคารพ ระเบียบวินัย กฎกติกา กฎหมาย รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีของสังคม สำรวมรักษาพระวินัยให้มากที่สุดสำรวมระวัง เครื่องครัดต่อพระวินัยพุทธบัญญัติแต่ไม่ใช่เคร่งเครียด

^{๒๘}ที.ม. (บาลี) ๑๐/๙๐/๕๗.

^{๒๙}ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐, อจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๕/๙๓.

วิธีที่ ๔ การรู้จักประมาณ (มตตณฺญา จ ภตฺตสมฺมึ) หมายถึง รู้จักความพอดีในการบริโภคอาหารหรือการใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ไม่เป็นคนเห็นแก่ปากแก่ท้อง ไม่เป็นคนเห็นแก่กิน ยึดถือคำพังเพยว่า “กินเพื่ออยู่ ไม่ใช่อยู่เพื่อกิน” รู้ประมาณในการรับ การบริโภคอาหาร อย่างง่าย

วิธีที่ ๕ การอยู่ในสถานที่ที่สงบ (ปนฺตณฺจ สยนาสนํ) หมายถึง อยู่ในสถานที่สงบมีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ยินดีพอใจอยู่ ณ สถานที่สงบสงัด

วิธีที่ ๖ การฝึกหัดจิตใจให้สงบ (อธิจิตฺเต จ อาโยโค) หมายถึง ฝึกหัดชำระจิตให้สงบ มีสุขภาพ คุณภาพ และประสิทธิภาพที่ดี เป็นการทำความเพียรทางจิต อยู่ด้วยอารมณ์กรรมฐานอย่างเอาจริงเอาจัง ฝึกความอดทนให้มาก^{๓๐}

พระธรรมทูต นักเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องประพฤติปฏิบัติตนดำรงมั่นอยู่ในวิธีการประกาศพระศาสนา วิธีการนี้เป็นวิธีการสร้างสัมพันธ์กับสังคม เพราะนั่นเป็นหนทางให้บรรลุเป้าหมายหรืออุดมการณ์อันสูงสุดของพระธรรมทูตสายต่างประเทศของคณะสงฆ์ไทยทั้งประเทศ^{๓๑}

สรุปได้ว่าวิธีการ ๖ ที่ธรรมทูตผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาถือเป็นกลยุทธ์ เพื่อเป็นไปในแนวทางเดียวกันและถูกต้องเป็นธรรมด้วยการไม่กล่าวร้าย ไม่ทำร้าย สำรวมในปาติโมกข์ (รักษาความประพฤติให้น่าเลื่อมใส) รู้จักประมาณในอาหาร (เสพปัจจัยสี่อย่างรู้ประมาณพอเพียง) ยินดีในที่นั่งนอนอันสงบ (สันโดษไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ) มีความเพียรในอธิจิต (พัฒนาจิตใจเสมอมิใช่ว่าเอาแต่สอน แต่ตนเองไม่กระทำตามที่สอน) ท่านผู้รู้ได้แบ่งพระคาถานี้ออกเป็น ๓ ประเด็น กล่าวคือ บาทพระคาถาแรก ว่าด้วยอุดมการณ์ บาทพระคาถาที่ ๒ ว่าด้วยหลักการ และบาทพระคาถาที่ ๓ กับอีกกึ่งพระคาถา ว่าด้วยวิธีการของพระพุทธศาสนา การแบ่งอย่างนี้ หากพิจารณาและวิเคราะห์เนื้อหาโดยละเอียดแล้ว นับเป็นเรื่องที่น่าสนใจ

ควรพิจารณาพระคาถาแรกก่อน จะพบว่า อุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา น่าจะเริ่มต้นด้วยพระนิพพาน แต่บาลีประโยคนีกลับขึ้นต้นด้วยความอดทนอดกลั้น จากนั้นก็กล่าวถึงตัวบุคคล ซึ่งในที่นี้ก็ได้แก่ผู้ที่เรียกตนเองว่า “นักบวช” ซึ่งท่านใช้คำว่า “บรรพชิต” และ “สมณะ” เหตุผลของการใช้ทั้งคำว่า บรรพชิต และสมณะ แทนที่จะใช้คำใดคำหนึ่ง มองจากรูปแบบของฉันทลักษณ์แล้ว ก็พอจะวิเคราะห์ได้ว่า เป็นเพราะอำนาจของฉันทลักษณ์ที่บังคับครุ ลหุ จึงต้องทำให้หาคำอื่นที่มีความหมายเดียวกันมาวางให้ตรงกับตำแหน่งที่บังคับเอาไว้ ประเด็นที่น่าสนใจไม่ได้อยู่ที่การใช้คำ หากแต่อยู่ที่การเรียงลำดับพระคาถาที่ยกเรื่องความอดทนอดกลั้นขึ้นก่อนพระนิพพาน ทำไมไม่ยกพระนิพพานขึ้นก่อน แล้วค่อยตามด้วยความอดทนอดกลั้น มีนัยอะไรเป็นพิเศษหรือไม่ ? เพราะพระคาถาโอวาทปาฏิโมกข์นั้น มิใช่เฉพาะพระพุทธเจ้าในปัจจุบันนี้เท่านั้นที่ตรัสอย่างนี้ แม้พระพุทธเจ้าในอดีตที่ผ่านมาทั้งหมด ล้วนแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ด้วยคาถาที่มีใจความอย่างเดียวกันนี้ทั้งสิ้น สังเกตประโยคสุดท้ายของพระคาถาที่ ๒ และ ๓ จะพบว่าพระองค์ทรงใช้คำว่า “นี่เป็นคำสอน

^{๓๐}พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). อุดมการณ์และบทบาทของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์, ในอนุสรณ์พระธรรมทูตสายต่างประเทศ (รุ่นที่ ๑), (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๕๐-๕๓.

^{๓๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑-๓๓.

ของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย” คำว่า “ทั้งหลาย” ย่อมเป็นการระบุชัดเจนว่าไม่ใช่เฉพาะพระพุทธเจ้าพระองค์นี้เท่านั้น

เมื่อพิจารณาความให้ถึถ้วนแล้วจะพบว่า มีเหตุผลบางประการที่น่านำมาวิเคราะห์ เช่น พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการกระทำ ดังนั้น เมื่อเอ่ยถึงหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ท่านก็มักจะใช้คำว่า “กิริยาที” การพูดว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการกระทำ ก็ย่อมเป็นการชัดเจนอยู่แล้วว่า ผู้ทำต้องรู้เรื่องที่จะทำนั้นก่อนอยู่แล้ว แต่จะทำด้วยวิธีไหน อย่างไร ตรงนี้จะเป็นเรื่องใหญ่ และเรื่องสำคัญที่ต้องพูดก่อน และหากเราไปศึกษาพระจริยาชีวิตของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งเป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมีในแต่ละภพแต่ละชาติแล้วก็จะเห็นชัดเจนว่า กวาที่พระองค์จะได้ตรัสรู้ต้องอาศัยความอดทนอดกลั้นมาชนิดเอาชีวิตเข้าแลกเลยทีเดียว หากไม่มีความอดทนอดกลั้น ก็ช่วยการที่จะพูดถึงพระนิพพาน การยกเรื่องความอดทนอดกลั้นขึ้นมาพูดก่อน จึงเท่ากับเป็นการตอกย้ำความเป็นศาสนาแห่งการกระทำ (กิริยาที) อันถือเป็นหลักการใหญ่ของพระพุทธศาสนา และหากพิจารณาในแง่ของความเป็นเหตุเป็นผลด้วยแล้วนั้น พบว่าความอดทนอดกลั้นเป็นเหตุ ส่วนพระนิพพานนั้นเป็นผล การพูดถึงเหตุแล้วโยงไปหาผลในภายหลัง ย่อมทำให้ผู้ฟังสามารถสืบสาวเรื่องราวตามลำดับได้โดยไม่ติดขัด เหมือนกระบวนแห่งปฏิจจสมุปบาทที่ทรงแสดงเหตุของการเกิดทุกข์ และการดับทุกข์ก่อนจากนั้นจึงแสดงผลให้เห็นภายหลัง

แต่การแสดงผล หรือผลก่อนนี้ ไม่ถือเป็นหลักการที่ตายตัว เพราะบางครั้ง ถ้าทรงเห็นว่าเหตุซับซ้อน ก็อาจจะทรงแสดงผลก่อนก็ได้ เช่นกรณีของการแสดงอริยสัจ ๔ ทรงแสดงผล (ทุกข์) ก่อน แล้วจึงแสดงสมุทัย (เหตุ) ภายหลัง เพราะทรงเห็นว่า ทุกข์มองเห็นง่ายกว่า ปรากฏให้เห็นอยู่ทุกขณะในชีวิตประจำวัน ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งในพระคาถาแรกก็คือ การตรัสถึงตัวธรรมและตัวบุคคลย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลกับหลักธรรมว่าจะต้องดำเนินไปอย่างควบคู่ กล่าวคือ อุดมการณ์ของธรรมดี อุดมการณ์ส่วนตัวบุคคลคือพระสงฆ์ก็ต้องดีตามไปด้วย มิเช่นนั้น วงล้อแห่งธรรมก็อาจไม่สามารถขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้ พระสงฆ์ทุกรูปจึงต้องยึดถืออุดมการณ์นี้อย่างเคร่งครัด ถ้าสังเกตบาลีในพระคาถานี้ให้ดีจะเห็นถึงความเด็ดขาด เพราะเพียงแค่ไปทำร้าย หรือเบียดเบียนผู้อื่น สัตว์อื่นให้ได้รับความเดือนร้อนเสียหายในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ก็จะถูกปฏิเสธความเป็นพระสงฆ์สาวกของพระพุทธองค์ทันที ความเด็ดขาดของคำสอนดังกล่าวนี้ จะพบเห็นบ่อยมาก

ในพระคาถาท่อนที่ ๒ นี้ ค่อนข้างจะเป็นที่คุ้นเคยโดยทั่วไป ความหมายก็ดูไม่ซับซ้อนอะไร จะยากและซับซ้อนก็ตรงที่ลงมือทำนี้แหละ เพราะแม้จะเพียง ๓ บรรทัด แต่ก็ครอบคลุมหลักปฏิบัติได้ทั้งหมด ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เมื่อจับมาสังเคราะห์กับหลักการ ๓ ประการนี้ ย่อมเข้าหลักใดหลักหนึ่งได้เสมอ ข้อนี้ผู้เขียนขอยืนยัน เพราะเคยลองทำมาแล้ว แม้จะไม่มีเวลาแจกแจงได้ทั้งหมดก็ตาม แต่ก็พอจะอนุมานได้ว่าไม่มีคำสอนใดเกินนี้ ในส่วนพระคาถาท่อนที่ ๒ นี้ ผู้เขียนสนใจประเด็นว่า ทำไมตรัสเรื่องเว้นจากความชั่วก่อน แล้วค่อยสอนเรื่องทำความดี ทำไมไม่สอนให้ทำความดีก่อน แล้วค่อยสอนเรื่องเว้นจากความชั่ว เพราะคนเรามักชอบแต่เรื่องดี ๆ มิใช่หรือ ? ประเด็นดังกล่าวนี้ อาจไม่ต้องใช้ความรู้อะไรมากมายวิเคราะห์ก็ได้ เพียงแค่สามัญสำนึกทั่ว ๆ ไปก็น่าจะพอมองเห็นเหตุผลที่ทรงแสดงไว้อย่างนี้ เช่น ถ้าเราจะใช้ภาชนะรองน้ำสะอาดเพื่อใช้ดื่ม หรือใช้ประโยชน์

อย่างอื่น ถ้าภาชนะที่ใส่น้ำสกปรก น้ำที่เราจะใส่ลงไปก็จะพลอยสกปรกตามไปด้วย ผู้ฉลาดจึงนิยมล้างภาชนะให้สะอาดก่อนแล้วจึงใส่น้ำลงไป ทำนองเดียวกันกับการกระทำของเรา ต่อให้เราทำดีอย่างไร ถ้าเรายังทำความชั่วอยู่ ความดีของเราก็ลดคุณค่าลงตามไปด้วย เป็นความดีที่มีสารปนเปื้อนไม่สะอาด เปรียบเหมือนกับน้ำสะอาด แต่ใส่ลงในภาชนะที่สกปรก เอามาให้เราทานก็คงทานไม่ลง การที่จะให้ความดีของเรามีผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย ประการแรกจึงต้องจัดการกับสิ่งไม่ดี ซึ่งเป็นตัวขัดขวางความดีออกไปเสียก่อน เมื่อทำได้เช่นนี้ โอกาสที่จะพัฒนาความดีให้สูงขึ้น ๆ ไปถึงขั้นฝึกจิตให้สะอาดบริสุทธิ์ย่อมมีความเป็นไปได้ แต่ถ้าเบื้องต้นไม่ผ่านแล้ว ก็เท่ากับเป็นการปิดประตู

ในพระคาถาท่อนที่ ๓ นี้ ทรงแสดงวิธีการ ๒ ประการ ข้อ ๑-๒ เป็นวิธีการนำพระธรรมคำสั่งสอนไปประกาศสั่งสอนผู้อื่น ข้อ ๓-๖ เป็นวิธีการปฏิบัติตนสำหรับพระสงฆ์ ทรงแสดงวิธีการสอนผู้อื่นก่อนแล้วก็สั่งสอนวิธีการสอนตนเองไปพร้อม ๆ กัน เข้าทำนองจะไปสอนผู้อื่นได้นั้น ต้องสอนตนเองให้ดีกว่าก่อน ๒ ข้อต้น ครอบคลุมทั้งคำพูด และการกระทำ ซึ่งจะต้องลงรอยกัน ไม่ใช่ประเภท “ปากปราศรัยแต่หัวใจเชือดคอ” คือพูดอย่างหนึ่ง แต่ไปทำอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งหากมีพฤติกรรมในลักษณะนี้ก็คงไม่สามารถทำหน้าที่ผู้ประกาศธรรมได้ เพราะงานประกาศศาสนาจำเป็นต้องอาศัยทำให้ผู้ฟังเกิดความเชื่อมั่น ยิ่งในยุคสมัยที่เต็มไปด้วยเจ้าลัทธิแล้ว ยิ่งต้องระมัดระวังคำพูด และการกระทำ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความกระทบกระทั่งอันจะนำไปสู่ความขัดแย้ง หรือทะเลาะวิวาทซึ่งจะไม่เป็นผลดีต่อการประกาศศาสนา ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น ลัทธิศาสนาแต่ละลัทธิ ล้วนต่างก็ถือว่าลัทธิตนนั้นดี หากมีลัทธิใดลัทธิหนึ่งประกาศศาสนาด้วยการโจมตี ให้อภัยลัทธิศาสนาอื่น ผู้ถูกโจมตี หรือถูกให้อภัยย่อมหาทางโต้ตอบด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาอย่างแน่นอน ซึ่งแทนที่การประกาศศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า ก็อาจจะพังพินาศเสียหาย เพราะการโต้ตอบกลับในทำนองเดียวกัน

นักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาได้อธิบายสรุปใจความพุทธพจน์บทในโอวาทปาฏิโมกข์นี้ว่าเป็นหลักการสำคัญของนักเผยแผ่ เพราะโอวาทปาฏิโมกข์ เป็นหลักคำสอนที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงหลักการ อุดมการณ์ หรือจุดหมาย และวิธีการของพระพุทธศาสนาไว้อย่างครบถ้วน อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการ ที่พระพุทธเจ้าได้ประกาศไว้จะเป็นไปด้วยดี และบรรลุวัตถุประสงค์ที่พระพุทธเจ้าทรงมุ่งหมายไว้ นั้น พระองค์ได้ย้ำเตือนไว้ว่า จะต้องปฏิบัติตนให้เป็นอย่างบรรพชิต และเป็นอย่างสมณะ คือ เว้นจากความชั่วทุกประการ และเป็นผู้ปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่าง เพื่อระงับบาปอกุศล ได้แก่ ผู้ปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นอริยบุคคล ทั้งไม่เบียดเบียนและไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่คนที่ประพฤติดี ปฏิบัติชอบทั้งหลาย หลักการนี้ทั้งหมดเป็นทั้งการพัฒนาตน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แพร่กระจายออกไปอย่างกว้างขวางอีกด้วย หลักสำคัญของนักเผยแผ่อยู่ที่วิธีการที่จะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ คือ “ไม่กล่าวร้าย ไม่ทำร้าย สำรวมในพระปาติโมกข์ รู้ประมาณในภัตตาหาร เลือกร้านอนที่น่านอนสงัด และประกอบความเพียรในอธิจิต” นักเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงมีกรอบตามที่พระพุทธเจ้าทรงประทานไว้แล้ว การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากสมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบันนี้ นักเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ยึดอุดมการณ์ หลักการ วิธีการและอุดมคติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามาโดยตลอด จนทำให้พระพุทธศาสนาแผ่กระจายไปยังชาวโลก ส่วนหนึ่งที่มีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัยคือสื่อที่ใช้ในการเผยแผ่ ในยุคแรกใช้สื่อที่เรียกว่ามุขปาฐะ จากนั้นก็เปลี่ยนมาเป็นจารึกตามผนังถ้ำ พิมพ์ตัวอักษรลงบนหนังสือ นำเสนอเสียงทางสถานีวิทยุ เผย

แผ่โดยใช้ภาพและเสียงทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ จนกระทั่งยุคสมัยปัจจุบันหรือยุคดิจิทัล (Digital) เมื่อสื่อคืออินเทอร์เน็ต (Internet) เว็บไซต์ (Website) เฟสบุ๊ค (Face book) ไลน์ (Line) แชท (Chat) ได้รับความนิยม การเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่ประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมในแต่ละพื้นที่ หรือให้เหมาะสมกับสถานการณ์คือเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านโลกไซเบอร์ สร้างเครือข่าย (Link) สื่อสารกับสังคมออนไลน์ (Online) อีกมากมายหลายประเภท แม้ว่าสภาพพื้นที่จะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย สื่อที่ใช้ก็ได้รับการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงประยุกต์ไปตามยุคสมัย มนุษย์ปรับตัวเข้ากับ ความเจริญของเทคโนโลยี มีสื่อต่าง ๆ มากมายหลายอย่าง วิธีการในการพระพุทธศาสนาได้ประยุกต์ใช้เพื่อให้สื่อสารเข้าใจกันได้กับคนในยุคสมัย แต่หลักการ อุดมการณ์ วิธีการ และจุดมุ่งหมาย ของพระพุทธศาสนายังคงเดิม การเผยแพร่พระพุทธศาสนาแม้ว่าสื่อจะเปลี่ยนแปลงไปแต่หลักการสำคัญไม่ได้เปลี่ยนไปด้วยเป็นนักเผยแผ่ก็ต้องมีอุดมการณ์

๒.๓ สรุป

จากการศึกษาในบทที่ ๒ นี้ พบได้ว่าการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเถรวาท เริ่มต้นจาก พระพุทธองค์ตรัสรู้แล้วทรงออกประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยพระองค์เองในเบื้องต้น จนมีผู้ เข้าใจในคำสั่งสอนและวิถีปฏิบัติแบบพระองค์เกิดความเลื่อมใสศรัทธาออกบวชและช่วยประกาศ พระพุทธศาสนาหรือร่วมเข้าใจในหลักการ ยอมรับการใช้วิธีการ และร่วมสืบสานอุดมการณ์จนเกิดมิติ ของการสร้างงานพระธรรมทูตจากสมัยพุทธกาลซึ่งพิจารณาได้จากการกำหนดคุณสมบัติเฉพาะของ พระธรรมทูต โดยพระธรรมทูตที่ทำหน้าที่นักเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องมีคุณสมบัติพิเศษตามพระ คัมภีร์ระบุไว้ทั้งในฐานะพระธรรมทูตที่จะต้องมีความสมบูรณ์พิเศษ ๘ ประการ มีความสมบูรณ์พระธรรมถึก ๕ ประการ อีกทั้งยึดหลักโอวาทปาฏิโมกข์ ประกอบด้วยหลักการ ๓ อุดมการณ์ ๔ วิธีการ ๖ ดังที่ กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น ยังต้องมีคุณสมบัติเฉพาะตัวอีก ๔ ประการคือ

(๑) **ด้านความรู้** มีความรู้ว่าจะอะไรคือบาป ชั่ว อกุศล โทษ ควรละ อะไรคือความดีงาม กุศล ประโยชน์ ฟังทำ และควรชำระจิตตนเองอย่างไร หรือมีศีล สมาธิ ปัญญา

(๒) **ด้านบุคลิกภาพ** พระธรรมทูตจะต้องเป็นผู้มีความอดทนไม่แสดงกิริยาทำที่อันจะ ทำให้เสียบุคลิกภาพ “ความอดทนคือความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง” เป็นผู้รู้จักข่มจิตในการปฏิบัติ หน้าที่ไม่เห็นแก่ความยากลำบาก ยอมตรากตรำทำงานเพื่อพระศาสนา

(๓) **ด้านคุณธรรม** พระธรรมทูตจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรมเป็นอุดมคติประจำตัว ซึ่ง คุณธรรมลักษณะพื้นฐานของพระธรรมทูตในโอวาทปาฏิโมกข์ “การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว” ถือเป็นคติประจำตัวที่พระธรรมทูตไม่ทำบาปทั้งด้วยกาย วาจา และใจ เป็นผู้ทำแต่ความดีสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น เป็น ผู้มีจิตใจเบิกบาน มีความ เมตตาปราณีต่อทุกคน มีความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์

(๔) **ด้านการดำเนินชีวิต** พระธรรมทูตจะต้องดำเนินชีวิตเป็นแบบอย่างแก่ประชาชน มีชีวิตแบบเรียบง่ายไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เป็นผู้สำรวมระวังในการบริโภคใช้สอยเสนาสนะ

ยกตัวอย่างเช่น พระขทิรวินยเรวตะ เป็นผู้ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความสงบไม่เบียดเบียนใคร มีแต่แผ่เมตตาธรรมให้แก่บุคคลอื่น^{๓๒}

ดังนั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาท ได้อาศัยพระธรรมทูตตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยมีพระพุทธเจ้าทรงเป็นต้นแบบของพระธรรมทูต ในยุคหลังสมัยพุทธกาลได้มีการคัดเลือกหรือเลือกเฟ้นพระธรรมทูตออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชจนพระพุทธศาสนาได้แพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน คุณสมบัติเบื้องต้นของพระธรรมทูต ๘ ประการ คุณสมบัติพระธรรมทูตในฐานะพระธรรมภิกขุ ตลอดจนการยึดเอาหลักโอวาทปาฏิโมกข์เป็นหัวใจสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ เน้นศึกษาหลักการ ๓ อุดมการณ์ ๔ วิธีการ ๖ จนมีอิทธิพลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยทั้งในประเทศและต่างประเทศทำให้พระพุทธศาสนาแผ่ประโยชน์ไพศาลไปสู่ชาวโลกจากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีผลให้ชาวต่างชาติหันมานับถือเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้นและมีแนวโน้มที่ดีขึ้นในอนาคตอีกด้วย

^{๓๒}บรรจบ บรรณรุจิ, อสีติมหาสาวก, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๙.

บทที่ ๓

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

ในบทนี้ จะศึกษาประวัติและความเป็นมาหลักการ วิธีการ และอุดมการณ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยและพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อชี้ให้เห็นถึงประวัติความเป็นมา ความสำคัญในการเผยแผ่ วิธีการ อุดมการณ์

๓.๑ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย

พระพุทธศาสนาได้หยั่งรากลึกลงในสังคมไทยมาเกือบพันปี โดยปรากฏหลักฐานในทางประวัติศาสตร์การเผยแผ่พุทธศาสนาที่ยังดินแดนสุวรรณภูมิจนฝังรากลึกในประเทศไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบันประกอบกับหลักฐานของการที่พระสงฆ์ไทยได้ส่งสมณทูตไปเผยแผ่ศาสนา สืบศาสนาไปยังนานาประเทศตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่ชัดที่สุดคือการส่งพุทธศาสนาไปเผยแผ่และฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในลังกาทวีป (ประเทศศรีลังกา) จนก่อให้เกิดนิกายสยามวงศ์หรืออุบาลีวงศ์ขึ้นในศรีลังกา และไทยได้รับพุทธศาสนาเถรวาทแบบศรีลังกาจนก่อให้เกิดลัทธินิกายลังกาวงศ์จนส่งผลสู่นิกายอรัญวาสีจนถึงปัจจุบัน

จากข้อความและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์ไทยได้ให้ความสำคัญต่อการสร้างองค์พระธรรมทูตไทยได้มีบทบาทในการเผยแผ่ รักษาสืบทอด และฟื้นฟูพระพุทธศาสนาจากอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นอย่างดี จนกระทั่งต่อมาจึงเกิดโครงการกิจกรรมพระธรรมทูตไทยในสายงานต่างๆ เช่น “โครงการพระธรรมจาริก”^๑ ซึ่งเป็นโครงการเผยแผ่ศาสนาธรรมควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวไทยภูเขา โดยเกิดมาจากอดีตหัวหน้ากองสงเคราะห์ชาวเขากรมประชาสงเคราะห์ คือ นายประสิทธิ์ ติศวัฒน์ ได้ลาราชการเข้ารับการอุปสมบทที่วัดเบญจมบพิตร ในปี พ.ศ.๒๕๐๗ เป็นเวลา ๑ พรรษา ศึกษาหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนาที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาชุมชนชาวเขาทางด้านจิตใจ เป็นประโยชน์ต่อการปกครองและการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาฯ สมกับประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ อันเป็นศูนย์รวมน้ำใจของชนเผ่าไทยไม่ว่าจะอาศัยอยู่ในท้องถิ่นใดของประเทศไทย อีกประการหนึ่ง รัฐได้จัดตั้งนิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขาขึ้นมา ๔ โครงการ ได้แก่ (๑) นิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขาดอยมูเซอ อำเภอเมือง จังหวัดตาก (๒) นิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขาดอยเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ (๓) นิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขาม่อนแสนใจ

^๑[ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.jarik-highland.com/History/history001_1.htm (๑๖ มีนาคม ๒๕๖๐)

ม่อนแสนเจริญ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย และ (๔) นิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขาภูมิลือ เขต ต่อจังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดเลย ตั้งอยู่ที่บ้านแม่วทับเบิก (ภูแปงม้า) อำเภอ หล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

เมื่อพระประสิทธิ์ลาสิกขา จึงได้นำความคิดกราบเรียนปรึกษาหารือกับพระธรรมกิตติ โสภณ (สุวรรณ สุวณฺโณโชโต)^๒ เจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตร ซึ่งขณะนั้น ได้รับหน้าที่จากศูนย์ชุมชน ส่งเสริมวัฒนธรรมไทยเป็นประธานอนุกรรมการสาขาวัฒนธรรมทางจิตใจ ทั้งสองฝ่ายต่างเล็งเห็น ประโยชน์ร่วมกันจึงได้ร่างโครงการเสนอกกรมประชาสงเคราะห์ ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการว่า “พระ ธรรมจาริก” ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ท่านได้เป็นประธานคณะพระธรรมจาริก ทั้งได้รับทุนสนับสนุนจาก มูลนิธิเอเชีย มีพระธรรมจาริกรุ่นแรกออกปฏิบัติศาสนกิจ จำนวน ๕๐ รูป แบ่งเป็น ๑๐ สายๆ ละ ๕ รูป เป็นการปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่กองสงเคราะห์ชาวเขา ในพื้นที่ ๕ จังหวัด คือ ตาก เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน และเพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวเขา ๑๐ หมู่บ้าน จำนวน ๖ เผ่า คือ แม่ว เย้า มูเซอ ลีซอ อีก้อ และกะเหรี่ยง ผลการดำเนินงานครั้งแรก ประสบผลสำเร็จ ชาวเขา ๑๐ หมู่บ้าน ที่มีประชากรประมาณ ๕,๐๐๐ คน ได้รู้จักการกราบไหว้พระ การทำบุญตักบาตร การปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ จำนวน ๘๐๐ คน สมัครเข้าบรรพชาเป็น สามเณร จำนวน ๑๒ คน นับได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยโครงการพระธรรมจาริกประสบ ผลสำเร็จ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ได้ก่อตั้งศูนย์อบรมพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณรชาวเขา ที่ วัดศรีโสดา ในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ พระพุทธวิงศมุนี (สุวณฺโณโชตมหาเถร)^๓ ได้มีมติ พระครูปลัดสุวัฒน พุทธิธาดา เป็นเจ้าอาวาสวัดศรีโสดา และอำนวยการสำนักงานโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค

ปัจจุบันคณะพระธรรมจาริก มีสมเด็จพระมหาธีรราชมิ่งคลาจารย์ (ช่วง วรบุญโญ)^๔ วัด ปากน้ำ ภาษีเจริญ เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ เป็นประธานคณะพระธรรมจาริกส่วนกลาง มีอาศรมของ พระธรรมจาริกทั่วประเทศ ๑๙๐ อาศรม (๒๕๔๖) ในพื้นที่ ๒๒ จังหวัด ๘๖ อำเภอ มีพระธรรมจาริก ที่ปฏิบัติงานอยู่ประจำอาศรม ถึง ๒๖๕ รูป เพื่อความมั่นคงของโครงการพระธรรมจาริกจึงได้ก่อตั้ง มูลนิธิเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชนในถิ่นกันดาร เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรี- นครินทราบรมราชชนนี เพื่อสนับสนุนโครงการตลอดมา^๕ เมื่อโครงการพระธรรมจาริกประสบผลสำเร็จ มหาเถรสมาคม จึงได้จัดตั้งหน่วยงานพระธรรมทูตเพื่อการเผยแผ่ในพื้นที่ราบเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ โดย อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับ ที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ดำเนินงานโดยใช้ระเบียบของมหาเถรสมาคมว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชน

^๒ ต่อมาได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชาคณะ มีพระราชทินนามปรากฏในสุพรรณบัฏที่ “สมเด็จพระ พุทธิชินวงศ์” และมรณภาพแล้ว

^๓ ต่อมาได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชาคณะ มีพระราชทินนามปรากฏในสุพรรณบัฏที่ “สมเด็จพระ พุทธิชินวงศ์” และมรณภาพแล้ว

^๔ อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่พระสังฆราช แห่งคณะสงฆ์ไทย

^๕ พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์, “รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนธรรม กรณีศึกษา: วัดศรีโสดา ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.), หน้า ๗๗-๗๘.

ประจำตำบล พ.ศ.๒๕๑๘ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้วัดทำหน้าที่อบรม แนะนำ สั่งสอน ศีลธรรมและ วัฒนธรรม สุขภาพอนามัย ประกอบสัมมาชีพ สันติสุข ศึกษาสงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์ กตัญญู กตเวทิตาธรรม และสามัคคีธรรม อันจะเป็นประโยชน์แก่การดำรงชีพของประชาชน โดยได้รับ งบประมาณดำเนินงานจากกรมการศาสนาและวัดที่ตั้งเป็นศูนย์ อ.ป.ต.^๖

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ ประเทศไทยได้จัดแบ่งพระธรรมทูตที่ปฏิบัติงานอยู่ในประเทศออกเป็น ๙ สาย ได้แก่

สายที่ ๑ ปฏิบัติงานในพื้นที่ ๗ จังหวัด คือ สมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรสาคร นครปฐม กาญจนบุรี และสุพรรณบุรี โดยมีพระธรรมธีรราชมหามุนี วัดยานนาวา กรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้าสาย

สายที่ ๒ ปฏิบัติงานในพื้นที่ ๗ จังหวัด คือ พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สระบุรี ลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท และอุทัยธานี โดยมีพระธรรมราชาอนุวัตร วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้าสาย

สายที่ ๓ ปฏิบัติงานในพื้นที่ ๘ จังหวัด คือ นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์ พิษณุโลก สุโขทัย ตาก และอุตรดิตถ์ โดยมี พระพรหมจริยาจารย์ วัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้าสาย

สายที่ ๔ ปฏิบัติงานในพื้นที่ ๘ จังหวัด คือ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา และเชียงราย โดยมี พระเทพสุธี วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้าสาย

สายที่ ๕ ปฏิบัติงานในพื้นที่ ๘ จังหวัด คือ เลย อุดรธานี หนองคาย สกลนคร กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และขอนแก่น โดยมี พระอุดมญาณโมลี วัดสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้าสาย

สายที่ ๖ ปฏิบัติงานในพื้นที่ ๙ จังหวัด คือ นครพนม มุกดาหาร ยโสธร อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ นครราชสีมา และชัยภูมิ โดยมี พระราชเมธี วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้าสาย

สายที่ ๗ ปฏิบัติงานในพื้นที่ ๗ จังหวัด คือ นครนายก ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด โดยมี พระญาณวโรดม วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้าสาย

สายที่ ๘ ปฏิบัติงานในพื้นที่ ๗ จังหวัด คือ สมุทรสงคราม เพชรบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช โดยมี พระธรรมกิตติวงศ์ วัดราชโอรสาราม กรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้าสาย

^๖พระวิสุทธวิภัทรธาดา, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๗๙.

สายที่ ๙ ปฏิบัติงานในพื้นที่ ๑๑ จังหวัด คือ ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง พัทลุง สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยมี พระเทพเวที วัดชลประทานรังสฤษฎ์ เป็นหัวหน้าสาย^๗

พระธรรมทูตทั้ง ๙ สายดังกล่าวมีศูนย์งานพระธรรมทูตประจำจังหวัด ๗๒ จังหวัด คอยควบคุมดูแลการปฏิบัติงานในส่วนภูมิภาค มีหน่วยงานกำกับดูแลงานของพระธรรมทูตในระดับอำเภอ ประมาณ ๗๔๐ หน่วย คอยควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของพระธรรมทูตในพื้นที่ซึ่งมีประมาณ ๓,๕๐๐ รูป ให้เป็นไปตามนโยบายและแผนการที่ดำเนินงานที่คณะกรรมการกลางกองอำนวยการงานพระธรรมทูตร่วมกับกรมการศาสนา กำหนดขึ้น

(๑) คุณสมบัติเฉพาะของพระธรรมทูตไทย

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาหากมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเผยแผ่ศาสนาให้แก่ผู้ที่ยังไม่ศรัทธา นับถือได้หันมาศรัทธา นับถือ ผู้ที่ศรัทธา นับถืออยู่แล้วได้มีความเชื่อมั่น มั่นใจหรือมั่นใจในศรัทธาของตน มากยิ่งขึ้นพร้อมกับเป็นตัวแทนหรือกระบอกเสียงช่วยเผยแผ่ จึงมีความจำเป็นในการกำหนดคุณสมบัติพิเศษของพระธรรมทูตที่สำคัญ ต้องมี ๔ ประการ คือ

๑. ต้องมีความมั่นใจในคุณค่า ความดีงาม ของพระพุทธศาสนา ในฐานะที่เป็นพระธรรมทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ จะต้องมีความมั่นใจว่าเรามีดีที่จะให้แก่เขา หมายความว่าพระธรรมทูตต้องมั่นใจในสิ่งที่มิว่าเป็นสิ่งที่ดีแท้เป็นสิ่งที่เลิศ เป็นสิ่งที่ประเสริฐ และเป็นประโยชน์ที่จะช่วยเหลือเขาได้เป็นข้อสำคัญอันดับแรก

๒. ต้องเป็นผู้เข้าใจปัญหาและความต้องการของถิ่นฐาน ที่พระธรรมทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย คือ ไปในถิ่นของเขา ถ้าไม่รู้จักเขาให้เพียงพอ ก็ารู้สึกหวั่นไหวได้ง่าย จึงต้องรู้เท่าทันเขาตามความเป็นจริง เช่น รู้ว่าเขามีปัญหาอะไร ขาดอะไร ต้องการอะไร โดยการสังเกตสังกของเขาทั้งจุดเด่นและจุดด้อย พร้อมรู้จักภูมิหลังของเขาด้วยว่าเจริญด้านไหน อะไรเป็นเหตุปัจจัยแห่งความเจริญและไม่เจริญ เพื่อช่วยเขาได้อย่างถูกต้อง

๓. ต้องมีวิธีการที่จะสื่อสาร ทั้งรู้จักปัญหาและความต้องการของคนที่นี่พระธรรมทูต จะไปช่วยก็ต้องมีวิธีที่จะช่วยเขา งานพระธรรมทูตก็คือการนำเอาธรรมไปให้มหาชน ด้วยการพัฒนาวิธีการ คือ เพื่อจะนำสิ่งที่ดีไปให้แก่มหาชนและไปสนองความต้องการของมหาชน นำเขาไปสู่ทางที่ดีงามมีความสุขได้สำเร็จ

๔. ต้องมีความมุ่งมั่นแน่วแน่ต่ออุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา เพื่อจุดมุ่งหมายในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์แต่เดิมทำหน้าที่เป็นพระธรรมทูต เริ่มแต่ยุคพระอรหันต์สาวกรุ่นแรกๆ ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงส่งไปประกาศพระศาสนา^๘

^๗ การศาสนา, กรม, รายงานการศาสนา ประจำปี ๒๕๓๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๖), หน้า ๑๔๕-๑๔๖.

^๘ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), บทบาทและหน้าที่ของพระธรรมทูตในต่างแดน, ในอนุสรณ์พระธรรมทูตสายต่างประเทศ (รุ่นที่ ๑), (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๒-๒๕.

การประกาศพระพุทธศาสนาปัจจุบันนี้ ไม่ควรใช้วิธีเทศน์อย่างเดียว ควรเปิดโอกาสให้ผู้สงสัยได้ซักถาม และอธิบายให้ผู้ฟังคลายความสงสัยและได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างแจ่มแจ้ง เป็นการประเมิผลไปในตัวตามความก้าวหน้าทางวิทยาการสมัยใหม่ ซึ่งประกาศพระศาสนาให้ชาวต่างประเทศฟัง จะต้องมีการศึกษาเรียนรู้ด้านภาษา มีปฏิภาณปฏิสัมพันธ์ ปัญญาอันแตกฉานในปฏิภาณ คือไหวพริบในการที่จะโต้ตอบ แต่ต้องโต้ตอบโดยฉับพลัน และความรู้ต้องแน่นต้องพร้อมธรรมะที่เรียนไปแล้วตั้งแต่นักธรรมตรี นักธรรมโทและนักธรรมเอก มีประโยชน์มากที่สุด ในปัจจุบันความรู้เรื่องการเจริญกรรมฐาน เป็นที่สนใจของชาวต่างประเทศมาก เพราะฉะนั้น การมีความรู้พร้อมทั้งทางด้านปริยัติและปฏิบัติ เป็นสิ่งที่ดีจะได้รับความสนใจมากเป็นพิเศษหากมีความรู้ด้านปริยัติเพียงอย่างเดียวจะได้รับความสนใจจากคนบางกลุ่มเท่านั้น คนที่ปฏิบัติได้แต่อธิบายไม่ได้ ก็เป็นเรื่องที่ยากต่อการเผยแพร่ให้คนอื่น ได้รู้วิธีการและผลแห่งการปฏิบัติ

พระธรรมทูตในปัจจุบันจะต้องพยายามสร้างความสัมพันธ์กับทุกศาสนาในประเทศนั้นๆ ถือเป็นคุณสมบัติสำคัญของพระธรรมทูต ที่จะต้องมีความมั่นใจในคุณค่า ความดีงาม รู้เข้าใจปัญหาและความต้องการของถิ่นฐานที่จะไป มีวิธีการที่จะสื่อสารกับเขาอย่างได้ผล และมุ่งมั่นต่ออุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา จึงจะทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดทั้งการฝึกอบรมพระธรรมทูตเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และทัศนคติในด้านการประกาศและเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยแล้ว จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้พระธรรมทูตสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ พระราชาธิบดีนริงซี (วีรยุทธ์ วีรยุทธโธ)^๙ ได้กล่าวถึงพระธรรมทูตไทยในประเทศอินเดียที่เข้าไปเป็นตัวแทนของคนชาวพุทธเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนามีอยู่ ๔ ประการ คือ

๑. พระธรรมทูต บุคคลที่ได้รับมอบหมายงานจากสายงานพระธรรมทูตสายต่างประเทศและก็ได้รับการแต่งตั้งจากคณะสงฆ์
๒. พระนักศึกษาไทยที่ท่านมาเรียนหนังสือที่ประเทศอินเดีย โดยพระเหล่านี้ปฏิบัติหน้าที่งานอาสาเผยแผ่พุทธธรรม
๓. พระบัณฑิตปฏิบัติงานจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มจร.) มาปฏิบัติงานในประเทศอินเดีย
๔. พระผู้ที่มาปฏิบัติธรรม ๔ เดือน ๕ เดือน ๖ เดือน เพื่อประกาศพระพุทธศาสนาและบิณฑบาต เดินทางไปให้เขาได้เห็นบ้าง มาสวดมนต์บ้าง^{๑๐}

ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้ามีเป้าประสงค์ในการเผยแผ่ทั้งด้วยพระองค์เองและพุทธสาวกอย่างชัดเจน มีพุทธวจนะยืนยันว่า “พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่คนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” พุทธวจนะนี้มุ่งเน้นที่ให้ผู้รู้จักสร้างประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น ขณะเดียวกันก็มีส่วนช่วยสร้างสรรค่อารยธรรมและ

^๙ สมณศักดิ์ปัจจุบัน คือ พระธรรมโพธิวงศาจารย์ (วีรยุทธ์ วีรยุทธโธ), วัดไทยพุทธคยา ประเทศอินเดีย

^{๑๐} มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รายงานสัมมนาโครงการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๘.

สร้างความสุขให้แก่โลก ประชาชนที่มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาจะอุทิศจิตใจ เวลา แรงงาน สิ่งของและกำลังทรัพย์ให้แก่วัดเป็นจำนวนมากมาย เห็นได้จากการสร้างและปฏิสังขรณ์วัด การอุทิศที่ดิน แรงงานให้แก่วัด หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาช่วยกล่อมเกล่าให้ชาวไทยชอบการ ประณีประนอม ไม่ชอบความรุนแรง ไม่มีความอาฆาตพยาบาท

ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตและการจัดระเบียบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สังคมไทย ดังที่สมบูรณ สุธสรายุได้สรุปไว้อย่างสนใจ ดังนี้^{๑๑}

๑. อบรมให้รู้ระเบียบสังคมโดยให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และประเพณีต่างๆ ให้ สอดคล้องกับวิถีชีวิต คือสังขธรรมและแนวปฏิบัติแบบพุทธ เช่น ค่านิยมที่ว่า ความมีเมตตาต่อผู้ตก ทุกข์ได้ยาก การโอบอ้อมอารีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การวางตนให้เหมาะสมกับกาลเทศะ การปฏิบัติ ตนต่อผู้อื่นที่มีสถานภาพต่างๆ กัน เช่น ศิษย์ต่ออาจารย์ ลูกหลานต่อบรรพบุรุษ เป็นต้น

๒. เป็นสื่อหรือกลไกในการควบคุมระเบียบสังคม วัดและพระสงฆ์เป็นสื่อกลางทาง พระพุทธศาสนาที่สำคัญยิ่งในการอบรมสั่งสอนประชาชนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศ หลักธรรม สำคัญๆ ที่ช่วยควบคุมสังคม เช่น ศีล ๕, พรหมวิหาร ๔, สังคหวัตถุ ๔, นาถกรณธรรม ๑๐, สาราณีย ธรรม ๖, อธิปไตย ๓, ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ๔ เป็นต้น เมื่อบุคคลได้รับการสั่งสอนและยึดถือเป็น แนวทางชีวิตร่วมกัน ทำให้สังคมลดความขัดแย้งและลดปัญหาสังคมนานาประการ

๓. เป็นสื่อในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม คือหลักธรรมคำสอนของ พระพุทธศาสนาโน้มนำให้ประชาชนมีความเชื่อและยึดปรัชญาในการดำเนินชีวิตอย่างเดียวกัน เท่ากับ เป็นการสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้แก่สังคม นอกจากพระธรรมคำสั่งสอนแล้ว พิธีกรรมและเทศกาลทางพระพุทธศาสนา ยังมีส่วนสำคัญในการเน้นสำนึกความเป็น “พวกเดียวกัน” หรือเป็นคนไทยด้วยกัน ตัวอย่างของพิธีกรรมทางศาสนา เช่น งานบวชนาค งานศพ งานทำบุญต่างๆ เทศกาลทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออก พรรษา เป็นต้น งานบุญและพิธีกรรมในเทศกาลต่างๆ เป็นสื่อให้ประชาชนได้มาร่วมงานกันและได้รับ การสร้างสรรค์ เกิดความรู้สึกว่า เป็นพวกเดียวกัน มีความใกล้ชิดกันที่จะฉันทักกำลังเพื่อส่วนรวม

วิธีการการเผยแผ่ของพระธรรมทูต โดยอาศัยกลวิธีการการเผยแผ่ และเทคนิคการการ เผยแผ่ของพระพุทธองค์ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการการเผยแผ่ประกอบด้วย

๑.๑ แบบสากัจฉา คือ สนทนา พูดคุย โต้ตอบกัน ได้มีผู้นำมาประยุกต์เป็นการสอน แบบ สากัจฉาหรือธรรมสากัจฉา และทำการวิจัย

๑.๒ แบบบรรยาย คือ วิธีที่ทรงสอนแบบนี้พระองค์ทรงใช้กับที่ประชุมใหญ่ ในการ แสดงธรรมประจำวันซึ่งมีประชาชนหรือพระสงฆ์จำนวนมากและส่วนมากเป็นผู้มีพื้นความรู้ความ เข้าใจกอร์ปกับมีความเลื่อมใสศรัทธาเป็นทุนเดิมอยู่แล้วมาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมและ หาความสงบสุขทางจิตใจ นับว่าเป็นคนประเภทใกล้เคียงกันพอที่จะใช้วิธีบรรยายแบบกว้าง ๆ ได้

^{๑๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐ - ๔๑.

๑.๓ แบบถาม-ตอบปัญหา คือ ผู้ที่ถามปัญหานั้น นอกจากจะมีผู้สงสัยข้องใจในข้อธรรมต่างๆ แล้ว โดยมากเป็นผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่น บ้างก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่ายพระพุทธศาสนาหรือเทียบเคียงคำสอนในลัทธิของตน บ้างก็มาถามเพื่อลองภูมิ บ้างก็มาถามเพื่อข่มปราบให้จม หรือให้ได้รับความอับอาย ในการตอบ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้พิจารณาลักษณะของปัญหาไว้ ตามลักษณะวิธีตอบเป็น ๔ วิธี^{๑๒} คือ

แบบตอบตรงๆ ยืนยันไปข้างเดียว (วิธีเอ็กซ์ลักษณะ) ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมาตายตัว พระอรธรรคกถาจารย์ยกตัวอย่างเช่น ถามว่า จักขุเป็นอนิจจังหรือ ฟังตอบตรงไปตรงมาทีเดียวว่า ถูกต้องแล้ว

แบบแยกประเด็นให้ชัดเจน (วิธีวิวัชชลักษณะ) ปัญหาที่ต้องแยกความตอบ เช่น เมื่อเขาถามว่า สิ่งที่เป็นอนิจจัง ได้แก่ จักขุใช่ไหม ฟังแยกตอบว่า ไม่เฉพาะจักขุเท่านั้น ถึง โสตะ ฆานะ ฯลฯ ก็เป็นอนิจจัง

แบบถามย้อน (วิธีปัจฉาลักษณะ) ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้ว จึงแก้ ท่านยกตัวอย่างเช่น เขาถามว่า โสตะก็เหมือนจักขุหรือ ฟังย้อนถามก่อนว่า ที่ถามนั้นหมายถึงแฉใด ถ้าเขาว่าในแง่เป็นเครื่องมองเห็น ฟังตอบว่า ไม่เหมือน ถ้าเขาว่า ในแง่เป็นอนิจจัง จึงควรตอบรับว่า เหมือน

แบบไม่ตอบพักปัญหาไว้ก่อน (วิธีสอนโดยอุปมาลักษณะ) ปัญหาที่ฟังยับยั้งเสียได้แก่ ปัญหาที่ถามนอกเรื่อง ไร้ประโยชน์ อันจักเป็นเหตุให้เขวยึดเยื้อ สิ้นเปลืองเวลาเปล่า ฟังยับยั้งเสีย แล้วชักนำผู้ถามเข้ามาสู่แนวเรื่องที่ฟังประสงค์ต่อไป ท่านยกตัวอย่างเมื่อถามว่า ชีวะอันใด สรีระก็อันนั้นหรือ อย่างนี้เป็นคำถามประเภทแก้งความจริง ซึ่งถึงอธิบายอย่างไร ผู้ถามก็ไม่อาจเข้าใจ เพราะไม่อยู่ในฐานะที่เขาจะเข้าใจได้ พิสูจน์ไม่ได้ ทั้งไม่เกิดประโยชน์อะไรด้วย

แม้ในปัจจุบัน สังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปมากมายในหลายด้าน อย่างไรก็ตาม หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาก็ยังมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับระบบสมัยใหม่ หรือมีความใหม่อยู่เสมอ ทั้งบทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนาและหลักธรรมคำสอนสามารถนำมาใช้ได้ดีเหมาะสมสอดคล้องกับความเป็นสมัยใหม่ในแง่การพัฒนาคุณภาพของคนในการทำงานโดยอาศัยหลักมัชฌิมาปฏิปทา คือทางสายกลางที่เหมาะสมที่สุดสำหรับวิถีชีวิต นอกจากนี้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ยังเกี่ยวข้องกับระบบความเป็นสมัยใหม่ในแง่การกระจายความเสมอภาคไปสู่ส่วนต่างๆ ของสังคม นับว่าเป็นหลักการที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการของสังคมไทย

พระสงฆ์ในอดีตและพระสงฆ์ไทยได้มีการปรับเปลี่ยนบทบาทในการเผยแผ่ รักษาอนุรักษ์ สืบทอดพระพุทธศาสนาในหลากหลายรูปแบบจนกระทั่งต่อมาได้กำหนดภารกิจหลักของคณะสงฆ์ออกเป็น ๖ ประการ คือการปกครอง การเผยแผ่ การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ จนนำมาสู่การพัฒนาและขยายงานกิจการคณะสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเผยแผ่พุทธศาสนาให้เป็นที่แผ่หลายทั้งในและต่างประเทศ กล่าวเฉพาะในประเทศนั้นได้ก่อตั้งโครงการพระธรรมจาริกขึ้นไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในภาคเหนือตอนบน

^{๑๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), บทบาทและหน้าที่ของพระธรรมทูตในต่างแดน, หน้า ๒๒-๒๕.

โดยเน้นกลุ่มชาวเขากลุ่มกันดารและพระธรรมทูตอาสาไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ เน้นชาวพุทธที่มีวิถีชีวิตอยู่ท่ามกลางพหุวัฒนธรรมทางศาสนา

สรุปได้ว่า พระธรรมทูตมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือถือเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์มาตั้งแต่พุทธกาลจนถึงปัจจุบัน พระสงฆ์ผู้เป็นศาสนทายาทโดยสืบเชื้อสายมาจากพระพุทธเจ้า กล่าวคือเป็นผู้ปฏิบัติตามและดำรงไว้ซึ่งหลักคำสอน ตลอดถึงไปเผยแผ่ให้ประชาชนได้รับประโยชน์สุขครบวงจรทั้งตนเอง สังคม และประเทศชาติ นั่นคือการศึกษาและปฏิบัติตามหลักคำสอนนั้นๆอย่างเคร่งครัดงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือเป็นภาระสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์ซึ่งปัจจุบันได้ขยายกว้างขวางทั้งในและต่างประเทศ พุทธศาสนามีความเจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับ เพราะพระสงฆ์ได้ทำหน้าที่นั้นอย่างต่อเนื่องเต็มที่เต็มกำลังความสามารถ

๓.๒ การเผยแผ่ของพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้^{๓๓}

๓.๒.๑ ประวัติและความเป็นมาของพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตตั้งแต่อดีตในสมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน เป็นไปตามหลักพุทธโอวาท ด้วยการยึดถือกรอบปฏิบัติตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์ จาริกแสดงธรรมด้วยการปรับเปลี่ยนประยุกต์ให้เหมาะสมกาลเทศะ มีเหตุผล แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา โดยมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ ไม่แสดงธรรมโดยยกตนข่มท่าน และไม่เสียดสีข่มผู้อื่น เป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต เพื่อประโยชน์เกื้อกูลความสุขแก่บุคคลทั้งที่เป็นชาวพุทธและมีใจชาวพุทธ มุ่งที่จะพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชี้นำบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เป็นศุภมิตรร่วมจิตใจและกิจกรรมของชาวพุทธ โดยมีวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ตั้ง หรือการจัดกิจกรรมภายในวัดเช่น การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ การเทศน์ การปาฐกถา การเขียนบทความ การจัดสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ตั้ง เช่น การสอนบรรยายธรรมในสถานศึกษาหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่อยู่นอกวัด การใช้เทคโนโลยีสื่อสารมวลชน วิทยุโทรทัศน์หรือการจัดกิจกรรมทางศาสนานอกวัด เป็นต้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบเครือข่าย เช่น การจัดกิจกรรมทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม การส่งต่อกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสร้างเครือข่ายชาวพุทธทั้งฝ่ายฆราวาสและพระสงฆ์^{๓๔}

พระธรรมทูต จึงมีความหมายครอบคลุมไปถึงพระสาวกที่ทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมะหรือแจกธรรมทานอย่างจริงจังพระธรรมทูต หมายถึง พระสาวกของพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อก่อน

^{๓๓}พระมหาสุริยา วรเมธี, พระสรวิชัย อภิปณฺโณ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุยะใจ, “งานพระธรรมทูตไทยในต่างแดน”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (เอกสารถ่ายสำเนา), ๒๕๕๖

^{๓๔}เรื่องเดียวกัน, ๑๑๗.

พุทธศก ๔๕ ปี หลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ และทำหน้าที่เป็นทูตของพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นพระธรรมราชา โดยพระองค์ทรงแต่งตั้งพระธรรมทูตเป็นครั้งแรกด้วยพระองค์เอง เพื่อให้พระธรรมทูตไปประกาศและเผยแผ่พระศาสนา เช่นเดียวกับพระองค์ ให้ชาวโลกได้รู้จักและให้เกิดประโยชน์และความสุขแก่ชาวโลกอย่างแท้จริง

ภายหลังพุทธศาสนาเข้าสู่สังคมไทย เกิดองค์กรสงฆ์ มีคณะพระธรรมทูตไปเผยแผ่ศาสนา ยังต่างประเทศ และในประเทศ ในส่วนของภาคเหนือเกิดพระธรรมจาริก ในส่วนของภาคใต้เกิดพระธรรมทูตอาสาเพื่อเป็นทูตธรรมะ หรือ ผู้นำธรรมะไปเผยแผ่ เทียบได้กับทางฝ่ายบ้านเมือง ก็มีราชทูต มีรัฐทูต แต่ว่าทูตในทางธรรมะมีความหมายต่างจากทูตอื่น ทูตในทางบ้านเมืองนั้นไปเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ เป็นเรื่องของโลกมนุษย์ที่มีการแบ่งกันเป็นหมู่ชน เป็นชนชาติต่าง ๆ แต่ละชนชาติ ก็ย่อมพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของตนเองราชทูต รัฐทูต ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของแผ่นดินของชาติของประเทศนั้น ๆ มีหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของประเทศของตนเอง ไปเจรจากับประเทศที่ตัวไปทำหน้าที่นั้น ต่างจากพระธรรมทูตที่ว่าพระธรรมทูตนั้นเป็นทูตทางธรรมะ นำธรรมะไปเผยแผ่แก่ประชาชน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

๓.๒.๒ นโยบายในการเผยแผ่ของพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ถือเป็นงานหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย อยู่ภายใต้ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้

๑. ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ.๒๕๕๐

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕ ตีรี้ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๓๕ มหาเถรสมาคมวางระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบมหาเถรสมาคมนี้เรียกว่า “ระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วย การเผยแผ่พระพุทธศาสนา พุทธศักราช ๒๕๕๐”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์ เป็นต้นไป

ข้อ ๓ ตั้งแต่วันใช้ระเบียบนี้ให้ยกเลิกบรรดาระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งอื่นใดของมหาเถรสมาคมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในส่วนที่ระเบียบนี้กำหนดไว้แล้ว หรือขัดแย้งกับระเบียบนี้

หมวด ๑ บททั่วไป

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้

๔.๑ ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ หมายถึง สำนักงานกลางที่ทำหน้าที่บริหารจัดการกิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและเป็นสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการฯ

๔.๒ ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดหมายถึง สำนักงานที่ทำหน้าที่บริหารจัดการกิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำกรุงเทพมหานครและจังหวัดในส่วนภูมิภาค และเป็นสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการฯ จังหวัด

๔.๓ บุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง พระสังฆาธิการทุกระดับชั้น เลขานุการเจ้าคณะจังหวัด เลขาเจ้าคณะอำเภอ พระธรรมทูต พระนักเทศน์ พระวิปัสสนาจารย์ พระจริยานิเทศก์ พระปริยัตินิเทศ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลี ครูสอนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และครูพระสอนศีลธรรม ในสถานศึกษา

๔.๔ คณะกรรมการ หมายถึง คณะกรรมการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ และคณะกรรมการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด

ข้อ ๕ ให้มีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดนโยบายและแผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้มีอุดมการณ์ ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และวิธีการในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปอบรมสั่งสอนประชาชน ให้นำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบสัมมาชีพและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขสอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงให้ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติมีสำนักงานกลางตั้งอยู่ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ข้อ ๖ ให้มีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์ประสานงานกลางประจำจังหวัด อำนวยความสะดวก เป็นที่ปรึกษา พัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้การอุปถัมภ์ และปฏิบัติตามนโยบาย ข้อกำหนด ข้อบังคับ วัตถุประสงค์ และอื่นๆ ตามที่ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ กำหนดหรือมอบหมายให้ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดมีสำนักงานตั้งอยู่ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

ข้อ ๗ ให้มีคณะกรรมการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ประกอบด้วย (๑) กรรมการมหาเถรสมาคม ๓ รูป (๒) แม่กองงานพระธรรมทูต (๓) เจ้าคณะภาค ๕ รูป จาก ๕ หน (๔) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๕) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (๖) ปลัดกระทรวงมหาดไทย (๗) ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (๘) ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม (๙) ปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (๑๐) ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ (๑๑) อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ (๑๒) ผู้อำนวยการสถานีวิทยุโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจ (ทรท) (๑๓) อธิบดีกรมการศาสนา (๑๔) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕ รูป/คน (๑๕) ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นกรรมการเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวน ๕ คน

ข้อ ๘ ให้มีคณะกรรมการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด ประกอบด้วย (๑) เจ้าคณะภาค และรองเจ้าคณะภาคในเขตการปกครองคณะสงฆ์ของจังหวัดนั้นเป็นที่ปรึกษา (๒) เจ้าคณะจังหวัดหรือผู้ที่เจ้าคณะจังหวัดมอบหมายเป็นประธาน (๓) รองเจ้าคณะจังหวัดเป็นรองประธาน (๔) ผู้แทนเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส และเลขานุการ จำนวน ๕ รูป แต่ไม่เกิน ๗ รูป (๕) ผู้แทนบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๘ รูป (๖) หัวหน้าส่วน

ราชการ และผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๕ คน (๗) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕ รูป/คน (๘) ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นกรรมการเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวน ๕ คน

ข้อ ๙ กรรมการที่ปรึกษา ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ กรรมการและเลขานุการผู้ช่วยเลขานุการ แต่งตั้งโดยมหาเถรสมาคม และให้อยู่ในตำแหน่งได้คราวละ ๔ ปี เมื่อพ้นจากตำแหน่งให้รักษาการไปจนกว่าจะมีการเลือกตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ และอาจได้รับการแต่งตั้งอีกก็ได้

หมวด ๒ อำนาจหน้าที่

ข้อ ๑๐ คณะกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้ (๑) บริหารศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ (๒) กำหนดนโยบายและแผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๓) กำกับดูแลและสนับสนุนส่งเสริมให้ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด ได้ดำเนินกิจกรรมการตามนโยบายและแผนแม่บท (๔) สนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๕) ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแผ่แก่บุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๖) พิจารณาให้ความเห็นชอบแผนงานและงบประมาณการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๗) ออกประกาศ มติ คำสั่ง ระเบียบ หรือ และอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการส่งเสริมสนับสนุนการทำงานของคณะกรรมการ

ข้อ ๑๑ ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้ (๑) เป็นสำนักงานกลางและศูนย์ประสานงานบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๒) จัดทำนโยบาย ข้อกำหนด ข้อบังคับ โครงการ เป้าหมาย การวางแผนงานแผนปฏิบัติงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามที่คณะกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนด (๓) สนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๔) จัดทำงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด (๕) จัดทำรายงานผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำปีเสนอมหาเถรสมาคม (๖) ดำเนินการเกี่ยวกับการเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูล สารสนเทศ (๗) ดำเนินการให้มีการผลิตสื่อการเรียนการสอน ตำราวิชาการ โสตทัศนศึกษา (๘) ส่งเสริมการจัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๙) สนับสนุนส่งเสริมตลอดจนดำเนินการศึกษาจัดประชุมสัมมนาด้านพระพุทธศาสนา (๑๐) จัดตั้งกองทุนเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๑๑) เสนอของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน (๑๒) เรื่องอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากมหาเถรสมาคม

ข้อ ๑๒ คณะกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด มีอำนาจและหน้าที่ ภายในพื้นที่ของจังหวัด ดังนี้ (๑) บริหารศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด (๒) ปฏิบัติตามนโยบาย และแผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๓) กำกับบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดให้ดำเนินกิจกรรมอย่างมีเอกภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน (๔) ดำเนินการพัฒนาบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนาจังหวัด (๕) ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแผ่แก่บุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด (๖) พิจารณาโครงการและเสนอแนะให้ความเห็นชอบงบประมาณต่างๆ เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในจังหวัดและเสนอขออนุมัติจากคณะกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ (๗) พิจารณาให้ความเห็นชอบการจัดทำแผนปฏิบัติงานและงบประมาณ

ประจำปี ของจังหวัด (๘) เสนอของงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน (๙) กำกับ จริยา จรรยาบรรณบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ข้อ ๑๓ ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด มีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้ (๑) เป็นศูนย์กลาง และประสานงานบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด (๒) ปฏิบัติตามนโยบาย ข้อกำหนด ข้อบังคับ วัตถุประสงค์และอื่น ๆ ตามที่ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ กำหนดหรือมอบหมาย (๓) จัดทำ รวบรวมบัญชีรายชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ บุคลากร การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือประกอบการเรียนการสอนและการเผยแผ่ประจำศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ (๔) อำนวยความสะดวกและเป็นที่ปรึกษาในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๕) ส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด (๖) ติดตามประเมินผลบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด (๗) จัดทำรายงานผลการดำเนินงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำปีเสนอศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ (๘) จัดทำจัดหางบประมาณสนับสนุนให้การอุปถัมภ์กิจกรรมและบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๓.๒.๓ โครงการและกิจกรรมพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

พระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ เกิดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์พิเศษทางสังคม ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ที่ใคร่จะเห็นสันติสุขทางสังคมโดยใช้หลักการ อุดมการณ์และวิธีการทางพุทธศาสนาเป็นปัจจัยหลักในการสร้างกระบวนการขับเคลื่อนให้เกิดสันติสุขอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง จึงเกิดกิจกรรมต่างๆ มากมายหลายโครงการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังต่อไปนี้ .-

โครงการที่ ๑ โครงการเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๑ โครงการ ความเป็นมาเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.วิสัยทัศน์ “พุทธธรรมนำไทย สู่สันติสุขที่ยั่งยืน”

๒. ความเป็นมา

เครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดขึ้นด้วยดำริของเจ้าประคุณฯ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) วัดสระเกศ อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช โดยที่ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาภาคใต้ จึงได้เสนอมหาเถรสมาคมให้มีการจัดตั้งพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นมา ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์

พระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นกลุ่มพระสงฆ์ที่มุ่งเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาสังคม สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่พุทธศาสนิกชนในพื้นที่มีสถานการณ์ความไม่สงบใน ๕ จังหวัด อันได้แก่จังหวัดสตูล ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และจังหวัดสงขลา ซึ่งผ่านการอบรมในหลักสูตร Fa For D (Facilitator For Development of Decency) เป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยมีจุดเน้นของกระบวนการ คือ เพื่อทบทวนแนวคิด หลักการ และพุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา องค์กรความรู้เกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม เพื่อฝึกทักษะการเป็นพระวิทยากร

กระบวนการ การให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม ด้วยกิจกรรม อาทิเช่น Deep Listening: ฟังอย่างลึกลับ นึกอย่างลึกลับ พูดอย่างมีประสิทธิภาพ: คนพูดได้คิด คนฟังได้คิด และเพื่อฝึกทักษะการจัดทำและบริหารโครงการ จนถึงการสร้างและพัฒนาเครือข่าย ซึ่งดำเนินการอบรม โดยกลุ่มเพื่อชีวิตดีงาม สำนักส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เพื่อความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ในปัจจุบันมีสำนักงานกลางเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ อยู่ที่วัดบูรพาราม ตำบลยามู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ศูนย์ประสานงานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาจังหวัดสตูล อยู่ที่วัดนิคมพัฒนาราม อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล ศูนย์ประสานงานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาจังหวัดสงขลา อยู่ที่วัดแจ้ง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ศูนย์ประสานงานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาจังหวัดปัตตานี อยู่ที่วัดบูรพาราม ตำบลยามู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ศูนย์ประสานงานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาจังหวัดยะลา อยู่ที่วัดศรีนคร อำเภอธารโต จังหวัดยะลา และศูนย์ประสานงานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาจังหวัดนราธิวาส อยู่ที่วัดรัตนานูภาพ อำเภอสุไหงโกลก จังหวัดนราธิวาส มีพระธรรมทูตอาสาปฏิบัติศาสนกิจ ๒๕๐ รูป ภารกิจหลัก คือ ให้พระธรรมทูตอาสาออกเยี่ยมให้กำลังใจพระสงฆ์ และชาวพุทธในพื้นที่ ออกสำรวจวัด และหมู่บ้านชาวพุทธที่ถูกปล่อยทิ้งร้าง อันเนื่องมาจากสถานการณ์ความไม่สงบ ถูกกีดกันให้ออกจากพื้นที่ และช่วยฟื้นฟูประเพณีต่างๆ ของชาวพุทธที่หายไปในช่วงเกิดเหตุความไม่สงบ ภายใต้การกำกับของสำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร ซึ่งเจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้าก่อดังขึ้น โดยได้รับงบประมาณจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

๓. ที่ตั้งสำนักงานเครือข่าย

๓.๑ สำนักงานกลางเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

ตั้งอยู่ที่ วัดบูรพาราม ตำบลยามู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี โทร. ๐๘๙ ๒๙๘๘๖๐๖, www.Dhammatooarsar.com, Email. Dhammatooarsar@gmail.com, Face book: สำนักงานกลางเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

๓.๒ ศูนย์ประสานงานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัด (๑) ศูนย์ประสานงานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาจังหวัดสตูล วัดนิคมพัฒนาราม (ฝั่ง ๗) ตำบลนิคมพัฒนาราม อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล ๙๑๑๓๐ โทร. ๐๘๗๓๙๔๔๘๙๔, ๐๘๓ ๑๘๔๖๐๖๕ (๒) ศูนย์ประสานงานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาจังหวัดสงขลา วัดแจ้ง ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ๙๐๐๐๐ โทร. ๐๘๖ ๓๗๐๓๔๑๐, ๐๘๖ ๙๖๓๘๙๖๒ Email. Piya (๓) ศูนย์ประสานงานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาจังหวัดปัตตานี ตั้งอยู่ที่ วัดบูรพาราม ตำบลยามู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี (๔) ศูนย์ประสานงานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาจังหวัดยะลาตั้งอยู่ที่ วัดศรีนคร อำเภอธารโต จังหวัดยะลา (๕) ศูนย์ประสานงานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาจังหวัดนราธิวาส ตั้งอยู่ที่ วัดรัตนานูภาพ ตำบลโต๊ะแดง อำเภอสุไหงปาดี จังหวัดนราธิวาส

๑.๒ โครงสร้างองค์กร

๑. สำนักงานกลางเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๑ คณะที่ปรึกษา

(๑) พระเทพศีลวิสุทธิ เจ้าคณะจังหวัดนราธิวาส (๒) พระราชกิจจาภรณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศ, เลขาธิการสำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ (๓) พระราชปัญญาภรณ์ เจ้าคณะจังหวัดยะลา (๔) พระศรีรัตนวิมล เจ้าคณะจังหวัดสงขลา (๕) พระสิริจริยาลังการ เจ้าคณะจังหวัดปัตตานี (๖) พระมหาคลี จารูว์โส รักษาการเจ้าคณะจังหวัดสตูล (๗) พระโสภณคุณาธาร รองเจ้าคณะจังหวัดนราธิวาส (๘) พระโสภณธรรมภรณ์ รองเจ้าคณะจังหวัดยะลา (๙) พระสุทธิสมณวัตร รองเจ้าคณะจังหวัดปัตตานี (๑๐) พระมหาบัณฑิต ปณฺธิตยาโณ รองเจ้าคณะสงขลา (๑๑) พระครูสิริวิหการการ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศ เลขาธิการสำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ (๑๒) ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปัตตานี (๑๓) ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสงขลา (๑๔) ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนราธิวาส (๑๕) ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดยะลา (๑๖) ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสตูล

๑.๒ ประธานเครือข่าย พระครูโฆสิตสุตตากรณ (เจริญ โฆสธมโม) วัดบูรพาราม อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี

๑.๓ คณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย (๑) พระครูโสภณปัญญาสาร ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.สตูล (๒) พระปลัดนรุตม์ชัย อภินนโท ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.สงขลา (๓) พระครูสมุห์บุญมา อาทโร ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.ปัตตานี (๔) พระครูสมุห์พิสิทธิ์ อนุบาลโย ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.ยะลา (๕) พระครูประโชติรัตนานุรักษ์ ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.นราธิวาส (๖) พระครูสุนทรธรรมนิเทศก์ คณะกรรมการจาก จ.สตูล (๗) พระปลัดนัญญพงศ์ กิตติยาโณ คณะกรรมการจาก จ.สตูล (๘) พระปลัดอคคม ออคคมโม คณะกรรมการจาก จ.สตูล (๙) พระธรรมาคม สยณโม คณะกรรมการจาก จ.สตูล (๑๐) พระครูสุตปัญญากร คณะกรรมการจาก จ.สงขลา (๑๑) พระครูสังฆรักษ์อำนาจ อีสโร คณะกรรมการจาก จ.สงขลา (๑๒) พระปลัดปิยศักดิ์ ปิยสโก คณะกรรมการจาก จ.สงขลา (๑๓) พระวัฒนา อภิวิฑฒโน คณะกรรมการจาก จ.สงขลา (๑๔) พระครูสุตกิจสโมสร คณะกรรมการจาก จ.ปัตตานี (๑๕) พระมหาพิภพ ฐิริปัญญา คณะกรรมการจาก จ.ปัตตานี (๑๖) พระมหาสุชาติ อนุบาลโย คณะกรรมการจาก จ.ปัตตานี (๑๗) พระปลัดเฉลิมชน อุฎฺฐาโน คณะกรรมการจาก จ.ปัตตานี (๑๘) พระครูวิเชียรกิตติคุณ คณะกรรมการจาก จ.ยะลา (๑๙) พระครูวราพุทธาภิรักษ์ คณะกรรมการจาก จ.ยะลา (๒๐) พระมหากรกฎ เขมปัญญา คณะกรรมการจาก จ.ยะลา (๒๑) พระครูอมรธรรมโชติ คณะกรรมการจาก จ.ยะลา (๒๒) พระครูวิสิฐพรหมคุณ คณะกรรมการจาก จ.นราธิวาส (๒๓) พระครูขันติธรรมากร คณะกรรมการจาก จ.นราธิวาส (๒๔) พระปลัดธันยาร

อธิปญโญ คณะกรรมการจาก จ.นราธิวาส (๒๕) พระปลัดประดิษฐ์ มณีจินโท คณะกรรมการจาก จ.นราธิวาส

๑.๔ คณะเลขานุการ (กองงานเลขานุการ) (๑) พระปลัดธัญญากร อธิปญโญ (๒) พระปลัดอาคม อคฺคธมฺโม (๓) พระปลัดปิยศักดิ์ ปิยสกุโก (๔) พระครูสังฆรักษ์พรชัย อรุโณ (๕) พระอรรถพล ธีรปญโญ

๑.๕ เกร์ญญิก (๑) พระครูสังฆรักษ์อำนาจ อิสฺสโร เกร์ญญิก (๒) พระวัฒนา อภิวัตตโน ผู้ช่วยเกร์ญญิก

๑.๖ ผู้ประสานงานโครงการ พระมหาอภิชาติ ธมฺมาภินฺนโท วัดทองนพคุณ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร

๒. ศูนย์ประสานงานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาจังหวัดสตูล

๒.๑ ประธานเครือข่าย พระครูโสภณปัญญาสาร เจ้าคณะอำเภอมะนัง เจ้าอาวาส วัดนิคมพัฒนาราม อ.มะนัง จ.สตูล

๒.๒ คณะกรรมการบริหาร (๑) พระครูสุนทรธรรมนิเทศก์ วัดสวนเทศ อ.ท่าแพ จ.สตูล (๒) พระธันวาคม สณฺญโม ที่พัทสงฆ์ป่าฤทธิยากุล อ.ทุ่งหว้า จ.สตูล (๓) พระปลัดนัฏธพงศ์ กิตติธวโน วัดทุ่งนางแก้ว อ.ละงู จ.สตูล (๔) พระปลัดอาคม อคฺคธมฺโม วัดนิคมพัฒนาราม อ.มะนัง จ.สตูล

๒.๓ คณะที่ปรึกษา (๑) พระมงคลวรรณายก เจ้าคณะจังหวัด วัดมงคลมิ่งเมือง อ.เมือง จ.สตูล (๒) พระมหาคลี จารุวิโส รองเจ้าคณะจังหวัด วัดควนกาหลง อ.ควนกาหลง จ.สตูล (๓) ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

๒.๔ เลขานุการ พระปลัดอาคม อคฺคธมฺโม วัดนิคมพัฒนาราม อ.มะนัง จ.สตูล

๒.๕ เกร์ญญิก พระณัฐพล กนตปญโญ เกร์ญญิก วัดนิคมพัฒนาราม อ.มะนัง จังหวัดสตูล

๓. ศูนย์ประสานงานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาจังหวัดสงขลา

๓.๑ ประธานเครือข่าย (๑) พระปลัดนรุตม์ชัย อภินนโท วัดเกาะใหญ่ อ.กระแสสินธุ์ จ.สงขลา (๒) พระราชศักดิ์ จริยโสภโณ รองประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.สงขลา

๓.๒ คณะกรรมการบริหาร (๑) พระครูโกศลอรธกิจ วัดโคกเปี้ยว อ.เมืองสงขลา จ.สงขลา (๒) พระครูสังฆรักษ์อำนาจ อิสฺสโร วัดรัตภูมิธรรมาวาส อ.รัตภูมิ จ.สงขลา (๓) พระมหาพิรุณ จานุดตโร วัดโคกสमानคุณ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา (๔) พระวัฒนา อภิวัตตโน วัดโคกเปี้ยว อ.เมืองสงขลา จ.สงขลา

๓.๓ คณะที่ปรึกษา (๑) พระศรีรัตนวิมล เจ้าคณะจังหวัดสงขลา วัดโคกสमानคุณ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา (๒) พระพิศาลสิขกิจ ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสงขลา วัดแจ้ง อ.เมือง จ.สงขลา (๓) พระมหาบัณฑิต ปณฺทิตถวโน รองเจ้าคณะจังหวัดสงขลา วัดโพธิ์ปฐมาวาส อำเภอเมือง จังหวัด

สงขลา (๔) พระครูวิริยธรรมโชติ เจ้าคณะอำเภอเมืองสงขลา วัดชัยมงคล อ.เมือง จ.สงขลา
(๕) ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสงขลา

๓.๔ เลขานุการ พระปลัดปิยศักดิ์ ปิยสกุโก วัดแจ้ง อ.เมือง จ.สงขลา

๓.๕ เหนรัญญิก พระครูวิจิตรสรนาถ วัดคลองเป อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา

๔. ศูนย์ประสานงานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาจังหวัดปัตตานี

๔.๑ ประธานเครือข่าย พระครูสมุห์บุญมา อาทโร ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.ปัตตานี

๔.๒ คณะกรรมการบริหาร (๑).พระครูสุตกิจสมโสสร คณะกรรมการจาก จ.ปัตตานี (๒) พระมหาพิภพ ภิริปโย คณะกรรมการจาก จ.ปัตตานี (๓) พระมหาสุชาติ อนาโลโย คณะกรรมการจาก จ.ปัตตานี (๔) พระมหานพตล สุจินโณ คณะกรรมการจาก จ.ปัตตานี

๔.๓ คณะที่ปรึกษา (๑).พระสิริจริยาลักการ เจ้าคณะจังหวัดปัตตานี วัดตานีนรสโมสร อ.เมือง จ.ปัตตานี (๒) พระสุทธิสมณวัตร รองเจ้าคณะจังหวัด วัดมุจลินทวาปีวิหาร อ.หนองจิก จ.ปัตตานี (๓) ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปัตตานี

๔.๔ เลขานุการ พระอรรถพล ธีรปโย

๔.๕ เหนรัญญิก พระปลัดเฉลิมชน อุฎฐาโน

๕. ศูนย์ประสานงานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาจังหวัดยะลา

๕.๑ ประธานเครือข่าย พระครูสมุห์พิสิทธิ์ อนาโลโย วัดศรีนคร อ.ธารโต จ.ยะลา

๕.๒ คณะกรรมการบริหาร (๑) พระครูวิเชียรภิตติคุณ เจ้าคณะอำเภอรามัญ วัดเวฬุวัน อ.เมือง จ.ยะลา (๒) พระครูวราพุทธาภิกษ คณะกรรมการจาก จ.ยะลา (๓) พระมหากรกฎ เขมปโย คณะกรรมการจาก จ.ยะลา (๔) พระครูอมรรธรรมโชติ คณะกรรมการจาก จ.ยะลา

๕.๓ คณะที่ปรึกษา (๑) พระราชปัญญามณี เจ้าคณะจังหวัดยะลา วัดเวฬุวัน อ.เมือง จ.ยะลา (๒) พระโสภณธรรมมณี ดร. รองเจ้าคณะจังหวัด วัดนิโรธสังฆาราม อ.เมือง จ.ยะลา (๓) พระสุนทรวิสุทธานุวัตร (๔). ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

๕.๔ เลขานุการ ครูสังฆรักษ์พรชัย อรุโณ

๕.๕ เหนรัญญิก พระอธิการสุธีร์ ธีรธมโม

๖. ศูนย์ประสานงานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาจังหวัดนราธิวาส

๖.๑ ประธานเครือข่าย พระครูประโชติรัตนารักษ์ เจ้าคณะตำบลสุไหงปาดี วัดรัตนานภาพ อ.สุไหงปาดี จ.นราธิวาส

๖.๒ คณะกรรมการบริหาร (๑)พระครูวิสิฐพรหมคุณ วัดพรหมนิवास อ.เมือง จ.นราธิวาส (๒)พระครูขันติธรรมมาร วัดโคกตา อ.สุไหงปาดี จ.นราธิวาส (๓) พระปลัดธัญยากร

อธิปญโญ วัดชลธาราสিংเห อ.ตากใบ จ.นราธิวาส (๔) พระปลัดประดิษฐ์ มณีจันโท วัดศรีสาคร อ.ลือเสาะ จ.นราธิวาส

๖.๓ คณะที่ปรึกษา (๑) พระเทพศีลวิสุทธิ เจ้าคณะจังหวัดนราธิวาส วัดประชุมชนธารา อ.สุไห่งปาดี้ จ.นราธิวาส (๒) พระโสภณคุณาธาร รองเจ้าคณะจังหวัด วัดทองดีประชาราม อ.สุไห่งโก-ลก จ.นราธิวาส (๓) ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนราธิวาส

๖.๔ เลขานุการ พระปลัดธันยากร อธิปญโญ วัดชลธาราสিংเห อ.ตากใบ จ.นราธิวาส

๖.๕ เภรัณญิก พระครูปลัดศุภฤกษ์ ปสนโน วัดประชุมชนธารา อ.สุไห่งปาดี้ จ.นราธิวาส

๗. สมาชิกเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ (หมายถึงพระสงฆ์ที่อยู่ใน ๕ จังหวัด คือ สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส)

โครงการที่ ๒: โครงการเยี่ยมพระ-พบปะโยม

โครงการเยี่ยมพระ-พบปะโยมเกิดขึ้นตามโครงการส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันพระพุทธศาสนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดย เครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

๑) หลักการและเหตุผล

จากสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ จนทำให้เกิดความสูญเสียชีวิต และทรัพย์สินของพี่น้องประชาชนทั้งชาวไทยพุทธ และมุสลิม จนเกิดความหวาดระแวงนำมาซึ่งความไม่วางใจกันของพี่น้องประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะชุมชนชาวพุทธซึ่งมีทั้งวัด และชาวบ้านเกิดความสูญเสียเป็นอย่างมาก จนบางพื้นที่บางชุมชนต้องร่นถอยหนีภัยออกจากพื้นที่ อันเกิดจากผู้ก่อความไม่สงบในพื้นที่ทั้งการสร้างสถานการณ์จนทำให้เป็นชุมชนร้าง พระภิกษุ-สามเณร รวมทั้งชาวไทยพุทธขาดกำลังใจในการดูแลพระพุทธศาสนา ประชาชนในพื้นที่อยู่กันอย่างหวาดกลัวภัยที่จะเกิดขึ้น ขาดที่พึ่งอันเป็นกำลังใจสำคัญในการที่จะดูแลชุมชนวัด ให้อยู่ร่วมกันได้เหมือนครั้งก่อน

ในการนี้เครือข่ายพระธรรมทูตอาสาทั้ง ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้ทำงานอย่างทุ่มเทเสียสละได้มองเห็นความสำคัญอันนี้ จึงได้จัดโครงการเยี่ยมพระ พบปะโยมขึ้น เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้พระภิกษุ-สามเณรที่อยู่ในวัดของพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพุทธศาสนิกชนที่อยู่ในชุมชนพื้นที่โดยรอบวัด หรือชุมชนที่ห่างไกลออกไป ประกอบกับบางชุมชนไม่มีพระภิกษุ-สามเณร เข้าไปจำพรรษา พระธรรมทูตอาสาจึงได้เข้าไปเป็นเนื่อนาบุญให้ชาวพุทธได้รับศีล ถวายทาน ฟังธรรมในวันธรรมะสวณะสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปทำหน้าที่ในพื้นที่ห่างไกล ทำให้ชาวพุทธได้อยู่ในพื้นที่อย่างมีที่พึ่งทางใจ อบอุ่น มีกำลังใจที่จะต่อสู้กับเหตุความไม่สงบที่เกิดขึ้น เพื่อรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของสถาบันชาติ พระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ให้มั่นคงต่อไป

๒) วัตถุประสงค์ (๑) เพื่อสร้างขวัญกำลังใจแก่พระภิกษุ-สามเณรที่ปฏิบัติศาสนกิจในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้สามารถดำรงสถานภาพ และบทบาทในฐานะพุทธบุตรต่อไปอย่างมั่นคง (๒) เพื่อทำงานด้านศาสนสงเคราะห์ในพื้นที่ (๓) เพื่อสร้างขวัญกำลังใจแก่ครอบครัวผู้สูญเสีย ผู้

ประสบเหตุความไม่สงบในพื้นที่ (๔) เพื่อรับฟังปัญหาอุปสรรคในการดำเนินชีวิต และหาแนวทางแก้ไข

๓) เป้าหมายการดำเนินการ

๓.๑ ด้านปริมาณ พระภิกษุที่จำพรรษาในวัด และพุทธศาสนิกชน ที่อยู่ในพื้นที่ประสบเหตุทั้ง ๕ จังหวัด (จังหวัดนราธิวาส ปัตตานี ยะลา สงขลา และสตูล)

๓.๒ ด้านคุณภาพ พระภิกษุ-สามเณร พุทธศาสนิกชน มีขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิต มีพึงพอใจ โดยไม่รู้สึกรำคาญทอดทิ้ง

๔) กระบวนการหรือวิธีดำเนินการ (๑) รวบรวมข้อมูล (๒) ประชุม วางแผนการทำงาน (๓) กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะทำงาน หรือผู้ร่วมงาน (๔) ประสานงานองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ร่วมลงพื้นที่ด้วย (๕) เตรียมการวัสดุสิ่งของเครื่องยังชีพเบื้องต้น ยารักษาโรค อุปกรณ์ที่จำเป็น (๖) ลงปฏิบัติงานในพื้นที่ กำหนดวันเวลาในการปฏิบัติงาน รูปแบบกิจกรรมที่จะดำเนินการ (๗) เก็บข้อมูล สถิติต่าง ๆ เพื่อจัดทำรายงานผลงาน สรุปผลการดำเนินงาน

๕) หน่วยงานที่รับผิดชอบ สำนักงานกลางเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

๖) ระยะเวลาดำเนินการ ตุลาคม ๒๕๕๙ – กันยายน ๒๕๖๐

๗) สถานที่ดำเนินการ จังหวัดสตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

๘) ผลที่คาดว่าจะได้รับ (๑) พระภิกษุ - สามเณรที่จำพรรษาในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีกำลังใจในการประกอบศาสนกิจ และสามารถดำรงบทบาทในฐานะพุทธบุตรได้อย่างมั่นคง (๒) พุทธศาสนิกชนในพื้นที่ที่มีพึงพอใจ มีกำลังใจในการดำรงชีพในพื้นที่อย่างอบอุ่นใจ (๓) พระธรรมทูตอาสาได้ทำหน้าที่ด้านศาสนสงเคราะห์ในพื้นที่ต่อไปได้ (๔) ได้รับฟังปัญหาและอุปสรรค และนำมาวิเคราะห์ช่วยหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่อไป

โครงการที่ ๓: โครงการสร้างขวัญกำลังใจชาวพุทธผู้ประสบเหตุความไม่สงบในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ตามโครงการส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันพระพุทธศาสนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้)

๑) หลักการและเหตุผล

เนื่องจากเหตุการณ์ และสถานการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ มาเป็นเวลาหลายปี จนทำให้เกิดความสูญเสียชีวิต และทรัพย์สินของพี่น้องประชาชนทั้งชาวไทยพุทธ บางครอบครัวต้องสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ที่เป็นกำลังหลักของครอบครัว บางรายพิการ จำเป็นต้องละถิ่นฐานทั้งบ้านเรือนของตนไปอยู่ที่ชุมชนอื่นเป็นจำนวนมาก ซ้ำยังเกิดความหวาดกลัวกับสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิต อันเกี่ยวเนื่องด้วยการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมประเพณีไม่สามารถที่จะทำได้อย่างปกติ

การสร้างขวัญและกำลังใจพี่น้องชาวพุทธในพื้นที่สำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ที่เกิดความสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ครอบครัวญาติพี่น้องของผู้เสียชีวิต สมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับการเยียวยาจิตใจ สร้างขวัญและกำลังใจด้วยหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา อันเป็นที่พึ่งหนึ่งเดียวของใจที่ทำให้เกิดความสันติสุข ความสงบได้

ในการนี้ เครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงได้จัดโครงการสร้างขวัญและกำลังใจชาวพุทธผู้ประสบเหตุความไม่สงบในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้น เพื่อจะเยียวยาใจผู้ประสบเหตุความไม่สงบ ครอบครัว ญาติพี่น้องที่ได้รับผลกระทบด้วยหลักธรรมะ ผ่านการแสดงออกถึงน้ำใจ ไปช่วยเหลือเวลาประสบภัย ในเวลาปกติสุขก็ไปให้ธรรมะกำลังใจ อาศัยเหตุนี้ จะทำให้ครอบครัวชาวพุทธผู้ประสบเหตุความไม่สงบ ญาติพี่น้องที่ได้รับผลกระทบมีกำลังใจ มีความเข้มแข็ง สามารถที่จะต่อสู้ ยืนหยัดที่ไม่จะล้มทิ้งบ้านเรือนไปอยู่ที่ชุมชนอื่น ที่สำคัญทำให้มีที่พึ่งทางจิตใจ ยืนหยัดที่จะอยู่เคียงคู่พระสงฆ์ พระพุทธศาสนา ดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้สืบไป

๒) วัตถุประสงค์ (๑) เพื่อให้พระธรรมทูตอาสาในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้มีบทบาทในการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ประสบเหตุความไม่สงบในพื้นที่ (๒) เพื่อให้พระธรรมทูตอาสาได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่ผู้ประสบเหตุความไม่สงบในพื้นที่ (๓) เพื่อให้พระธรรมทูตอาสาเป็นที่พึ่งพิงและยึดเหนี่ยวทางจิตใจของผู้ประสบเหตุความไม่สงบได้ทันทีเมื่อมีเหตุการณ์และความเดือดร้อน

๓) เป้าหมายการดำเนินการ

๓.๑ ด้านปริมาณ ครอบครัวของผู้ประสบเหตุความไม่สงบ ญาติพี่น้องผู้ประสบเหตุที่เกิดความสูญเสีย ในพื้นที่ ๕ จังหวัด ได้แก่จังหวัดนราธิวาส ปัตตานี ยะลา สงขลา และสตูล

๓.๒ ด้านคุณภาพ ครอบครัวของผู้ประสบเหตุความไม่สงบ ญาติพี่น้องผู้ประสบเหตุที่เกิดความสูญเสีย ในพื้นที่ ๕ จังหวัด ได้แก่จังหวัดนราธิวาส ปัตตานี ยะลา สงขลา และสตูล มีขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิต

๔) กระบวนการหรือวิธีดำเนินการ (๑) วางแผนการทำงาน (๒) กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะทำงานหรือผู้ร่วมงาน (๓) สสำรวจครอบครัวของผู้สูญเสีย ครอบครัวญาติพี่น้องของพระสงฆ์ที่มีรณภาพในเหตุการณ์ความไม่สงบ ประสานองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะลงให้ตรวจเยี่ยมให้กำลังใจด้วย (๔) ลงปฏิบัติงานในพื้นที่ ตามแผนงาน และขั้นตอนที่ได้กำหนด (๕) เก็บรวบรวม บันทึกข้อมูลพื้นที่ เหตุการณ์ กิจกรรมวันเวลาในการปฏิบัติงาน รูปแบบกิจกรรม ความรู้ความเข้าใจของกลุ่มเป้าหมายในการปฏิบัติงาน ความรู้สึกที่ตอบสนองในการดำเนินกิจกรรม ปัญหาอุปสรรค เพื่อจัดทำสรุปผลการดำเนิน แนวทางการให้ความช่วยเหลือ (๖) จัดทำสรุปผลการปฏิบัติงาน

๕) หน่วยงานที่รับผิดชอบ สำนักงานกลางเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

๖) ระยะเวลาดำเนินการ ตุลาคม ๒๕๕๙ – กันยายน ๒๕๖๐

๗) สถานที่ดำเนินการ จังหวัดสตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และ นราธิวาส

๘) ผลที่คาดว่าจะได้รับ (๑) ผู้ประสบเหตุความไม่สงบในพื้นที่ได้รับความช่วยเหลือเบื้องต้นด้านจิตใจทันที เมื่อมีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ (๒) ผู้ประสบเหตุความไม่สงบในพื้นที่ได้รับความอบอุ่น ไม่รู้สึกถูกทอดทิ้งและเดี๋ยวตาย (๓) ผู้ประสบเหตุความไม่สงบในพื้นที่มีความเข้มแข็ง และมีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป (๔) ผู้ประสบเหตุความไม่สงบในพื้นที่มีความรู้สึกซาบซึ้ง และเห็นคุณค่าต่อพระสงฆ์ รวมถึงสถาบันพระพุทธานุภาพ (๕) พระสงฆ์มีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

๓.๓ สรุป

จากการศึกษาในบทที่ ๓ พบว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยและพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้มีประวัติและความเป็นมา หลักการ วิธีการ และอุดมการณ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม โดยยึดพระธรรมวินัยเป็นกรอบใหญ่ในการเผยแผ่ ยึดรูปแบบและนโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ มีมหาเถรสมาคมคอยควบคุมกำกับดูแลเชิงนโยบายภายใต้พันธกิจ ๖ ประการ มีหลักเกณฑ์การจัดการความรู้ทางพุทธศาสนา การวางแผน การอบรม การเผยแผ่หลักธรรมคำสอน โดยใช้เครื่องมือ อุปกรณ์สื่อสารในการเผยแผ่ เครื่องมือการผลิตสื่อที่สอดคล้องกับยุคสมัย ในการถ่ายทอดความรู้ให้เหมาะสมกับท้องถิ่น แต่ละวัย และมีการทำงานเชิงรุกในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามีการติดตามและประเมินผล โดยภาวะผู้นำของพระธรรมทูตอาสาในการเป็นแบบอย่างและให้ประชาชนไว้วางใจโดยการทำความเข้าใจศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ การบริหารทั่วไป ยึดหลักความเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา เพื่อลดความขัดแย้ง สร้างความปรองดองจัดกิจกรรมและทำงานร่วมกับคนในพื้นที่ออกเยี่ยมเยียนสร้างกำลังใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนั้นได้สร้างเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาขึ้นมาใน ๕ จังหวัด ประสานงานกันในพื้นที่เชื่อมโยงกับส่วนกลางโดยมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่วัดสระเกษ และจัดตั้งโครงการกิจกรรมอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมที่ต่อเนื่อง โดยมี ๓ โครงการหลัก คือ โครงการเยี่ยมพระ พบปะโยม, โครงการเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และโครงการเยี่ยมพระ-พบปะโยมและโครงการสร้างขวัญกำลังใจชาวพุทธผู้ประสบเหตุความไม่สงบในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามโครงการส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันพระพุทธานุภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดย เครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งแต่ละโครงการก็มีโครงการกิจกรรมปลีกย่อยอีกมากมาย ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงพระธรรมวินัยโดยยึดหลักโอวาทปาฏิโมกข์ พันธกิจ คณะสงฆ์ไทย นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หลักการของพระธรรมจาริก พระธรรมทูตไทย และพระธรรมทูตอาสาผนวกเข้ากันซึ่งจะได้วิเคราะห์ให้ละเอียดในประเด็นของหลักการ อุดมการณ์ และวิธีการของการทำงานเผยแผ่ในบทที่ ๔ ต่อไป

บทที่ ๔

วิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

หลังจากศึกษาในบทที่ ๒ โดยเน้นศึกษานิยามความหมาย ประวัติความเป็นมา คุณสมบัติของพระธรรมทูต เน้นศึกษาหลักโอวาทปาฏิโมกข์ในฐานะหัวใจหลักในการเผยแผ่ คือ หลักการ ๓ อุดมการณ์ ๔ วิธีการ ๖ จากนั้นในบทที่ ๓ ได้ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ใน ๓ ประเด็นหลักและศึกษาถึงโครงการกิจกรรมสำคัญ ๓ โครงการของพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว ดังนั้นในบทที่ ๔ จะนำประเด็นต่างๆ มาวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยจะเน้นวิเคราะห์ใน ๓ ประเด็นหลักดังกล่าวประกอบคำให้สัมภาษณ์ของพระสงฆ์และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อชี้ให้เห็นมิติการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งได้ยึดโยงหลักพระธรรมวินัย หลักโอวาทปาฏิโมกข์ คุณสมบัติเฉพาะ ตลอดจนถึงโครงการกิจกรรมต่างๆ ในบริบทพื้นที่ ปฏิบัติการจริงมีการปรับเปลี่ยนประยุกต์ให้เหมาะสมไปตามยุคสมัยเพื่อส่งเสริมให้พุทธศาสนาได้มีบทบาทก่อให้เกิดคุณค่าและประโยชน์เกื้อกูลสูงสุดต่อพหุชนในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยิ่งยืนและแท้จริงต่อไป

๔.๑ วิเคราะห์คุณสมบัติเฉพาะตัวของพระธรรมทูต

พระธรรมทูตนั้นเป็นงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่จะต้องช่วยกันทำให้สำเร็จ โดยพระพุทธองค์ได้กำหนดคุณสมบัติจำเพาะของพระธรรมทูตไว้ ๘ ประการ^๑ คือ (๑) รู้จักฟัง เป็นของผู้อื่นเพื่อนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติผู้รู้จักฟังความคิดเห็น (๒) สามารถพูดให้ผู้อื่นฟังได้ เป็นผู้รู้สามารถพูดธรรมให้ผู้อื่นฟังได้ ด้วยวิธีการแนะนำ (๓) ใฝ่ศึกษา เป็นผู้รู้จักแสวงหาความรู้ด้านการศึกษาอยู่ตลอดเวลา (๔) ทรงจำได้ดี เป็นผู้มีความจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างแม่นยำและถูกต้องตามความเป็นจริง (๕) เป็นผู้รู้ได้เข้าใจชัด เป็นผู้รู้ความหมายของสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ (๖) สามารถพูดให้ผู้อื่นเข้าใจ เป็นผู้รู้สามารถใช้ทักษะวิธีการให้ผู้อื่นฟังได้เข้าใจอย่างชัดเจน (๗) ฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ มีความฉลาดในการทำงาน นำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์มาสู่ประชาชน (๘) ไม่ก่อความทะเลาะวิวาท เป็นผู้รู้หลักการสร้างความสัมพันธ์ให้แก่ชุมชนกับสังคมได้อย่างผสมกลมกลืน

รศ. ดร.สมาน งามสนิท ได้อธิบายถึงคุณสมบัติของผู้เผยแผ่ตามแนวพระพุทธศาสนา ไว้ว่า การสื่อสารเพื่อเผยแผ่ธรรมะในทางพระพุทธศาสนาเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลบ้าง การสื่อสาร

^๑ อิง.อภุจก.อ. (ไทย) ๓/๑๖/๒๓๙.

ระหว่างกลุ่มบ้าง ในปัจจุบันการสื่อสารมวลชนได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น จะเป็นการสื่อสารรูปแบบใดก็ตาม สิ่งที่ต้องให้ความสำคัญมากก็คือ ตัวของผู้สื่อสารหรือผู้ส่งสารนั่นเอง นอกจากนั้นจะต้องมีสัปปริสธรรม เป็นคนดี มีเหตุผล ฉลาดรอบรู้ใน ๗ ด้าน คือ

(๑) ธัมมัญญตา เป็นผู้รู้ธรรมะคือหลักการ หลักความจริง เนื้อหาสาระของเรื่องที่จะสื่อสาร รู้แจ้งแทงตลอดในทฤษฎีและปฏิบัติในศาสตร์และศิลป์ของตน รู้หลักและรู้จักเหตุ คือรู้หลักความจริงของธรรมชาติ รู้หลักการ กฎเกณฑ์ แบบแผนหน้าที่ ซึ่งจะเป็เหตุให้กระทำการได้สำเร็จผลตามความมุ่งหมาย

(๒) อัตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล คือรู้ความหมายและความมุ่งหมายของหลักธรรมหรือหลักการ กฎเกณฑ์ หน้าที่ รู้ผลที่ประสงค์ของกิจที่จะต้องทำ รู้จักเนื้อหาสาระ ความหมาย ความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ของการสื่อสารที่แน่นอน ชัดเจน (Goal Oriented)

(๓) อัตถัญญตา รู้จักตน คือรู้ฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ของตนตามเป็นจริง เพื่อประพฤติได้เหมาะสมและ ให้เกิดผลดี รู้จักตนเอง รู้ว่าตนคือใคร มีความพร้อม หรือไม่พร้อมอย่างไร การรู้จักตนเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง เมื่อเรารู้จักตนเองดีแล้ว จะนำไปสู่การยอมรับตน (Self Acceptance) แล้วจะเปิดเผยตน (Self Disclosure) สามารถสื่อสารภายในตนได้อย่างดีเยี่ยม ผู้ที่สามารถสื่อสารภายในตนได้ดี จะเป็นผู้ที่สามารถรับรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และมีวิจารณ์ญาณที่สุขุมรอบคอบมีเหตุมีผล ทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(๔) มัตถัญญตา รู้จักประมาณ คือรู้จักความเหมาะสมในงานที่ทำ รู้จักความพอดี การสื่อสารบางอย่างหากมากเกินไป ผู้รับสารก็รับไม่ได้ หากน้อยไปก็ไม่เพียงพอ การรู้จักประมาณในการสื่อสาร (Frequency) คือ ไม่ส่งสารที่ซ้ำซากมากหรือน้อยจนเกินไป

(๕) กาลัญญตา รู้จักกาล เช่นรู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร รู้จักเวลาทำงาน เวลาพักผ่อน เป็นต้น รู้จักเวลา ผู้ส่งสารต้องรู้จักเวลาในการสื่อสารว่าเวลาไหนควรเวลาไหนไม่ควร หากผู้ส่งสารไม่รู้จักเวลาในการสื่อสาร แม้ว่าจะเป็นการสื่อสารหรือการสื่อสารภายในตน การสื่อสารระหว่างบุคคล หรือการสื่อสารมวลชน นอกจากการสื่อสารนั้นจะไม่ประสบความสำเร็จแล้ว บางครั้งอาจจะมีข้อพิพาทหรือข้อบาดหมางใจตามมา

(๖) ปริสัญญตา รู้จักชุมชน คือ รู้จักถิ่น รู้จักที่ชุมชน รู้จักมารยาท ระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณี และข้อควรรู้ ควรปฏิบัติอื่น ๆ ต่อชุมชนนั้น ๆ รู้จักสังคม ในทางนิเทศศาสตร์เรียกว่า กลุ่มผู้รับสาร เป้าหมาย การสื่อสารจึงจะประสบผลสำเร็จ ยิ่งรู้จักมากเท่าไร การสื่อสารก็ยิ่งมีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น พระพุทธเจ้าเผยแผ่ธรรมะของพระองค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะว่าพระองค์ทรงรอบรู้รับสารอย่างรู้แจ้งแทงตลอด ทรงรู้ไปถึงภูมิหลังหรือกรรมเก่าตั้งแต่ชาติก่อนของผู้รับสาร ผู้ส่งสารที่เป็นปุถุชนธรรมดาที่มีความจำเป็นต้องรู้จักกลุ่มเป้าหมายว่าเขาเหล่านั้นเป็นใคร ต้องรู้จักเพศ อายุ การศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม ฯลฯ ยิ่งรู้จักกลุ่มเป้าหมายมากการสื่อสารยิ่งมีประสิทธิภาพมาก

(๗) บุคคลัญญตา รู้จักบุคคล คือรู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยอัยยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น เพื่อปฏิบัติต่อผู้นั้นโดยถูกต้อง เช่น ควรจะคบหรือไม่ จะเกี่ยวข้อง จะใช้ จะยกย่อง จะตำหนิ หรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไร จึงจะได้ผลดี เป็นต้น เมื่อกล่าวโดยสรุป คือ รู้เหตุ ผล ตน ประมาณ กาล ชุมชน และบุคคล รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคล ว่าผู้รับ

สารแต่ละคนแต่ละกลุ่ม มีลักษณะจำเพาะเป็นของตน มีจริต มีอหยาศัย มีศักยภาพในการรับสารมากน้อยเพียงใด การที่ผู้ส่งสารรู้ความแตกต่างระหว่างบุคคลได้นั้น ทำให้สามารถแยกแยะผู้รับสารได้^๒

นอกจากจะมีหลักสัปปริสธรรม ๗ ประการแล้วจะต้องมีหลักกัลยาณมิตร โดยการวางตัวเป็นเพื่อนที่ดีคอยให้ขวัญกำลังใจ แนะนำแนวทางดำเนินชีวิตแก่ประชาชน เป็นหน้าที่ของพระธรรมทูตจะต้องนำหลักธรรมมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินงาน พระธรรมทูตเป็นผู้นำแสงสว่างมาสู่ประชาชนในถิ่นต่าง ๆ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “เมื่อดวงอาทิตย์กำลังจะอุทัย ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อนเป็นบุพนิมิต ฉันทใด ความเป็นผู้มีกัลยาณมิตรก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิมิตเพื่อความเกิดขึ้นแห่งอริยมรรคมีองค์ ๘ ฉันทนั้น”^๓ เมื่อพระธรรมทูตไปในสถานที่ใดจะต้องมีหลักธรรมแห่งกัลยาณมิตร เพื่อจะไปแนะนำ ประชาชนได้ทุกคนขึ้น ทำหน้าที่เป็นพระสาวกเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งองค์ประกอบหลักกัลยาณมิตรมี ๗ ประการ คือ (๑) ปิโย เป็นผู้ที่น่ารัก สร้างความคุ้นเคย สนิทสนมกับประชาชนทุกหมู่เหล่าให้คำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ได้ (๒) ครุ เป็นผู้นำเคารพเลื่อมใส ประพฤติเป็นแบบอย่างประชาชนมีความหนักแน่นในเรื่องราวต่าง ๆ เป็นผู้รับฟังและแนะนำได้ (๓) ภาวนีโย เป็นผู้หน่ายยกย่อง มีความประพฤติเรียบร้อยเป็นที่รักของชุมชน เป็นผู้มีภูมิธรรมทั้งทางโลกและทางธรรม (๔) วัตตา จะ เป็นผู้มีเหตุผล สามารถแนะนำเหตุผล แก่ประชาชนได้ทุกโอกาส เมื่อประชาชนสงสัยอะไร พระธรรมทูตสามารถนำเหตุผลมาชี้แจงได้ชัดเจน (๕) วะจะนังคะโม เป็นผู้ทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ ได้ พร้อมจะรับฟังคำชี้แนะมาปรับปรุงให้เข้ากับชุมชนท้องถิ่น (๖) คัมภีรญจะกะถัง กัตตา เป็นผู้มีความรู้แจ่มแจ้ง สามารถตอบข้อสงสัยให้แก่ประชาชนได้ (๗) โน จัญฐานะนิโยชเย พระธรรมทูตไม่เป็นผู้แนะนำไปในทางเสียหาย อันเป็นหนทางแห่งความเสื่อม^๔

มีพรหมวิหารคือธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐหรือผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวางดุจพระพรหม อันเป็นหลักความประพฤติของพระธรรมทูตที่จะต้องมียู่ ในใจตลอดเวลา มีองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ (๑) เมตตา ความรัก คือ มีความปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการช่วยเหลือให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าประสบประโยชน์และความสุข (๒) กรุณา ความสงสาร คือ อยากรช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ใฝ่ใจ ที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของประชาชน (๓) มุทิตา ความเบิกบานพลอยยินดี เมื่อเห็นประชาชนอยู่ดีมีสุข ก็มีใจแช่มชื่นเบิกบาน เมื่อเห็นเขาทำดีงามประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีด้วย (๔) อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง คือ มองตามเป็นจริง โดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอ มั่นคง เที่ยงตรง มองเห็นการที่บุคคลจะได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุที่ตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัย วางตน และปฏิบัติไปตามหลักการ เหตุผล และความเที่ยงธรรม^๕

คุณสมบัติที่สำคัญของนักเผยแผ่อีกประการหนึ่งนั้น จะต้องมิติลปะ มีลีลาในการสอนหรือเทศนาวิธีที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะอีก ๔ ประการ คือ (๑) สันทัสสนา ซึ่งให้ชัด จะสอนอะไร ก็ชี้แจงแสดงเหตุผล แยกแยะอธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจ แจ่มแจ้ง ดังจูงมือไปเห็นกับตา การเผยแผ่ธรรมธรรมในโลกนี้มีคนดีและคนชั่ว ดีเพราะอะไรเพราะกุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ คนชั่วเพราะ โลภะ

^๒ที่.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๑/๒๖๔, อัง.สวดก. (ไทย) ๒๓/๖๕/๑๑๔.

^๓ที่.ม. (ไทย) ๑๐/๑๘๔/๒๒๕.

^๔อัง.สวดก. (ไทย) ๒๓/๓๔/๓๓

^๕ที่.ม. (ไทย) ๑๐/๑๘๔/๒๒๕.

โทสะ โมหะ ธรรมภาคปฏิบัติ คือ อริยสัจสี่ ถ้าเรามีศิลปะก็ประยุกต์ได้เช่นเมื่อหิว ก็รับประทานจนอิ่ม หิว คือ ทุกข์ เหตุแห่งความหิวคือสมุทัย รับประทาน คือ มรรค อิ่ม คือ นิโรธ ธรรมะสามารถอธิบายได้ แม้ด้วยเหตุธรรมดา แต่เราต้องชี้ให้เห็นอย่างชัดเจน อย่างการสอนเรื่องศีลห้า หัวใจของศีล คือ เมตตาซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวพันกัน เราจะพูดเรื่องเมตตาก็ได้ พูดเรื่องศีลก็ได้ เพราะเป็นเรื่องเดียวกัน เพราะถ้าคนมีเมตตาก็ไม่ฆ่าสัตว์ จากนั้นศีลข้ออื่นก็จะตามมา ที่พระพุทธเจ้าสอนมากเพราะท่านอยู่นาน แต่สอนไม่กี่เรื่องจึงต้องใช้พุทธศิลป์ในการเผยแพร่แท้จริงก็อยู่ที่ดี หรือชั่ว ละบาป บำเพ็ญบุญ และทำจิตให้ผ่องแผ้ว ธรรมนั้นจะสรุปให้สั้นก็ได้ จะขยายให้ยาวก็ได้ ถ้าเข้าใจสาระจริง ๆ ของธรรม การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันแม้จะปรากฏทางอินเทอร์เน็ต ก็ต้องยึดหลักการนี้ คือ ต้องให้มีความชัดเจน (๒) สมာทพนา ชวนให้ปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรทำ ก็บรรยายให้มองเห็นความสำคัญ และซาบซึ้งในคุณค่า เห็นสมจริง จนผู้ฟังยอมรับ อยากลงมือทำ หรือนำไปปฏิบัติ เช่นสอนเรื่องสติ สอนเรื่องการข้ามถนนของคนก็ได้ คนขาดเงินยังสามารถข้ามถนนได้ แต่ถ้าขาดสติจะข้ามถนนไม่ได้เป็นต้น (๓) สมุตเตชชา เราให้กล้า คือ ปลุกใจให้คิดค้น เกิดความกระตือรือร้นมีกำลังใจแข่งขัน มั่นใจที่จะทำ ให้สำเร็จ ไม่กลัวเหน็ดเหนื่อยหรือยากลำบาก การเผยแพร่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ตก็ต้องปลุกเราให้ผู้รับสารเกิดความเชื่อมั่น อย่านำเสนออะไรให้มีความยาวมากเกินไป ต้องจับประเด็นให้ได้เช่น ชาวที่คนกำลังสนใจในปัจจุบัน คืออะไรต้องนำมาวิเคราะห์ ทำให้ผู้รับสารได้คิด และต้องเสริมเติม แต่งเชื่อมโยงกับธรรมะได้ ภาษาใหม่ที่ใช้ในปัจจุบันเรียกว่าบูรณาการ ซึ่งก็คือ องค์กรวม หรือสังขารนั่นเอง (๔) สัมปหังสนา ปลุกให้ร่าเริง คือ ทำบรรยากาศให้สนุกสดชื่น แจ่มใสเบิกบานใจ ให้ผู้ฟังชุ่มชื่น มีความหวัง มองเห็นผลดี และทางสำเร็จ ในโลกไซเบอร์ แม้ว่าผู้ส่งสารและผู้รับสารจะไม่ได้อยู่ต่อหน้า แต่ก็ศึกษาผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ การสื่อสารต้องใช้บรรยากาศ คือ ทำให้เพลิดเพลิน ต้องให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร

ในอรรถกถาได้ชี้แจงเพิ่มเติมว่าข้อ ๑ ปลดเปลื้องความเขลา หรือความมืดมัว ข้อ ๒ ปลดเปลื้องความประมาท ข้อ ๓ ปลดเปลื้องความเกียจคร้าน และข้อ ๔ สัมฤทธิ์การปฏิบัติ หลักการทั้งสี่อย่างสรุปได้ง่าย ๆ ว่า “ชี้ให้ชัด ชวนให้ปฏิบัติ เราให้กล้า ปลุกให้ร่าเริง” หรือ “แจ่มแจ้ง จูงใจ แก่กล้า ร่าเริง” งานเผยแพร่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน เราก็ต้องต่อสู้กับอิทธิพลของ “การสื่อสาร มนุษย์ เงินตรา และเทคโนโลยี” ซึ่งกำลังครอบงำสังคมไทย ในอนาคตเราคงหลีกเลี่ยงไม่ได้ นักเผยแพร่จึงต้องทนต่อกระแสทั้งสี่ประการนี้ให้ได้ ยิ่งในโลกไซเบอร์ ยิ่งมีประเด็นที่เป็นอุปสรรคต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาอีกหลายประการ

ต้องมีหัวใจพระธรรมกถึกตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต^๖ ๕ ประการ คือ (๑) อนุพุพพิกถิ หมายถึง กล่าวความไปตามลำดับ คือ แสดงหลักธรรมหรือเนื้อหาวิชาตามลำดับความง่ายยากกลุ่มลึกลับมีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ (๒) ปริยายทสสาวิ หมายถึง ชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ คือ ชี้แจงให้เข้าใจชัดในแต่ละแง่แต่ละประเด็น โดยอธิบายขยายความ ยกย่องไปต่าง ๆ ตามแนวเหตุผล (๓) อนุหุตติ ปฏิจจ หมายถึง แสดงธรรมด้วยอาศัยเมตตา คือ สอนเขาด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้เป็นที่ประโยชน์แก่เขา (๔) น อามิสนตโร หมายถึง ไม่แสดงธรรม

^๖ อ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๙/๑๘๗.

ด้วยเห็นแก่อำมิส คือ สอนเขามิใช่เพราะมุ่งที่ตนจะได้ลาภ หรือผลประโยชน์ตอบแทน (๕) อุตตทานญจปรณจ อนุปหจจ หมายถึง แสดงธรรมไม่กระทบตนและผู้อื่น คือ สอนตามหลักตามเนื้อหา มุ่งแสดงธรรม แสดงธรรม ไม่ยกตน ไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น หลักการของนักเผยแผ่ไว้อย่างชัดเจนในโอวาทปาฏิโมกข์ ที่ขนิทาย มหาวรรค^๗ ประกอบกับการใช้เหตุผลวิเคราะห์ศรัทธาหรือจิตของกลุ่มผู้ฟัง ๔ กลุ่ม เพื่อมีการปรับเปลี่ยนเทคนิควิธี บุคลิกภาพภายในและบุคลิกภาพภายนอกให้เกิดการโน้มน้าวจิตใจศาสนิกชนในการเผยแผ่ คือ (๑) กลุ่มรูปุปปมาณิกา ถือเอารูปเป็นประมาณ คือถ้าพระรูปใดรูปงาม รูปสวย มักจะเป็นที่ชื่นชอบเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใส เช่น พระวัฑกกะลิหลงในพระวรกายของพระพุทธเจ้า ดังพระดำรัสว่า ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นตถาคต (๒) กลุ่มโฆสัปปมาณิกา ถือเอาเสียงเป็นประมาณ คือพระรูปใดมีเสียงไพเราะ เสียงกังวาน น่าฟัง ฟังแล้ว เป็นที่เกิดความเลื่อมใสศรัทธา คนที่เลื่อมใสในเสียงนี้มาก อยากฟังเสียงนั้น เช่น พระกุมารกัสสปะ (๓) กลุ่มลูชัปปมาณิกา ถือเอาความเศร้าหมอง พระบางรูปห่มจีวรเศร้าหมอง เห็นแล้วเป็นที่เลื่อมใส เช่น พระโมฆราช (๔) กลุ่มธัมมัสสัปปมาณิกา ถือเอาข้อวัตรปฏิบัติ จำพวกที่เลื่อมใสในข้อวัตรปฏิบัติในหลักธรรมคำสอน เช่น พระปุลณณมันตานีบุตร^๘

ดังนั้น คุณสมบัติเป็นที่เจริญศรัทธาทั้ง ๔ ประการนี้ คือ รูปงาม เสียงไพเราะ นุ่งห่มสีจีวรเศร้าหมอง และแสดงธรรมได้อรรถรสอันลึกซึ้งไพเราะจับใจ ย่อมทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสำเร็จได้ทั้งในและต่างประเทศ แต่ถ้าได้ไม่ครบ ได้อย่างใดอย่างหนึ่งถือว่ายังดี แต่ที่ถูกต้องนั้น ธัมมัสสัปปมาณิกา คือ ศรัทธาที่เกิดจากข้อวัตรปฏิบัติในหลักแห่งธรรม

สรุปว่า พระธรรมทูตในพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตในสมัยพุทธกาลจนถึงพระสงฆ์ไทยปัจจุบันจะต้องมีคุณสมบัติพิเศษเฉพาะคือใจมุ่งมั่นเพื่อการนำพาประโยชน์สุขไปสู่พหุชนด้วยความรักเกื้อกูลช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ หรือบำบัดทุกข์บำรุงสุขทั้งทางกายและทางใจ มีคุณสมบัติพระธรรมทูต ๘, สัปปุริสธรรม ๗, มีหลักกัลยาณมิตร ๗ และ พรหมวิหาร ๔ เป็นต้น นอกจากนี้จะต้องมีเทคนิควิธีการเผยแผ่ ๔ ประการ มีหัวใจพระธรรมกถึก ๕ ประการ ตลอดจนถึงการมีความเฉลียวฉลาดในการคัดเลือกพิจารณาคุณสมบัติของผู้ฟังหรือหลักประมาณ ๔ ประการ ดังนั้น การเลือกเฟ้นบุคลิกภาพ และคุณสมบัติพิเศษของพระธรรมทูตจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อส่งผลต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พุทธศาสนาให้เหมาะสมกับบริบทสังคม พื้นที่ วัฒนธรรม และกาลสมัยที่แตกต่างกันออกไป

^๗ที.ม. (ไทย) ๑๐/๕๔/๔๘.

^๘อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๕/๙๓.

๔.๒ วิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๔.๒.๑ วิเคราะห์หลักการ

จากหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นต้นแบบในการออกเผยแผ่ด้วยพระองค์เอง โดยเริ่มจากภายหลังตรัสรู้ จนนำมาสู่การส่งพระสาวกออกไป ๖๐ รูป (พระธรรมทูตชุดแรก) โดยที่พระองค์เสด็จไปตำบลอุรุเวลาเสนานิคม โปรดชฎิล ๓ พี่น้อง จากนั้นได้เกิดวันจาตุรงคสันนิบาต ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ หรือแสดงหลักการ อุดมการณ์ และวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา กล่าวเฉพาะหลักการ ๓ คือ .-

สพพปาปสฺส อกรณํ	กุสลสฺสุปสมฺปทา
สจิตฺตปริโยทปนํ	เอตํ พุทฺธาน สาสนํ ^๙

พระธรรมทูต นักเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องยึดหลักการ ๓ ประการ คือ การไม่ทำความชั่วทั้งปวง การละความชั่วทั้งปวง การทำความดีให้เพียบพร้อม การทำความดีให้สมบูรณ์ และการทำจิตของตนให้บริสุทธิ์ให้ผ่องแผ้วให้ผ่องใส^{๑๐}

ประเทศไทยนับถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทมาช้านาน จากพระโศภณะและพระอุตตระต่อมาได้นับถือพระพุทธศาสนาแบบมหายานโดยได้รับอิทธิพลจากที่ภูขอม (เขมร) ปกครอง และได้กลับมานับถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทอีกครั้งหนึ่ง ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาสะท้อนให้เห็นได้จากการศึกษา (ปริยัติ) วิถีความเชื่อศรัทธาในชีวิตประจำวันและวิถีพิธีกรรม (ปฏิบัติ) จนส่งผลให้คนไทยมีนิสัยโอบอ้อมอารีจนเป็นสยามเมืองยิ้มที่มีความสุขกายสบายใจ (ปฏิเวธ) ล้วนเกิดจากการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในอดีตจนถึงปัจจุบัน มีทั้งแบบเชิงรับคือยึดถือกันมาเป็นประเพณี เช่น เทศน์สอนโยมที่วัด เป็นต้น และแบบเชิงรุกคือปรับให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ตรงกับความต้องการของผู้ฟัง เช่น จัดค่ายอบรมเยาวชน เป็นต้น ลักษณะของผู้เผยแผ่มีทั้งแบบปัจเจกบุคคล คณะ และหน่วยงานองค์กร การเผยแผ่ที่ทำเป็นหน่วยงานหรือองค์กร เช่น พระธรรมทูต, หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหน่วยงาน องค์กรเผยแผ่ต่าง ๆ ที่ฆราวาสเป็นผู้ดำเนินงาน เช่น องค์กรพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก, พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นต้น ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะงานของพระธรรมทูต จากการปฏิบัติหน้าที่ของพระธรรมทูตในการประกาศและเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั่นเอง ส่งผลให้พระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ประเทศไทย ซึ่งเป็นหนึ่งในดินแดนที่เรียกว่าสุวรรณภูมิครั้งแรก ด้วยการเดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสาวกที่เป็นสายพระธรรมทูตสายที่ ๘ คือคณะของพระโสณเถระและพระอุตตระ ทำให้พระพุทธศาสนาเข้ามาประดิษฐานในประเทศไทยอย่างสมบูรณ์ ภายใต้พระราชูปถัมภ์ของพระมหากษัตริย์ไทย โดยมีการบวช การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน^{๑๑}

^๙ ๐จ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๕/๙๓.

^{๑๐} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐.

^{๑๑} สิริวิวัฒน์ คำวันสา, การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๒๔.

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้หลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายไปในทุกทิศ มีผู้ศรัทธาเลื่อมใส เคารพ ยำเกรง ในพระรัตนตรัยน้อมนำเอาหลักธรรมในพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ^{๑๒} ขยายกว้างขวางออกไปเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชาวโลก ผู้ปฏิบัติตามสมควรแห่งการปฏิบัติ นั้น สถานการณ์ของพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน แม้จะมี “วิกฤติการณ์ในพระพุทธศาสนา” ในหลายประเด็น กล่าวเฉพาะด้านการเผยแผ่ธรรมะของพระในปัจจุบันดังที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เห็นว่า กลุ่มผู้เรียนรู้ธรรมะมีสองกลุ่ม ได้แก่ คนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่คนรุ่นเก่าต้องการรูปแบบการเผยแผ่แบบเก่า ได้แก่ การเทศน์ ด้วยถือว่าอาการที่นั่งฟังพระเทศน์นั้นได้บุญแล้ว ส่วนคนรุ่นใหม่มีแนวโน้มที่จะศึกษาในลักษณะวิชาการ ต้องการเหตุผลต้องการอธิบายรายละเอียดให้แจ่มแจ้งและมีการซักถามได้ เช่น รูปแบบของการปาฐกถา การอภิปราย เป็นต้น

หลักการเผยแผ่หลักธรรม จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องหลายหลายระดับทั้งผู้บริหารเชิงนโยบาย ผู้ริเริ่มขับเคลื่อนนโยบาย ผู้กำกับควบคุมดูแล ผู้รับผิดชอบเชิงปฏิบัติการ ดำเนินการติดตามประเมินผล รายงานทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ในหลายประเด็น ได้กล่าวไว้ตรงกันว่าสมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) อดีตเจ้าอาวาสวัดสระเกศ มีดำริให้สำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) ก่อตั้งพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้น เพื่อส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันพระพุทธศาสนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ จนถึงปัจจุบันพบว่า มีพระธรรมทูตอาสามากกว่า ๒๐๐ รูป ที่คอยสร้างขวัญกำลังใจแก่พระสงฆ์ และชาวพุทธในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างมาก ที่สำคัญเครือข่ายพระธรรมทูตยังผลึกกำลังการทำงานกันอย่างเข้มแข็งและมีการสร้างเครือข่ายเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ มีแผนพัฒนาระยะ ๕ ปี และทำแผนปฏิบัติการประจำปีของเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ พร้อมทั้งจัดทำหลักสูตรพระธรรมทูตอาสา กิจกรรมพัฒนาศักยภาพพระธรรมทูตอาสา เพื่อให้การทำงานของพระธรรมทูตอาสาเกิดระบบและมีการทำงานอย่างต่อเนื่อง ยั่งยืน สิ่งที่พระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้จำเป็นต้องมี คือ การตระหนักรู้หน้าที่และสามารถประยุกต์พุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และรวดเร็วคล่องตัวต่อสถานการณ์ที่สุด พระธรรมทูตต้องเป็นกัลยาณมิตรที่ให้แง่คิดและกำลังใจแก่พุทธศาสนิกชนได้ ไม่ว่าจะเป็นการสนทนาธรรม บรรยายธรรม นำปฏิบัติธรรม เจริญจิตภาวนา เชื่อว่าหากพระธรรมทูตอาสามีความเข้มแข็ง ย่อมก่อให้เกิดความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาในทุกพื้นที่^{๑๓} เจตนารมณ์ของสมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ที่ให้ความสำคัญกับปัญหาภาคใต้ โดยได้จัดตั้งพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้น มีศูนย์กลางการประสานงานพระธรรมทูตอาสาฯ อยู่ที่วัดบูรพาราม ต.ยามู อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี และมี

^{๑๒}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมราชบัณฑิต ๒๕๔๖, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๖), หน้า ๔๗๘.

^{๑๓}สัมภาษณ์ พระราชกิจจาภรณ์, เลขานุการสำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมฯ วัดสระเกศ, ๒๖ ต.ค. ๒๕๖๐.

ศูนย์พระธรรมทูตอาสาฯ ประจำ จังหวัดสงขลา สตูล ยะลา และ นราธิวาส มีพระธรรมทูตอาสาฯ ปฏิบัติศาสนกิจ ๒๕๐ รูป^{๑๔}

ภารกิจหลักของพระธรรมทูต ก็คือ ออกเยี่ยมให้กำลังใจพระสงฆ์ด้วยและชาวพุทธในพื้นที่ ออกสำรวจวัด และหมู่บ้านชาวพุทธที่ถูกปล่อยทิ้งร้างย้อนหลังไป ๕ ปี รวมทั้งช่วยฟื้นฟูประเพณีเก่าๆ ของชาวพุทธที่หายไปในช่วงเกิดเหตุความไม่สงบ ภายใต้การกำกับของสำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เน้นให้พระธรรมทูตอาสาฯ ออกสำรวจอย่างต่อเนื่องไปอีก ๕ ปีข้างหน้า พร้อมกับทำวิจัยเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ด้วย^{๑๕}

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสตูล พร้อมด้วยพระครูโสภณปัญญาสาร เจ้าคณะอำเภอมะนัง และเจ้าอาวาสวัดนิคมพัฒนาราม (ฝั่ง ๗) ในฐานะประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาฯ จังหวัดสตูล เครือข่ายพระธรรมทูตอาสาฯ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้การกำกับดูแลจากสำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ วัดสระเกศฯ ออกเยี่ยมพื้นที่อำเภอมะนัง เพื่อนำข้าวสาร อาหารแห้ง มอบให้แก่พุทธศาสนิกชน และกล่าวธรรมะแนวทางในการดำรงชีพให้ฟัง ตามโครงการ เยี่ยมพระพบปะโยม โครงการพระธรรมทูตอาสาฯ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ เกิดจากปณิธานของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) อดีตประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ในการจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมฯ ซึ่งมีสำนักงานกลางตั้งอยู่ ณ ศาลาเฉลิมพระเกียรติ บริเวณบรมบรรพต (ภูเขาทอง) วัดสระเกศ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ เพื่อส่งเสริมให้พระสงฆ์ปฏิบัติกิจด้านการช่วยเหลือ พี่น้องประชาชน ด้วยการลงพื้นที่เยี่ยมเยียน สร้างขวัญกำลังใจ และทำงานร่วมกับเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติภาพ รวมทั้งพัฒนาความรู้แก่พระภิกษุให้เข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมสร้างพื้นที่ปลอดภัย และคัดค้านการกระทำที่ก่อให้เกิดความรุนแรงทุกชนิด ด้วยการใช้บูรณาการความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐ และประชาชนในการใช้ธรรมะจรรโลงสังคมให้มีแต่ความสงบสุข^{๑๖}

จากการสัมภาษณ์ในประเด็นเรื่องหลักการเผยแผ่เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา พบว่าแนวคิดจากสำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่ได้นำทีมวิทยากรลงไป ทำอย่างไรให้ทีมที่ลงไปมีความเข้าใจและมุ่งมั่นในสิ่งที่ทำร่วมกัน ให้มีความรักและปรารถนาดีที่อยากจะช่วยคณะสงฆ์ที่อยู่ข้างล่าง ทำให้เกิดความเสียสละ รักและอยากจะช่วย ต่อมาคือประสานกับคนที่อยู่ข้างล่างในส่วนของข้าราชการ เจ้าหน้าที่สำนักพุทธ ส่วนราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นเรื่องของหลักการ การวางหลักการ การวางแผน การแสวงหาคนที่เหมาะกับกิจกรรม เหมาะกับงาน ซึ่งคนหนึ่งอาจจะเหมาะกับ

^{๑๔}สัมภาษณ์ พระราชกิจจานุเบกษา, เลขานุการสำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมฯ วัดสระเกศ, ๒๖ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๑๕}สัมภาษณ์ พระครูโสภณปัญญาสาร, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาฯจังหวัดสตูล, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๑๖}สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์อำนาจ, กรรมการเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาฯจังหวัดสงขลา, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

หลายงานหรืองานหนึ่งต้องอาศัยหลายคนเข้ามาช่วย^{๑๗} มีการสืบทอดโดยการเผยแพร่และพิทักษ์พระพุทธรูปศาสนา เพื่อให้บอกเล่าหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปสืบชั่วลูกหลาน โดยใช้วิธีการบรรยาย อธิบายธรรมะให้คนเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้ตามการเผยแพร่ที่ทราบๆ กัน โครงการต้องเน้นการทำงานเชิงรุกมากกว่าที่เป็นอยู่สำหรับบางพื้นที่ แครู้และเข้าใจแต่วิธีการเดิมๆ มันไม่พอ^{๑๘} และต้องอาศัยการทำงานเป็นทีมหรือเป็นกลุ่มและต้องได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนของสังคม^{๑๙}

นโยบายการเผยแพร่พระพุทธรูปศาสนาของพระธรรมทูต สร้างบทบาท การให้บริการทางสังคมของพระสงฆ์ เพื่อการพัฒนาจิตใจของประชาชน คือ การให้คำแนะนำทางด้านจิตใจ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่างๆ และเป็นที่พักใจให้มีความสุขทางใจ ส่งเสริมการศึกษาของประชาชนและเยาวชน ช่วยพัฒนาชุมชนให้เป็นแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาผู้ประนีประนอม ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้านได้ แนวคิดจากสำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้ทีมที่ลงไปมีความเข้าใจและมุ่งมั่นในสิ่งที่ทำร่วมกัน ให้มีความรักและปรารถนาดี การวางหลักการ การวางแผน การแสวงหาคนที่เหมาะกับกิจกรรม มีความเสียสละ รักและอยากจะช่วย ประสานกับข้าราชการ เจ้าหน้าที่สำนักพุทธ ส่วนบ้านเมืองอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ต้องอาศัยหลายคนเข้ามาช่วย โดยใช้วิธีการบรรยาย อธิบายธรรมะให้คนเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้ตามได้

จากการสัมภาษณ์ในประเด็นการเผยแพร่ด้านการจัดการความรู้ พบว่า มีเครื่องมือสื่อสารจำเป็นต้องใช้ เช่น โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ในการเผยแพร่ วัสดุสิ่ง เครื่องมือ สื่อ ในการให้การอบรมเผยแพร่หลักธรรมคำสอน มีศูนย์กลางประสานงาน สอนตามโรงเรียนหรือสถานศึกษา ยกตัวอย่างพุทธประวัติ ปัจจุบันเด็กนักเรียนต้องการเห็นภาพประกอบ หรืออัดเป็นวิดีโอเพื่อจะจะได้ใช้กับศูนย์การอบรมอื่น ๆ ด้วย^{๒๐} การพูดคุยสนทนา ญาติโยมมาที่วัดก็ถามถึงการเป็นอยู่ การเรียน การงานและแทรกธรรมะ หัวข้อธรรม และจัดโครงการต่าง ๆ มีการปฏิบัติธรรมพูดคุยเสวนาธรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เป็นต้น^{๒๑} การมีส่วนร่วมในกิจกรรมวันพระ มีเทศน์ มีสวดมนต์ วันสำคัญก็จัดงานมีเทศน์ มีเวียนเทียน ประเพณีลากพระ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า^{๒๒} การประชุมปรึกษาหารือ วางแผน จัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการทำงานมอบหมายการทำหน้าที่รับผิดชอบแต่ละพื้นที่ให้กับพระที่จะทำหน้าที่ตรงนี้

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระครูสิริวิหการการ, ผู้ช่วยเลขานุการ สำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมฯ วัดสระเกศ, ๒๐ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระครูโฆสิตสุตถาภรณ์, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัด, ๑๗ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระครูประโชติรัตนานุรักษ์, เจ้าอาวาสวัดรัตนานุภาพ อ.สุโขทัย จ.นราธิวาส, ๒๑ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระครูวิเชียรภิตติคุณ, เจ้าอาวาส/กรรมการบริหารพระธรรมทูต จ.ยะลา, ๒๐ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๒๑} สัมภาษณ์, พระครูสมุห์บุญมา ปญญาโร, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.ปัตตานี, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๒๒} สัมภาษณ์, พระครูสังฆรักษ์อำนาจ อีสโร, กรรมการเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.สงขลา, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

ให้ชัดเจน^{๒๓} การจัดกิจกรรมหรือเผยแพร่ธรรมะที่ลึกซึ้งต้องนำคนที่มีความสามารถด้านต่าง ๆ ไปสอนเขา เช่น จะสอนวิปัสสนาก็ต้องนำอาจารย์ที่รู้เรื่องวิปัสสนาไปสอน เป็นต้น^{๒๔} โครงการกิจกรรมการออกเยี่ยมชาวบ้านไปเยี่ยมโรงเรียนไปเยี่ยมครูทหารตำรวจ เยี่ยมคนป่วย หรือบรรยายธรรมลง Face book เล็ก ๆ น้อย ๆ ชาวบ้านเห็นว่าพระธรรมทูตเสียสละ มีใจที่จะช่วย ถึงจะเป็นส่วนเล็ก ๆ ในพื้นที่ ชาวบ้านก็เห็นความสำคัญตรงนี้ เพราะชาวบ้านเห็นถึงความเสียสละเขาก็อยากมีส่วนร่วม เช่นว่าการบริจาคสิ่งของข้าวสารอาหารแห้ง คือการทำงานเชิงประจักษ์ให้เห็นกับตาจะเกิดผลดีคือเขาจะพูดปากต่อปากมันเช่นเราไปเยี่ยมคนแก่คนป่วยคนที่ได้รับผลกระทบจากเหตุความไม่สงบพอเราไป เขาก็จะพูดโฆษณาประชาสัมพันธ์เขาเองว่าพระรูปนี้ได้ไปเยี่ยมและไปให้กำลังใจ เพราะฉะนั้น คนที่เขามีกำลังใจ ทรัพย์สินพอเขาเห็น ก็จะเข้ามาสนับสนุน อย่างเช่นล่าสุดลง Face book ลงเรื่องการทำงานพระธรรมทูตอาสา อาจารย์ที่กรุงเทพ ก็ได้ส่งข้าวสารอาหารแห้งเยอะแยะมากมายมาช่วย^{๒๕}

โครงการและกิจกรรมมีหลักเกณฑ์และรูปแบบที่ชัดเจนมากขึ้นทำให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้นที่สำคัญคือผู้หลักผู้ใหญ่ของคณะสงฆ์ที่รับผิดชอบให้ความสำคัญของพระสงฆ์ที่ทำงานในพื้นที่เพื่อพระพุทธศาสนาต่อไป^{๒๖} วางแผนเพื่อความเชื่อมโยงผู้นำชุมชนให้เข้ามาร่วมกัน มีการเชิดชูเกียรติว่าเขาเป็นผู้มีสิทธิในการทำกิจกรรมนี้ เป็นการประชุมบริหารที่ใช้อยู่และก็จะเกิดผลสำเร็จ^{๒๗} พระธรรมทูตอาสา ออกไปหาชุมชน ไม่มีเวลา ไม่มีข้อจำกัด ไม่มีภาระหนักหนาย ออกเยี่ยมบ้าน ออกเยี่ยมตามค่ายทหาร มีการทำงานเชิงรุก^{๒๘} การเผยแพร่โดยการใช้กลวิธีที่แสดงให้ประชาชนได้รับทราบเรื่องราวต่าง ๆ จากการดำเนินงานของพระธรรมทูต เช่น การสอนธรรม การเทศน์ บรรยายเพื่อสื่อให้เห็นถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ประกอบไปด้วยกระบวนการต่าง ๆ ตั้งแต่ การวางแผน การสร้างบุคลากรผู้เผยแพร่ การพัฒนาบุคลากร การสนับสนุนภายใต้วิธีการเผยแพร่ที่ผสมผสานกันระหว่างเนื้อสาระที่บรรยายกับคุณสมบัติของผู้บรรยาย เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการเผยแพร่^{๒๙} นอกจากนั้นยังจำเป็นต้องมีการจัดการความรู้ทางพุทธศาสนา มีหลักเกณฑ์ การวางแผน ในการให้การอบรมเผยแพร่หลักธรรมคำสอนใช้เครื่องมือสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ในการเผยแพร่วัสดุสิ่ง เครื่องมือ สื่อ ในการผลิตสื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยในการถ่ายทอดความรู้ให้เหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่น แต่ละวัย และมีการทำงานเชิงรุกในการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนเกี่ยวกับความรู้ทางพระพุทธศาสนา

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระครูโสภณปัญญาสาร, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.สตูล, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระธรรมาคม สลนโม, กรรมการบริหารพระธรรมทูตอาสา จ.สตูล, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระปลัดธันยกร อธิปญโญ, เลขานุการประธานเครือข่าย จ.นราธิวาส, ๑๖ ต.ค.๒๕๖๐.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระปลัดธันยกร อธิปญโญ, เลขานุการประธานเครือข่าย จ.นราธิวาส, ๑๖ ต.ค.๒๕๖๐.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระปลัดนฤตม์ชัย อภินนโท, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.สงขลา, ๒๒ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระมหาธนเดช ธมมปญโญ, ประธานกลุ่มใต้ร่มพุทธธรรม, ๒๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระมหาอภิชาติ ธมมาภินนโท, ผู้ประสานงานโครงการพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ วัดบูรพาราม ต.ยามู อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี, ๒๖ ต.ค. ๒๕๖๐.

นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในการให้บริการทางสังคมของพระสงฆ์ เพื่อการพัฒนาจิตใจของประชาชน คือ การให้คำแนะนำทางด้านจิตใจ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ และเป็นที่ยังให้ความสุขทางใจ ส่งเสริมการศึกษาของประชาชนและเยาวชน ช่วยพัฒนาชุมชนให้เป็นแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาผู้ประนีประนอม ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้านได้ ดังนั้น หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในภาพรวมจะพบว่า นอกจากมียึดหลักการเผยแผ่ตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์แล้วยังเน้นหลักการหลักการบริหารจัดการ ประกอบด้วยการสร้างภาวะผู้นำ การบริหารทั่วไป การบริหารทรัพยากรบุคคลในการเผยแผ่ ซึ่งจะส่งผลต่อการกำหนดคุณสมบัติเฉพาะของพระธรรมทูตอาสาใน ๕ จังหวัด จากการสัมภาษณ์ พบว่า พระธรรมทูตที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ๕ จังหวัด ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรมีภาวะผู้นำของพระธรรมทูตมีส่วนช่วยในการเผยแผ่ทำได้หลายเรื่องไปพร้อม ๆ กัน ปกติเผยแผ่โดยใช้วิธีการบรรยาย การเข้าค่าย อธิบายธรรมะให้คนเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้ตามการเผยแผ่ที่ทราบ ๆ กัน แต่มีความรู้สึกว่าการเผยแผ่ต้องไปให้ไกล ต้องทำงานเชิงรุกมากกว่าที่เป็นอยู่สำหรับบางพื้นที่ แคร์และเข้าใจแต่วิธีการเดิม ๆ มันไม่พอ ต้องใช้กระบวนการอย่างอื่นที่มีเหตุผล การสร้างเครือข่ายชาวพุทธคนที่มีความชอบคล้าย ๆ กันก็จะรวมกลุ่มกัน ทำอะไรกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน ในเรื่องของปัญหาภาคใต้ชาวพุทธเราขาดการรวมกลุ่ม พอรวมกลุ่มเราสามารถมาคิดรวมกันหาทางออกได้ ในเรื่องของป้องกัน

การเทศนา การปลอบใจ การให้กำลังใจกัน การดูแลกันและกันหรือการเอาใจใส่ไม่ทอดทิ้งกันนั้นมีความจำเป็นมากเลยเพราะขาดที่พึ่ง ด้วยความที่จำนวนพระก็ไม่เยอะ พระมีคุณภาพที่เก่ง ๆ ก็น้อยลง การทำงานแบบโดยปกติไม่พอในพื้นที่ตรงนี้^{๓๐} บุคคลากร ทั้งฝ่ายพระภิกษุและฆราวาสต้องร่วมมือกัน และต้องให้ความสำคัญกับหลักการของศาสนา ใจสู้ เสียสละเพื่องานพระศาสนาจริง ๆ ไม่เห็นแก่ปัจจัยหรือยศตำแหน่ง^{๓๑} ภาวะผู้นำของพระธรรมทูตสามารถสร้างขวัญกำลังใจชาวพุทธในพื้นที่ภาคใต้ดีขึ้น เป็นผู้นำโดยธรรมชาติที่มีจิตอาสา มีความเข้าใจในหน้าที่ ความ เป็นพระเณรไม่ว่าจะบวชใหม่บวชเก่า มีภาวะผู้นำโดยธรรมชาติ โดยเข้าใจในหน้าที่มันจะมีประโยชน์ ในการที่จะเผยแผ่ศาสนาหรือว่าคุณธรรมได้เป็นอย่างดีทั้งในเชิงรุกและเชิงรับ ถ้าเรามองสถานการณ์ก่อนกับปัจจุบันในเชิงรุกค่อนข้างมีน้อย เพราะว่าภาวะผู้นำมันขาดหายไป

พระธรรมทูตอาสาที่มีคุณธรรมสูงหรือมีภาวะผู้นำเต็มเปี่ยมจะทำงานได้ทั้งเชิงรุกและเชิงรับ ในการทำงานเผยแผ่ภาวะความเป็นผู้นำ ต้องเข้าใจในหน้าที่ของเราว่า เราคือลูกหลานของชาวบ้าน ชาวบ้านคือพ่อแม่ของเรา เราต้องเอาใจใส่ดูแลความเป็นอยู่ของชาวบ้าน โดยให้ธรรมะต่างๆ ให้กับเขา หลักการถ้าเรามองอย่างหลวงพ่อบุญทาส เราได้ยินได้ฟังว่าการทำงานของท่านทั้งในเชิงรุกและเชิงรับ ซึ่งแม่มาวัดเอาปีโตมา ท่านยังเขียนธรรมะใส่ปิ่นโตให้แม่ไปศึกษาธรรมะได้ การประกาศและเผยแผ่หลักพระพุทธธรรม พร้อมด้วยประพลิตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชนในถิ่นฐานต่างๆ พระธรรมทูตจึงได้แก่ พระภิกษุผู้ทำหน้าที่ประกาศและเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการแสดงธรรม

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระครูโฆสิตสุตตารักษ์, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัด, ๑๗ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๓๑} สัมภาษณ์ พระครูประโชติรัตนานุรักษ์, เจ้าอาวาสวัดรัตนานุภาพ อ.สุโขทัย จ.นราธิวาส, ๒๑ ต.ค.

และประพุดิตนเป็นแบบอย่างที่ดี เช่นเดียวกับพระพุทธองค์ให้ประชาชนได้รู้จักและให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง^{๓๒}

พระธรรมทูตอาสาต้องมีภาวะผู้นำในแทบทุกเรื่อง ถ้าพระที่ทำหน้าที่จุดนี้ไม่มีสภาวะความเป็นผู้นำทำจุดนี้ไม่ได้ มันยากลำบากในการทำ เพราะว่าขาดภาวะการณเป็นผู้นำแล้วมันทำอะไรไม่ได้ คิดไม่เป็น ผลงานมันออกมาไม่ได้ เผยแผ่ไม่ได้ ในบางพื้นที่การเผยแผ่ลำบาก มีเหตุผลปัจจัยมาจากหลายเรื่อง เช่น เจ้าคณะปกครองในพื้นที่ไม่เห็นด้วย ประการที่สองการไม่มีสภาวะการเป็นผู้นำการเผยแผ่ในพื้นที่ต้องวางแผนการทำงานไว้ประการหนึ่ง ว่าถ้าเกิดปัญหาตรงนี้จะทำอย่างไร จะแก้อย่างไร และมีเหตุผลของสภาพพื้นที่ เป็นชาวไทยพุทธล้วนก็จริง แต่ว่าเส้นทางเข้าออก เส้นทางเดินทางเป็นจุดที่ต้องผ่านความลำบาก คือ การเข้าไปเผยแผ่ต้องเซฟตัวเอง โดยใช้หลัก อัดตา หิ อัดตโน นาโถ ความไม่ประมาท เปลี่ยนรถทุกวันในการออกไปทำภารกิจแต่ละครั้ง และก็จ้างเจ้าหน้าที่ รปภ.พิเศษ จ้างคนนอกที่ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ที่รับราชการอยู่ แต่มาอยู่เป็นการจรด คืออยู่ที่วัดทุกอย่างต้องเซฟตัวเอง ปกป้องกันตัวเอง ทำให้งานเผยแผ่ล่าช้ากว่าพื้นที่อื่น^{๓๓}

พระธรรมทูตอาสาเป็นบุคลากรหลักในการเผยแผ่ ในแต่ละด้านเหมือนกับทางฝ่ายบริหารที่เขาบอกว่าพัฒนาด้านการศึกษา บุคลากรบางท่านที่ให้ไปทำงานประสิทธิภาพต้องหาคนที่เหมาะสม เพราะการเป็นผู้นำที่ดี บางครั้งการพูดดี แต่การปฏิบัติกับกลุ่มสามารถเข้ากันได้ อาจจะมีคนบางคน แม้แต่ในพื้นที่ที่ค่อนข้างจะหายาก ผู้นำใจกว้างพอ บอกแล้วคุยกันไปคุยกันมาเข้าใจก็มีพอหาได้อยู่ ผู้นำระดับสูง ผู้นำที่ดีถ้ารับฟังความคิดเห็นของสมาชิกแล้วก็คุยกันเหมือนที่ประชุมและคุยตกลงกันก็ไปรอด^{๓๔} อาจไม่ได้เป็นผู้นำโดยตรง นำเป็นกลุ่มเป็นทีมก็มีการนำอยู่หลายส่วน เป็นการนำในแง่ของความอาวุโส การไว้วางใจ โดยกระบวนการทำงานนี้เป็นการนำในแง่ของการประสานงานมากกว่า เบื้องต้นก็นำเจตนาธรรมณ์แนวคิดจากส่วนข้างบน โดยแนวคิดจากสำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นำที่มหาวิทยาลัยลงไป ทำอย่างไรให้ทีมที่ลงไปมีความเข้าใจและมุ่งมั่นในสิ่งที่ทำร่วมกัน ให้ความรักและปรารถนาดีที่อยากจะช่วยคณะสงฆ์ที่อยู่ข้างล่าง ทำให้เกิดความเสียสละ รักและอยากจะช่วย ต่อมาคือประสานกับคนที่อยู่ข้างล่างในส่วนของข้าราชการ เจ้าหน้าที่สำนักพุทธ ส่วนบ้านเมืองอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ประสานกับคณะสงฆ์ทำอย่างไรให้ท่านรู้สึกยินดีที่จะเข้ามาเรียนรู้กระบวนการด้วยกัน เมื่อเรียนรู้เสร็จแล้วจะออกไปทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นสิ่งที่ได้ทำ แต่สิ่งที่ได้ก็เป็นส่วนหนึ่งคือส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงและส่วนที่ทำงานร่วมกัน แต่ว่าบางส่วนที่เราเข้าไม่ถึงก็มีอยู่ อาจจะเป็นเรื่องของระยะเวลาที่เข้าถึงได้มากบ้างน้อยบ้าง ที่เข้าถึงได้มากท่านก็ยินดีและก็ร่วมงานด้วย ที่เข้าไม่ถึงบางทีก็มีเงื่อนไขข้อของความเข้าใจถูกบ้างผิดบ้างเห็นได้จากระยะยาว การปฏิบัติงานร่วมกันในส่วนองราชการสำนักพุทธ ผู้ใหญ่ระดับผู้บริหารคณะสงฆ์ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะผู้ปกครอง

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์บุญมา ปณณารโธ, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.ปัตตานี, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๓๓} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์พิสิทธิ์ อนาลโย, เจ้าอาวาส/ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.ยะลา, ๒๐ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์อำนาจ อิสสรโธ, กรรมการเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.สงขลา, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

ที่ได้เห็น อันนี้ในส่วนที่ได้ช่วยได้ร่วมงานกัน จากตรงนั้นเป็นจุดร่วม จนทำให้งานการเผยแผ่ของ พระธรรมทูตอาสายังคงอยู่^{๓๕} อาจจะมีปัญหาในเรื่องของการเดินทาง งบประมาณ ความไม่เข้าใจกัน บ้าง จากการประสานงานและได้ร่วมงานกัน แสดงออกถึงความจริงใจต่อกันก็ทำให้ความรักความ ผูกพัน ความเข้าใจที่ดีต่อกันยังคงอยู่ ไม่ว่าจะมีปัญหาอะไรก็ตาม แล้วก็เมื่อได้มาทำงานร่วมกันตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๖ ในการประสานการทำงานกับพระธรรมทูตอาสาในพื้นที่^{๓๖} พระธรรมทูตอาสา ต้องเป็นผู้นำที่ดีที่เหมาะสม ผู้ที่จะทำหน้าที่เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา การประพฤติปฏิบัติดีต้อง เป็นอันดับต้น สองต้องมีพื้นฐานความรู้ศาสนาที่เพียงพอ สามมีความตั้งใจที่จะทำงานด้านนี้ เพราะ งานเผยแผ่เป็นงานที่มีความเสียสละสูง คือต้องใช้ใจในการทำงาน ถ้าจะว่าไปแล้วก็เหมือนต้องเอา ชีวิตเป็นเดิมพันในการทำงานเผยแผ่ ทั้งสามประเด็นนี้คือหัวใจหลักในการทำงานเผยแผ่ มีการ ปฏิบัติดี มีพื้นฐานองค์ความรู้ มีความเสียสละที่จะทำงานเพื่อพระศาสนา^{๓๗} ผู้นำที่ดีเข้าใจเพื่อน ร่วมงานที่ทำงานด้วยกัน สามารถทำงานได้เต็มที่ ทำงานด้วยใจ มีประสิทธิภาพ ทำงานด้วยใจ ด้วย ความเต็มใจเป็นงานที่รักทำให้มีประสิทธิภาพมาก มีการเอาใจใส่เพื่อนร่วมงาน มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มี การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีอุปสรรคก็ฝ่าฟันไปด้วยกัน มีอุปสรรคอะไรก็ต่อสู้ไม่ถอย^{๓๘}

พระธรรมทูตอาสาต้องมีภาวะผู้นำทางด้านการเผยแผ่เป็นสำคัญ เพราะว่าถ้าพระสงฆ์ไม่มี ศักยภาพ หรือแนวคิดที่จะบริหารจัดการที่จะเผยแผ่เชิงรุกอย่างที่เป็นอยู่ ก็เชื่อว่าค่อนข้างที่จะไม่ ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะในสภาวะปัจจุบันศาสนาอื่น ก็พยายามที่จะคุกคามในรูปแบบ ต่างๆ โดยเฉพาะใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นจุดอ่อน ที่ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จในด้านการ เผยแผ่ แต่ถ้าผู้นำที่เป็นพระผู้ใหญ่เล็งเห็นความสำคัญ มีศักยภาพพอที่จะดูแลในกรอบของนโยบาย การเผยแผ่ การปฏิบัติหน้าที่ในการเผยแผ่ต่าง ๆ เช่น เผยแผ่ในพื้นที่เฉพาะของพระธรรมทูตอาสา ในระดับนโยบาย ไม่มีศักยภาพพอที่จะให้การเผยแผ่ตรงนี้ให้มีศักยภาพเพียงพอ มันก็ค่อนข้างไม่ ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร^{๓๙} สามารถขับเคลื่อนงานเผยแผ่ ภาวะความเป็นผู้นำก็จะมีส่วนทำให้ งานสำเร็จ ผู้นำที่ดีจะต้องมีความยืดหยุ่นรวบรวมทุกคนที่มีอุดมการณ์เดียวกันไม่แบ่งแยก และต้อง เข้าใจถึงหลักพระพุทธศาสนา และรู้ว่าพระพุทธศาสนาองค์ประกอบอะไรบ้าง ไม่เฉพาะแต่ปลูก สร้างเสนาสนะ พระพุทธศาสนาจะอยู่รอดได้ ซึ่งมีองค์ประกอบศาสนา แต่ละฝ่ายก็มีหน้าที่และ บทบาทในการทำงานอยู่ เพราะฉะนั้น งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่จะไปหน้าได้ก็ต้องอาศัยผู้นำที่ ยืดหยุ่นและต้องเข้าใจประเด็นทุกประเด็น ไม่อคติว่าใครเป็นใคร ฝ่ายไหน^{๔๐}

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระครูสิริวิหการการ, ผู้ช่วยเลขานุการ สำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมฯ วัดสระเกศ, ๒๐ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระครูโสภณปัญญาสาร, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.สตูล, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระครูโสมสิตสุตถาภรณ์, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัด, ๑๗ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระธรรมาคม สลยโม, กรรมการบริหารพระธรรมทูตอาสา จ.สตูล, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระปลัดธันยาร อธิบุญโณ, เลขานุการประธานเครือข่าย จ.นราธิวาส, ๑๖ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระปลัดนฤมชัย อภินนโท, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.สงขลา, ๒๒ ต.ค. ๒๕๖๐.

พระธรรมทูตอาสาต้องมีภาวะผู้นำที่มีส่วนร่วมในการเผยแผ่อย่างมากเกือบทุกเรื่อง เพราะว่าภาวะผู้นำนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่สุดคือความรับผิดชอบ ซึ่งมีภาษาอังกฤษเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อคือ Responsibility ประกอบด้วยคำ ๒ คำ (response + ability) response แปลว่า ตอบสนอง, ability แปลว่า ความสามารถ หมายความว่า การตอบสนองในความสามารถ เพราะฉะนั้น คนที่เป็นภาวะผู้นำโดยเฉพาะผู้นำในการเผยแผ่จะต้องมีความสามารถในการตอบสนองสิ่งที่กระทบเข้ามาไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม อารมณ์หรือมีสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งโดยเฉพาะ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ ๆ มีสถานการณ์ไม่ปกติในระดับที่รุนแรง เพราะฉะนั้น พระคุณเจ้าพระธรรมวิทยากรในธรรมทูตอาสาจำเป็นต้องมีภาวะความเป็นผู้นำสูงอย่างยิ่งยวด โดยเฉพาะความสามารถในการตอบสนองต่อสถานการณ์ที่กระทบเข้ามา ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคนที่ต่างศาสนาหรือว่าในการทำงานกับเพื่อนพระธรรมทูตอาสาด้วยกันเองก็เป็นสิ่งที่สำคัญมาก โดยเฉพาะเรื่องความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อสังคม ต่อบทบาทหน้าที่โดยเฉพาะบทบาทของพระธรรมทูตเองเป็นสิ่งที่สำคัญมากในสภาวะการเป็นผู้นำ^{๔๑} เช่น นิ่ง เย็นให้สัมผัสได้ ไม่พอใจไม่พูด ไม่มีคำดู ไม่มีคำตำ นั่นคือผู้นำทางพระพุทธศาสนา ผู้นำทางศาสนาจะมีต้นทุนทางสังคมมากกว่าผู้นำทั่วไป เวลาพูด เวลาเสนอความคิดเห็น คนอื่นยอมเชื่อ และพร้อมที่จะทำตาม^{๔๒} การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีความจำเป็นจะต้องได้บุคคลที่มีสภาวะการเป็นผู้นำจึงจะสามารถทำให้การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ประสบผลสำเร็จ เพราะว่าการเป็นผู้นำมีความสำคัญมาก มีส่วนในการตัดสินใจในแต่ละเรื่อง ภาวะผู้นำเกี่ยวเนื่องในเรื่องของการมองในมุมส่วนของการบริหารก็ตาม การปกครองก็ตาม และก็องคาพยพอื่น ๆ โดยเฉพาะการรวบรวมผู้คน พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ให้กำลังใจ เป็นศูนย์กลางการทำงาน ความมีกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญซึ่งจะต้องได้จากความเป็นผู้นำ ดังนั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ที่มีความซับซ้อนในหลาย ๆ ด้าน จำเป็นจะต้องอาศัยภาวะผู้นำจึงจะทำให้สำเร็จได้^{๔๓}

ดังนั้น พระธรรมทูตอาสาต้องมีภาวะผู้นำในหลาย ๆ ด้านจึงจะส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการพระธรรมทูตอาสา สามารถสร้างขวัญกำลังใจชาวพุทธในพื้นที่ภาคใต้ เข้าใจในหน้าที่ มีความเข้าใจเพื่อนร่วมงาน มีความรับผิดชอบต่อ รับผิดชอบในการที่จะเผยแผ่ศาสนาหรือว่าคุณธรรมในเชิงรุกและเชิงรับ เป็นผู้ประสานกับกับข้าราชการ เจ้าหน้าที่สำนักพุทธ และส่วนบ้านเมืองอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้พระธรรมทูตอาสาต้องมีทักษะด้านการบริหารจัดการทั่วไปด้วย จากการสัมภาษณ์ พบว่า การบริหารและจัดการทั่วไปของโครงการพระธรรมทูตอาสาใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะเป็นพื้นที่พิเศษ มีความเสี่ยงสูง มีกระบวนการบริหาร มีการแบ่งงานกันโดยอัตโนมัติตามความสามารถของแต่ละคนว่าใครน่าจะทำได้ตรงไหนดี จะมีกระบวนการจัดการของมโนเอง

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระมหาธนเดช ธมมปณฺโณ, ประธานกลุ่มใต้ร่มพุทธธรรม, ๒๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระมหาอภิชาติ ธมฺมาภินฺโท, ผู้ประสานงานโครงการพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ วัดบูรพาราม ต.ยามู อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี, ๒๖ ต.ค.๒๕๖๐.

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระราชกิจจาภรณ์, เลขานุการสำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมฯ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร, ๒๖ ต.ค. ๒๕๖๐.

การมอบหมายหน้าที่ งบประมาณต่างๆ จะเป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น ตอนนี้อยู่ในช่วงของการปรับองค์กร องค์กรเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัด^{๔๔}

ส่วนใหญ่พระสงฆ์จะเป็นฝ่ายรับตามศรัทธา แต่ถ้าพระสงฆ์มีบทบาทในสังคม จะทำให้โดดเด่นมากขึ้น และอีกอย่างจะทำให้เกิดศรัทธาเพิ่มมากขึ้น เขาจะมองพระสงฆ์ว่าไม่ใช่รอรับเนื่อนานาบุญรับบุญของโยมอย่างเดียว เช่น โยมไปถวายสังฆทาน รับประทานอาหารต่าง ๆ คือพระสงฆ์ในโลกปัจจุบันนี้เขาจะมองเป็นผู้ให้ เสียสละ ไปเยี่ยมเยียน ให้กำลังใจให้ขวัญ ให้สิ่งของต่าง ๆ ทำให้เป็นคุณค่ามากกว่าเป็นความสำเร็จในการเผยแผ่ส่วนหนึ่ง ศักยภาพของพระธรรมทูตอยากให้มีประสบการณ์การทำงาน การเผยแผ่ ส่วนใหญ่พระธรรมทูตจะมีพระเผยแผ่อยู่ ยกตัวอย่าง ตัวผมเองก็เคยทำงานสอนในโรงเรียนด้วยในเชิงรุกเป็นการจัดกิจกรรมถือว่าเป็นประสบการณ์ พระรุ่นใหม่ ผมอยากให้มีการอบรมด้วยการทำงานตรงนี้ มีประสบการณ์ มีการเรียน แลกเปลี่ยนการเรียนรู้ ต้องมีการพัฒนาที่คือการเปลี่ยนแปลง ตอนนี้องค์กรใหม่ขึ้นมา ก็อยากให้ผ่านคอร์ส ๓ วัน ๗ วันแล้วแต่ถ้ามีโอกาส มีเวลา ก็เข้าไปอบรมหรือมีข้อจำกัดแต่ละจังหวัด แต่ละพื้นที่ เหมือนที่ผ่านมาในปีนี้มีมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้^{๔๕}

การเข้าไปในพื้นที่โดยการไปเยี่ยมเยียนชาวพุทธ การเรียนรู้พื้นที่จริง หลักการนำไปเผยแผ่ มีภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ที่สำคัญคือการปฏิบัติตัวของพระธรรมทูต ต้องเป็นแบบเป็นอย่างไร เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ^{๔๖} ใช้หลักการง่าย ๆ ไม่ว่าจะพื้นที่แบบไหน เช่น หลักการวันโกน วันพระ สัปปุริสธรรม ๗ มีการมาร่วมชุมนุมฟังธรรมกัน การมีเวลาอยู่ร่วมกัน และการพบปะพูดคุยกันบ่อย ๆ ปกปักรักษาหรือกันบ่อย ๆ ก็ช่วยได้ ผู้นำก็ต้องเข้าใจภาวะผู้นำ ผู้นำทางด้านจิตวิญญาณ ไม่ว่าผู้นำทางด้านไหนก็ตามแต่ ซึ่งเป็นต้นทุนเป็นจุดแข็งกับเราอยู่แล้ว ชาวบ้านมีศรัทธาในตัวผู้นำ เราก็ใช้ภาวะผู้นำให้เต็มที่ได้เต็มศักยภาพของเรานำไปสู่สัมมาทิฐิความดีงามเป็นที่สมบูรณ^{๔๗}

สิ่งที่ทำอยู่ตอนนี้ผลตอบกลับจากชาวบ้านก็ดี หน่วยงานราชการก็ดี ค่อนข้างเป็นไปได้สวยดีขึ้นเยอะ เพราะว่าเขาเห็นบทบาทของพระธรรมทูต จากที่นั้งนอนอยู่กับวัดคอยรับสังฆทาน คอยสวด แต่ทุกวันนี้หลังจากที่พระธรรมทูตอาสาที่ได้ออกทำงานตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เยี่ยมคนเจ็บ เยี่ยมคนป่วย สารพัดที่เราไปอยู่ ทำให้เขาซาบซึ้งน้ำใจและมองเห็นคุณค่าของพระขึ้นมาเยอะ^{๔๘} เข้ากับโยมได้ คุยกันรู้เรื่อง และให้เขาไวใจเราต้องใช้เวลา เหมือนกับเจ้าอาวาสกว่าเขาจะไว้วางใจก็ต้องใช้เวลา ๔-๕ ปีขึ้นไป เพราะเขาไ้ไม่เหมือนทางภาคอื่น ถ้าไม่นับถือไม่ไว้วางใจจะไม่ยกมือไหว้ ถ้าเขา นับถือแล้วเห็นว่าเราทำงานดี คุยรู้เรื่องเขาจะยกมือไหว้นั้นคือเอกลักษณ์ของภาคใต้ พยายามไม่

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระครูโฆสิตสุตถาภรณ์, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัด, ๑๗ ต.ค.๒๕๖๐.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระครูโสภณปัญญาสาร, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาจังหวัดสตูล, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระครูวิเชียรภิตติคุณ, เจ้าอาวาส/กรรมการบริหารพระธรรมทูต จ.ยะลา, ๒๐ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์บุญมา ปณณารโธ, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.ปัตตานี, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระครูสุทนต์พิสิทธิ์ อนาลโย, เจ้าอาวาส/ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.ยะลา, ๒๐ ต.ค. ๒๕๖๐.

ทะเลาะกับใคร บางอย่างแข็งมากก็ไม่รอด ต้องอยู่แบบเอาตัวรอดด้วย บางครั้งก็ต้องยอมรับความ คิดเห็นคนอื่นบ้าง ต้องอดทนให้มากทำงานในพื้นที่^{๕๙} ทำอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และเอาใจใส่ ทำให้งาน เดินต่อไปได้อย่างยั่งยืน และก็มีมั่นคง เพราะว่าเป็นเรื่องของหลักการ การวางหลักการ การวางแผน การแสวงหาคนที่เหมาะกับกิจกรรม เหมาะกับงาน ซึ่งคนหนึ่งอาจจะเหมาะกับหลายงานหรืองานหนึ่ง ต้องอาศัยหลายคนเข้ามาช่วย ฉะนั้น ถ้านำหลักการมาใช้อย่างจริงจังจริงใจก็ค่อยๆ พิจารณา อดทน แก้ไขต่อไปงานก็จะเดินต่อไปเรื่อย ๆ ความสำเร็จก็จะตามมา^{๕๐}

อันดับแรกที่จะต้องทำการประชุมปรึกษาหารือกันวางแผนจัดทำ แผนยุทธศาสตร์ในการทำงานมอบหมายการทำหน้าที่รับผิดชอบแต่ละพื้นที่ให้กับพระที่จะทำหน้าที่ตรงนี้ให้ชัดเจน การได้รับการสนับสนุนปัจจัยในการทำงานเพียงพอหรืออำนวยความสะดวกที่จะให้เขาทำงานนี้เป็นไป ด้วยความคล่องตัวเป็นเรื่องสำคัญ^{๕๑} การบริหารคน ถ้าเราใช้คนไม่ถูกกับงานมันก็ลำบาก เช่นว่า ถ้า จะจัดกิจกรรมหรือเผยแพร่ธรรมะ ถ้าเราให้พระเด็ก ๆ หรือให้พระใหม่มาทำหน้าที่เผยแพร่ธรรมะที่ ลึกซึ้งก็จะยาก แต่ถ้าถ้าเราจะอบรมนักเรียน บุคคลทั่วไปข้าราชการก็ต้องนำคนที่มีความสามารถด้าน ต่างๆ ไปสอนเขา ถ้าจะสอนวิปัสสนาก็ต้องนำอาจารย์ที่รู้เรื่องวิปัสสนาไปสอน เป็นต้น^{๕๒} การบริหาร ขึ้นอยู่กับพื้นที่ของแต่ละบริบทพื้นที่ ซึ่งจะไม่เหมือนกันอย่างเช่นภาคเหนือก็มีอุปสรรคคือรูปแบบหนึ่ง จะพูดถึงความรุนแรงมันก็ไม่เท่าภาคใต้ ซึ่งมันก็เป็นอุปสรรคคือรูปแบบหนึ่ง ในพื้นที่ภาคใต้ค่อนข้าง จะมีปัญหาการเผยแพร่ ซึ่งมีอุปสรรคมาก มีปัญหาเกี่ยวกับความไม่สงบที่นี้ ถึงมีการบริหารจัดการที่ดี มันก็ใช้ไ้ระดับหนึ่ง แต่ในสภาวะการณ์ที่ไม่มีความปลอดภัย มันค่อนข้างที่จะปฏิบัติงานค่อนข้าง เป็นไปด้วยความลำบากเหมือนกัน เช่นว่า เวลาเราออกไปปฏิบัติหน้าที่เป็นประจำ หรือไปทำงาน เผยแผ่ในสถานที่ต่างๆ ความปลอดภัยมันก็ไม่ค่อยมากพอ คนที่ไปทำงานเผยแผ่ก็ไปด้วยใจมากกว่า โดย ที่ไม่คิดว่าจะปลอดภัยหรือไม่ปลอดภัย คือเราไม่เคยคิดว่าจะเกิดอะไรขึ้นเราก็กทำหน้าที่ของเราไป แต่ ในที่นี้ถึงมีการบริหารที่ดี เนื่องจากในสภาวะการณ์ในพื้นที่ไม่ปลอดภัยมันก็ไม่เป็นไปในทางที่ดี เท่าที่ควร^{๕๓}

พระธรรมทูตต้องมีหลักการบริหารและมีส่วนในความสำเร็จ โดยยึดหลักยุทธศาสตร์ บริหารการทำงานตามหลักบท “พาหุง” ที่พระพุทธเจ้าเอาขณะมารทั้ง ๘ ครั้ง คือ ๑) สำหรับเอาชนะ ศัตรูหมู่มาก เช่น ในการสู้รบ ๒) สำหรับเอาชนะใจคนที่กระด้างกระเดื่องเป็นปฏิปักษ์ ๓) สำหรับ เอาชนะสัตว์ร้ายหรือคู่ต่อสู้ ๔) สำหรับเอาชนะโจร ๕) สำหรับเอาชนะการแกล้ง ใส่ร้ายกล่าวโทษหรือ คดีความ ๖) สำหรับเอาชนะการโต้ตอบ ๗) สำหรับเอาชนะเล่ห์เหลี่ยมมุสโลบาย และ ๘) สำหรับ เอาชนะทิฏฐิमानะของคน เพราะว่าหลักการบริหารบางพื้นที่บางบริบทไม่เหมือนกัน บางพื้นที่เองบ

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์อำนาจ อิสสโร, กรรมการเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.สงขลา, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระครูสิริวิหารการ, ผู้ช่วยเลขานุการ สำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมฯ วัดสระเกศราช วรวิหาร, ๒๐ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระครูโสภณปัญญาสาร, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.สตูล, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระธรรมาคม สลยณโม, กรรมการบริหารพระธรรมทูตอาสา จ.สตูล, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระปลัดธันยาร อธิบุญโญ, เลขานุการประธานเครือข่าย จ.นราธิวาส, ๑๖ ต.ค. ๒๕๖๐.

ลงไปปัญหามันคลี่คลาย บางพื้นที่เอาคนลงไปอย่างเดียวเดี่ยวปัญหามันคลี่คลาย บางพื้นที่เราอาจจะไปพบเจอคนอย่างเดียว ใช้หลักบริหารบทบาททำให้งานสำเร็จแน่นอน การยึดอยู่ในหลักเดินเผยแผ่อย่างเดียวงานมันก็สำเร็จยาก ใช้งบอย่างเดียวงานก็สำเร็จยาก การวางแผนงานก็จะสำเร็จในพื้นที่เดียว หลายตำบลหลายอำเภอบริบทก็จะไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้น การวางแผนพิจารณาก่อนว่าพื้นที่นี้เราควรเอาสิ่งของไปให้เขาไหม บางพื้นที่ที่เจอผู้ป่วยที่เขานอนกับที่เขากลับมาไม่ได้ ก็คุยกันว่าเขาต้องการของใช้อะไรก็เอาไปให้เขา แต่ถ้าเราไม่ได้ลงพื้นที่ ไม่ได้ดูเหตุการณ์ตรงนั้น เราก็จะเอาของไปให้ไม่ถูกกับสิ่งที่เขาต้องการ และเราก็จะไม่รู้ว่าเขาต้องการอะไร ถ้าเราไม่รู้เราก็จะทำงานไม่สะดวก ต้องมีการวางแผนเพื่อเชื่อมโยงผู้นำชุมชนให้เข้ามาร่วมกัน มีการเชิดชูเกียรติว่าเขาเป็นผู้มีสิทธิในการทำกิจกรรมนี้ เป็นการประชุมบริหารที่ใช้อยู่และก็จะเกิดผลสำเร็จ ปัจจุบันตามชุมชนต้องการพระ แต่พระไม่ค่อยลงชุมชนมันสวนทางกันอยู่ เหตุการณ์ที่พระหรือศาสนาเกิดการกระทบทำไมชาวบ้านไม่ออกมาปกป้อง เพราะว่าบางครั้งที่ชาวบ้านมีปัญหาเราไม่ได้เข้าไปช่วยเขา และก็ทำให้ความห่างเหินระหว่างชาวบ้านกับพระ ชุมชนกับพระห่างกัน การวางแผนไม่ได้วางยุทธศาสตร์ตายตัว แต่ดูบริบทพื้นที่ว่าเขาต้องการอะไร เพราะว่าพื้นที่ที่มีความหลากหลายทั้งฐานะ ด้านการเป็นอยู่และสภาพบุคคลไม่ได้เหมือนกันทั่วไป^{๕๔}

พระธรรมทูตอาสาจะต้องมีหลักการบริหารโดยนำหลักสี่ปฐิธรรม ๗ ประการ และก็มีส่วนอื่น ๆ ในการบริหาร สามารถนำไปเป็นหลักที่พระธรรมทูตอาสาไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จในการเผยแผ่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการรู้เหตุ รู้ผล เหตุหนึ่งเกิดขึ้นก็สามารถที่จะสืบสาวราวเรื่องไปได้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้มาจากจุดเริ่มต้นอะไร มาจากความขัดแย้งไหน ซึ่งคนที่เป็นพระธรรมทูตอาสาเองจะต้องมีความสามารถในการเชื่อมโยงไปยังจุดเริ่มต้น เพื่อที่จะทราบถึงตัวเหตุ เพื่อให้เห็นผลได้ชัดเจนว่ามันมาจากไหนหรืออย่างไร รู้ผล ผลหนึ่งอย่างที่เกิดขึ้นก็สามารถคาดการณ์ในเบื้องต้นได้ว่าสถานการณ์อะไรเกิดขึ้นต่อ หรือว่าระเบิดความขัดแย้ง ต่อไปถ้าสถานการณ์นี้ยังมีความรุนแรงอยู่และสามารถคาดการณ์ได้ว่าเหตุการณ์ข้างหน้าจะเป็นอย่างไร เป็นความสามารถอย่างยิ่งยวดของคนที่ทำงานเป็นพระธรรมทูตอาสา รู้เหตุ รู้ผล รู้ต้น^{๕๕} โดยเฉพาะพระธรรมทูตที่รับบทบาทหน้าที่ที่จะต้องคำนึงถึงการทำงานกับคณะทำงาน ประเมินตนเอง เชื่อมโยงไปยังสถานการณ์ว่าสามารถเข้าไปเพื่อลดความขัดแย้งหรือลดความขัดแย้ง รู้กาล โดยเฉพาะเรื่องเวลาเป็นสิ่งสำคัญมากทำงานเป็นพระธรรมทูตอาสาใน ๕ จังหวัดชายแดน มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาหลักของการบริหารนี้ก็สามารถใช้ได้ รู้ประมาณ กล่าวเฉพาะหลักการที่จะทำงานต้องนึกถึงกำลัง ศักยภาพของตัวเองเพื่อไม่ให้กระทบให้ได้งานในลักษณะกว้างขึ้น บุคคลเป็นทักษะอย่างหนึ่งที่พระธรรมทูตอาสาต้องมีทักษะการแก้ปัญหา ปฏิภาณไหวพริบ มีจิตวิทยาในการที่จะทำงานกับคน คุณคนอย่างไรดูที่เขาชอบ ดูที่เขาชวนและก็ดูที่เขาทำหรือแม้แต่การที่จะเข้ากับคนได้ก็ต้องดูก่อนว่าเขาเป็นคนลักษณะแบบไหน จะเข้าหาอย่างไร เป็นทักษะที่ทำงานร่วมกับคนได้เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาท่ามกลางความหลากหลายแตกต่างใน

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระปลัดนรุตม์ชัย อภินนฺโท, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.สงขลา, ๒๒ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระครูสิริวิหการการ, ผู้ช่วยเลขานุการ สำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมฯ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร, ๒๐ ต.ค. ๒๕๖๐.

สถานที่โดยเฉพาะ ๓ จังหวัดชายแดนที่มีความหลากหลายทางด้านศาสนา บุคคล ชุมชน วัฒนธรรม^{๕๖} หลักในการบริหารในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สิ่งที่ยากให้นำมาใช้มากที่สุด ย้ำพูดย้ำทำขอให้ทำตลอดชีวิต เช่น การรณรงค์เรื่องการแต่งกายให้เหมาะสมในเวลามาวัด ผู้นำต้องย้ำพูด ย้ำทำ^{๕๗} หลักการบริหารมีความสำคัญ เพราะว่าการบริหารมีส่วนที่จะทำให้พระพุทธศาสนาในพื้นที่สามารถขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้ ปัจจุบันพระสงฆ์ในพื้นที่มีลักษณะกระจายกันอยู่ ทำงานอาจจะไปคนละทิศคนละทาง เนื่องจากว่าไม่มีเรื่องของการบริหารเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเรื่องการทำงานที่เกี่ยวกับพระธรรมทูตอาสา ความเข้าใจในบริบทของผู้บริหารที่เข้าใจต่อพระธรรมทูตอาสาที่มีน้อย ในขณะที่เดียวกันพระธรรมทูตอาสาที่ยังไม่ได้เชื่อมต่อกับเรื่องการบริหาร ในเมื่อนำเรื่องของหลักการบริหารเข้ามาใช้ก็จัดตั้งเป็นองค์กรขึ้นมาวางตั้งแต่ให้มีประธานเครือข่าย ซึ่งทำหน้าที่บริหารในส่วนของแต่ละจังหวัด คณะกรรมการบริหาร มีโครงสร้างกรรมการใหญ่ของพระธรรมทูตอาสา เรียกว่า หลักการบริหารได้เชื่อมกัน จัดตั้งเป็นเครือข่ายและได้รู้ปัญหา ได้แก้ปัญหา ได้เข้าใจปัญหา พอได้ใช้ หลักการบริหารงานต่อๆ ก็สามารรถเดินไปได้ มีปัญหาที่ไหนก็สามารถพูดคุยและนำมาสู่วงการสนทนา การแก้ปัญหา การทำงานของพระธรรมทูตอาสาที่สามารถนำหลักการบริหารเข้ามาใช้กันการทำงาน ซึ่งทำแบบนี้งานทุกอย่างก็จะสำเร็จได้^{๕๘}

สรุปได้ว่า โครงการและกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดภาคใต้ ขึ้นอยู่กับหลักการบริหารแบบพิเศษซึ่งมีบริบทพิเศษต่างจากพื้นที่อื่นๆ จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจ โดยการศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ คำนึงถึงการทำงานกับคณะทำงานประเมินตนเอง เชื่อมโยงไปยังสถานการณ์ว่าสามารถเข้าไปเพื่อลดความขัดแย้งและลดช่องว่างระหว่าง วัด ชุมชน และหน่วยงานราชการ รู้กาล โดยเฉพาะเรื่องเวลาเป็นสิ่งสำคัญมาก มีการเชื่อมโยงผู้นำชุมชนให้เข้ามาร่วมกัน ยกย่องและให้เกียรติในการทำกิจกรรม วางแผนจัดทำ แผนยุทธศาสตร์ในการทำงาน มอบหมายการทำหน้าที่รับผิดชอบแต่ละพื้นที่ เป็นผู้ให้ เสียสละ ไปเยี่ยมเยียนให้กำลังใจให้ขวัญ ให้สิ่งของต่างๆ

พระธรรมทูตอาสาจะต้องมีทักษะด้านการบริหารทรัพยากรเป็นกรณีพิเศษ จากการสัมภาษณ์ พบว่า พาหนะในการเดินทางมีความจำเป็นมากด้วยสภาพของพื้นที่ มีความรู้สึกที่พื้นที่เฉพาะแบบนี้ต้องการคนที่มีความสามารถเฉพาะหน่วย วิธีการพิเศษ กระบวนการพิเศษ ระบบงานทุกอย่างต้องเป็นวิธีพิเศษในพื้นที่พิเศษอย่างนี้ ใช้ไอเดีย (Idea) ที่ตรงไปตรงมา โดยเฉพาะคนที่จะมาช่วยพัฒนาศักยภาพของพระที่จะทำงานตรงนี้ ให้กระบวนการนี้มาก่อนแล้วกระบวนการอื่นจะตามมาได้^{๕๙} อุปกรณ์ เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน อุปกรณ์เครื่องใช้สอยเป็นสิ่งสำคัญ เพราะต้องออกทำงาน เช่น ยานพาหนะ เครื่องเสียงฯลฯ ต้องพร้อมและบุคลากรต้องรู้จักใช้ จึงควรต้อง

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระมหาธนเดช ธมฺมปญฺโญ, ประธานกลุ่มได้ร่มพุทธธรรม, ๒๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระมหาอภิชาติ ธมฺมาภินฺนโท, ผู้ประสานงานโครงการพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ วัดบูรพาราม ต.ยามู อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี, ๒๖ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระราชกิจจาภรณ์, เลขานุการสำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมฯ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร, ๒๖ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระครูโฆสิตสุตถาภรณ์, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัด, ๑๗ ต.ค. ๒๕๖๐.

อบรมให้ความรู้กับผู้ใช้เครื่องเหล่านั้นให้เกิดความชำนาญ ด้วยสื่อที่ทันสมัยทันสมัยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรทางพระพุทธศาสนา หรือให้ความรู้ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ให้รู้จักการผลิตสื่อ

พระธรรมทูตอาสาต้องเข้าใจในเรื่องงบประมาณ ต้องมีสนับสนุน เป็นสิ่งสำคัญเหมือนกันในการทำงาน เพราะเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่เงินก็เป็นสิ่งที่อันตรายถ้าให้ความสำคัญมากเกินไป^{๖๐} ถ้าเรามีปัจจัยมาทำโครงการอะไรขึ้นมาสักอย่างแล้วทำให้มันต่อเนื่อง ทำโครงการอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นโครงการอบรมคุณธรรม ค่าพุทธบุตร โครงการศาสนิกสัมพันธ์ พระพบปะโยม คือทำให้ต่อเนื่องไม่ใช่แค่ตัวเองมาทำเพียงสร้างภาพแล้วขาดการสานต่อ ซึ่งอบรมเด็กนักเรียนแล้วจบค่าย ๓ วัน ๒ คืน ก็คือจบ

พระธรรมทูตอาสาต้องเข้าใจในเรื่องการติดตามประเมินผลจากโรงเรียน และการออกเยี่ยมบ้าน เป็นการประเมิน ไม่อย่างนั้นก็ไม่สัมฤทธิ์ผลแท้จริง ไม่ยั่งยืน เครื่องมือสื่อสารต่างๆ ปัจจุบันความสะดวกในการช่วยเผยแผ่ก็สามารถประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน เช่นถ้าเราตั้งกลุ่มขึ้นมา ตั้งหัวข้อธรรมในกลุ่มให้เด็กนักเรียนได้ศึกษาที่มาอบรมกับเราที่อยู่ในกลุ่มได้ตอบปัญหาธรรม ได้สนทนาธรรมะในนี้ครอบครัวก็ได้เรียนรู้ด้วย ก็เป็นประโยชน์ต่อยอดได้เยอะแยะ^{๖๑}

พระธรรมทูตอาสาต้องเข้าใจในเรื่องการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ปัจจัยเป็นตัวหลักเพราะเราเดินทางต้องใช้น้ำมัน ไปเยี่ยมใคร ไปเผยแผ่ตรงไหน ชื่อของไปฝากเขาเป็นกำลังใจ ของพวกนี้เป็นหลักอยู่แล้วเพราะว่าต้องมีของติดไม้ติดมือเล็ก ๆ น้อย ๆ สิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งสำคัญ สิ่งของที่ญาติโยมมาถวายบ้าง บิณฑบาตข้าวสารอาหารแห้งก็เอามาแพ็คแยกประเภท ปัจจัยในพื้นที่ค่อนข้างหาลำบาก และอีกอย่างหนึ่งเราชาวพุทธก็ค่อนข้างจะห่างศาสนา เพื่อระดมความรู้สึกให้กลับมาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอีกครั้งหนึ่ง เพราะว่าถ้าต่างคนต่างแยกและไม่สนใจศาสนา มันก็ลำบาก ก็เลยพยายามปลูกจิตสำนึกชาวบ้านขึ้นมาโดยจัดกิจกรรมหลักหลายๆ กิจกรรมเพื่อมารวมกันให้ทำ^{๖๒} เช่น ทางวัดจะมีกองทุนให้สำหรับศพที่ไม่มีญาติบริการให้หมดทุกอย่างให้ช่วยได้ในระดับหนึ่งระดับคนไร้ญาติ บางครั้งไปเยี่ยมเยียนงานศพ คนป่วย ซึ่งต้องใช้เงินค่าพาหนะ ถ้ามีเงินสนับสนุนจากทางพระธรรมทูตก็ทำให้การประสานงานระหว่างโยมกับพระค่อนข้างสะดวกขึ้น มีของติดไม้ติดมือเล็กน้อยก็ต้องใช้งบถ้ามีงบส่วนนี้ก็จะมีติดมาเลย เราไม่มีงบประมาณก็ไปได้ไม่ต้องใช้งบส่วนตัว มีงบพิเศษก็ไปได้เลย ตอนนี้ก็สะดวกขึ้น^{๖๓}

^{๖๐} สัมภาษณ์ พระครูวิเชียรภิตติคุณ, เจ้าอาวาส/กรรมการบริหารพระธรรมทูต จ.ยะลา, ๒๐ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๖๑} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์บุญมา ปญฺญารโธ, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.ปัตตานี, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๖๒} สัมภาษณ์ พระครูสุมุห์พิสิทธิ์ อนุบาลโย, เจ้าอาวาส/ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.ยะลา, ๒๐ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๖๓} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์อำนาจ อิศโร, กรรมการเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.สงขลา, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

พระธรรมทูตอาสาต้องเข้าใจในเรื่องการใช้เครื่องมือการสื่อสาร ต้องอาศัยทุนทรัพย์ ในการเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินทาง ค่าอุปกรณ์ เช่น เครื่องบันทึก เครื่องสื่อสาร การถ่ายรูป การโพสต์ การประชาสัมพันธ์ สิ่งเหล่านี้ต้องแสดงออกให้คนภายนอกต้องรับทราบ รายงานให้ต้นสังกัดได้รับรู้ เพราะบางทีลำพังแค่การบอกเล่าอาจไม่เพียงพอ รายงานอาจไม่ชัด แต่ถ้าเรามีการสื่อสารมีภาพ ทำให้สังคมได้รับทราบได้รับเห็น ทำให้งานรับรู้ได้ง่ายขึ้นและชัดเจนขึ้น เมื่อสื่อสารออกไปข้างนอกทำให้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กรอื่น ๆ มากขึ้น คิดว่าเครื่องมือนี้จำเป็นมากๆ^{๖๔} ทรัพยากรเป็นเรื่องที่ได้รับการสนับสนุนเพื่องานเผยแผ่

พระธรรมทูตอาสาต้องมีการพัฒนาในเรื่ององค์ความรู้ให้แตกฉานในเรื่องของหลักธรรม อยู่ตลอดเวลา และมีเทคนิควิธีที่เราจะต้องปรึกษา เพราะว่าในกลุ่มคนที่เราจะต้องเข้าไปถึงมีหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มคนทำงาน และกลุ่มผู้สูงอายุ มีการนำหลักธรรมไปใช้เหมือนกับไปคุยกับเยาวชน ใช้ภาษาพื้นบ้านทั่วไปต้องมีเทคนิคในการดึงดูด กับคนทำงานก็จะเน้นในเรื่องของหลักการ วิธีการปฏิบัติต่าง ๆ หรือหลักธรรมที่จะมาเสริม ในการปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จในการทำงาน ส่วนผู้สูงอายุเน้นหลักธรรมในเรื่องของการใช้ชีวิตที่เป็นความจริง ที่ที่เราจะต้องประสบ ที่เราจะต้องเข้าใจเพื่อมีความรู้สึกว่าปล่อยวางได้^{๖๕} โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยด้านธรรมะของพระมาสอนให้เขาจริงจังๆ ไม่ใช่เอาเรื่องอะไรไม่รู้มาสอน ถ้าเขารู้ธรรมะรู้ความเป็นจริงแล้ว เขาก็จะสามารถสละได้ สามารถอยู่ได้ไปตามสถานการณ์ได้ ถ้าเอาเงินมามันก็แค่ฉาบฉวยไม่เข้าถึงจิตใจคนทำไปตามกระแสต่างๆ คนที่รู้ธรรมะเมื่อเกิดอะไรขึ้นก็ไม่หวั่นไหว เอาธรรมะของพระมาสอน ร่างกายของพระมาสอน เงินก็แค่ปัจจัยช่วย^{๖๖}

พระธรรมทูตอาสาต้องเข้าใจเครื่องมือ อุปกรณ์การสื่อสาร เช่น รถ โทรศัพท์ก็ต้องใช้ สำหรับการติดต่อ เช่น การออกไปเผยแผ่นอกวัด ซึ่งพระธรรมทูตไม่สามารถขับรถได้ ต้องจ้างคนขับในพื้นที่เป็นทั้งพระนักบรรยาย นักเผยแผ่ ทำหน้าที่พระธรรมทูตอาสา ลงพื้นที่ก็ต้องให้รางวัลคนขับรถ ต้องให้ค่าตอบแทนเขา ซึ่งก็ค่อนข้างจะมีความจำเป็นคือมันเลี้ยงไม่ได้ที่จะต้องใช้ ถ้าเกิดว่าไม่มี การทำงานแทบจะออกทำงานเผยแผ่นอกพื้นที่ไม่ได้^{๖๗} ความสำเร็จที่ได้รับ คือ หลังจากที่มีการใช้เครื่องมือสื่อสารด้านเทคโนโลยี เช่น โทรศัพท์ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมันทำให้เห็นว่าชาวพุทธหรือว่าคนไทยไม่ต่างกัน มีการเอาข่าวสารข้างในออกข้างนอก บ้านนี้เดือดร้อนยังไง การเชิดชูเกียรติให้สำหรับคนที่ทำดีและเป็นแบบอย่าง จะมีคนเข้ามาชื่นชม ทำให้เกิดภาพมุมกว้าง หน่วยงานหลากหลายพอเห็นข่าวสารเหล่านั้น บางเรื่องเขาไม่รู้เพราะไม่มีใครรายงานให้เขารู้พอรู้ว่าเหตุการณ์เกิดขึ้นจริงก็มีการช่วยเหลือกัน ผลสำเร็จก็คือความรักและความสามัคคี ความช่วยเหลือและการแบ่งปันกันของคนไทย เมื่อทุกคนรวมตัวกันมีความสามัคคีกัน งานเผยแผ่จะอยู่ได้ศาสนาจะอยู่รอด มี

^{๖๔} สัมภาษณ์ พระครูสิริวิหการการ, ผู้ช่วยเลขานุการ สำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมฯ วัดสระเกศราชวรมวิหาร, ๒๐ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๖๕} สัมภาษณ์ พระครูโสภณปัญญาสาร, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.สตูล, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๖๖} สัมภาษณ์ พระธรรมาคม สลยณโม, กรรมการบริหารพระธรรมทูตอาสา จ.สตูล, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๖๗} สัมภาษณ์ พระปลัดธันยาร อธิปญโญ, เลขานุการประธานเครือข่าย จ.นราธิวาส, ๑๖ ต.ค. ๒๕๖๐

การสื่อสารออกไปทำให้คนอื่นรู้และเกิดการช่วยเหลือร่วมมือกัน^{๖๘} ในการทำงานต้องมีเครื่องมือไม่ว่าจะเป็นเรื่องของโซเชียล เรื่องของงบประมาณโดยเฉพาะในเรื่องของงบประมาณหมุนเวียน การยกระดับพระธรรมทูต ค่าน้ำมันหรือแม้แต่การทำงานในพื้นที่เสี่ยง โดยเฉพาะ ๕ จังหวัดชายแดน ก็ถือว่างบประมาณเป็นสิ่งที่สำคัญมาก พระธรรมทูตอาสาสมัครมีข้อจำกัดในเรื่องของการเดินทาง พระที่ทำงานด้านจิตอาสา พระนักเผยแผ่จะมีความเสี่ยงต่อการทำงานของพระก็ต้องมีค่าใช้จ่าย มีการทำงานที่ละเอียดและรอบคอบจำเป็นจะต้องมีเครื่องมือมาช่วยในส่วนที่จะเป็นการเผยแผ่ โดยเฉพาะการทำงานของกลุ่มพระธรรมทูตอาสาที่มีการประชุมกันแต่ครั้ง มีการเดินทางที่จะต้องดูช่วงเวลาที่ปลอดภัย หาสถานที่ที่เหมาะสมแก่การประชุม สัมมนาหรือตกลงข้อใดข้อหนึ่งเพื่อกำหนดทิศทางในการทำงานของพระธรรมทูตอาสา^{๖๙} การเผยแผ่ยุคใหม่จำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์ เครื่องไม้ เครื่องมือ เพื่อให้การเผยแผ่สัมฤทธิ์ผล อุปกรณ์ที่ทันสมัยที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เช่น การเผยแผ่ทุกวันนี้ต้องอาศัยเครื่องมือ การสื่อสาร การสื่อสารก็มีหลายระบบ โลกการสื่อสารแบบโซเชียลก็มีความจำเป็น ความรวดเร็วของการติดต่อสื่อสารให้รับรู้ทั่วถึงให้มีข้อมูลแบบเดียวกันทั้งหมด เช่น จากส่งแพ็คเกจ เป็นการโทรศัพท์ การสื่อสารโดยโซเชียลก็เข้ามาแทนที่ อุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ก็มีความจำเป็นมากในการทำงานเทคโนโลยีสมัยใหม่ และก็เป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะว่าเป็นส่วนในการทำงานได้คล่องตัวขึ้น การเดินทาง ค่าอาหาร ค่าอุปกรณ์เครื่องมือ ค่าน้ำมัน เป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะฉะนั้น พระธรรมทูตจะมีอุดมการณ์ และการบริหารที่ดี มีเครือข่ายที่ดีในการทำงานแต่ว่าขาดเงินก็ไม่สามารถที่จะทำให้งานขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๗๐} การมีเทคโนโลยี เช่น ข้อมูลที่ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ เป็นเครื่องมือที่สำคัญทำให้ข้อมูลข่าวสารไปสู่คนรุ่นใหม่ได้รวดเร็ว แต่เราต้องพัฒนารูปแบบเนื้อหา ให้มีความน่าสนใจ จึงจะทำให้เป็นที่น่าสนใจมากขึ้นสำหรับคนรุ่นใหม่^{๗๑}

สรุปได้ว่า พระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในการบริหาร เพื่อผลสัมฤทธิ์ของงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ งบประมาณ อุปกรณ์ในการสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ สื่อออนไลน์ต่าง ๆ เครื่องบันทึก เครื่องสื่อสาร การถ่ายรูป ยานพาหนะในการเดินทาง สื่อการเรียนการสอน บุคลากร การประชาสัมพันธ์ หลักธรรม งานเผยแผ่จะอยู่ได้ ศาสนาจะอยู่รอดด้วย ต้องมีการติดตามประเมินผล

^{๖๘} สัมภาษณ์ พระปลัดนรินทร์ชัย อภินนโท, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.สงขลา, ๒๒ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๖๙} สัมภาษณ์ พระมหาธนเดช ฐมมปญโญ, ประธานกลุ่มใต้ร่มพุทธธรรม, ๒๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๗๐} สัมภาษณ์ พระราชกิจจาภรณ์, เลขานุการสำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมฯ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร, ๒๖ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๗๑} สัมภาษณ์ พระมหาอภิชาติ ฐมมาภินนโท, ผู้ประสานงานโครงการพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ วัดบูรพาาราม ต.ยามู อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี, ๒๖ ต.ค. ๒๕๖๐.

๔.๒.๒ วิเคราะห์อุดมการณ์/เป้าหมาย

ในด้านอุดมการณ์หรือเป้าหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะพบได้ว่า ภาพรวมของพุทธศาสนาตั้งแต่ยุคเริ่มต้น รุ่งเรือง จนถึงยุคล่มสลายไปจากอินเดียและกลับฟื้นฟูก้าวขึ้นมาใหม่นั้น ยังสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์แบบพุทธ ซึ่งอาจถูกมองว่าอุดมการณ์ทั้ง ๔ ข้อนี้เป็นทั้งแง่บวกและแง่ลบ อุดมการณ์เผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต: อุดมการณ์ ๔

ขนต์ ปรมฺ ตโป ตีติกขา

นิพพานํ ปรมฺ วทนต์ พุทธา

น หิ ปพฺพชิตฺ ปฺรฺูปฆาตี

สมโณ โหติ ปฺรฺ วิหฺเรนฺโต^{๗๒}

ขนต์คือความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง
พระพุทธเจ้าทั้งหลายกล่าวว่า พระนิพพานเป็น
บรมธรรม ผู้ทำร้ายคนอื่นไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิต
ผู้เบียดเบียนคนอื่น ไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ^{๗๓}

หากมองไปที่อุดมการณ์หรือเป้าหมายหลักของการเผยแผ่ อาจมองเป้าหมายในเชิงกลยุทธ์แนวรุก ปัจจุบันนี้ ไม่ว่าจะเป็นส่วนในภาคส่วนของเอกชนและส่วนภาคส่วนราชการ อาทิ กรมการศาสนา วัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนา ตลอดจนห้างร้าน บริษัท ล้วนมุ่งเป้าไปที่การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชน โดยเห็นได้จากการที่คณะสงฆ์เองนั้น มีโครงการบรรพชาอุปสมบทและบวชศีลจารีณเพื่อปลูกและฝังคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งให้เห็นความถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยการนำเยาวชนมาเข้าร่วมโครงการกันอย่างต่อเนื่อง นิมนต์พระสงฆ์เข้าสู่กระบวนการการเรียนการสอนศีลธรรมตามโรงเรียน เพื่อเพิ่มศักยภาพและมุมมองเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตลอดถึงชี้ประเด็นให้ชัดเจนเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับบุคคลที่ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมให้เกิดมีขึ้นในโรงเรียน เปิดมุมมองและวิสัยทัศน์ให้เกิดแก่ผู้บริหารสถานศึกษา ตลอดจนคุณาจารย์ที่ประจำอยู่ในโรงเรียน จึงเกิดหลักสูตรการฝึกอบรมพระวิทยากรกระบวนการ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในด้านอุดมการณ์หรือเป้าหมายในการพัฒนาการสอนและการสอนคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม โดยการประยุกต์ใช้พุทธวิธีในการสอน^{๗๔} เพื่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ด้วยการนำหลักทฤษฎีสู่การปฏิบัติ เช่น

ก. ใช้หลักอริยสัจ ๔ คือ ๑) ขั้นตอนกำหนดปัญหา (ขั้นทุกข์) ๒) ขั้นตอนตั้งสมมติฐาน (ขั้นสมุทัย) ๓) ขั้นตอนทดลองและเก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ) ๔) ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (ขั้นมรรค)

ข. ใช้หลักไตรสิกขา ๓ คือ ๑) ขั้นศีล หมายถึง ผู้ที่เรียนรู้อาจควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัย ทั้งกายและวาจา ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย เป็นปกติ ร่างกายพร้อมที่จะเรียนรู้ ๒) ขั้น

^{๗๒}ที.ม. (บาลี) ๑๐/๙๐/๕๖

^{๗๓}ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐

^{๗๔}ทีศนา แชมมณี. รศ. ดร., การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เมธิทีปส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๕๒ - ๖๘.

สมาธิ หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนรวบรวมจิตใจความคิดให้แน่วแน่ในจุดเดียว เรื่องเดียว ๓) ขั้นปัญญา เป็นขั้นที่ผู้เรียนใช้สมาธิในการทำความเข้าใจสิ่งที่เรียนจนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ถูกตรงตามที่เป็นจริง

ค. ใช้หลักหลักพหุสูตร ๕ คือ ๑) พหุสูตรา – ฟังมาก (ได้เล่าเรียนระดับฟังไว้มาก) ๒) ธตา – จำได้ (จับหลักหรือสาระได้ ทรงจำความไว้มั่นยำ) ๓) วจสา ปริจิตา – คล่องปาก (ท่องบ่นหรือใช้คำพูดอยู่เสมอ จนแคล่วคล่อง จัดเจน) ๔) มนसानุเปกขิตา – ฟังขึ้นใจ (ใส่ใจ นึกคิดพิจารณาจนเจนใจ) ๕) ทิฏฐิยา สุปฏิวิทธา – ขบได้ด้วยทฤษฎี (มีความเข้าใจลึกซึ้ง มองเห็นประจักษ์แจ้งด้วยปัญญาทั้งในแง่ความหมายและเหตุผล)

ง. ใช้หลักปรโตโฆสะและโยนิโสมนสิการ

๑. ปรโตโฆสะ หมายถึง เสียงจากผู้อื่น การกระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอก คือการรับฟังคำแนะนำสั่งสอน เล่าเรียนความรู้ สนทนาซักถาม ฟังคำบอกเล่าชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะการสดับสัทธรรมจากท่านผู้เป็นกัลยาณมิตร หมายถึง รู้จักหาผู้แนะนำสั่งสอน ที่ปรึกษา เพื่อน หนังสือตลอดจนสิ่งแวดล้อมทางสังคมทั่วไปที่ดี ที่เกื้อกูล ซึ่งจะชักจูงหรือกระตุ้นให้เกิดปัญญาได้ ด้วยการฟัง การสนทนา ซักถาม การอ่าน การค้นคว้า ตลอดจนการรู้จักเลือกใช้สื่อมวลชนให้เป็นประโยชน์ อย่างไรก็ตาม การมีปรโตโฆสะหรือกัลยาณมิตรนั้น ไม่ใช่ว่าคนอื่นจะมาเป็นกัลยาณมิตรให้อย่างเดียวตัวเองก็ต้องรู้จักเลือกคบหากัลยาณมิตรด้วย จริงอยู่ เป็นหน้าที่ของสังคม โดยเฉพาะหัวหน้าที่รับผิดชอบ เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ ผู้ปกครองจะต้องทำตัวเป็นกัลยาณมิตร สรรหาและสรรคสร้างกัลยาณมิตรให้แก่คนในความรับผิดชอบของตน เช่น สรรหาและสรรคสร้างรายการทางสื่อมวลชนที่ดีๆ เป็นต้น แก่เด็กและประชาชน แต่ตัวเด็กและตัวคนนั้นๆ เองก็ต้องรู้จักเลือกคบหากัลยาณมิตรเองด้วย เช่น รู้จักเลือกคบคน รู้จักหาแหล่งความรู้ แหล่งความคิดสร้างสรรค์ รู้จักเลือกบุคคลที่จะนิยมเป็นแบบอย่างในความประพฤติหรือในการครองชีวิต เป็นต้น

๒. โยนิโสมนสิการ หมายถึง การใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น คือกระทำในใจ โดยการมองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณา รู้จักสืบสาวหาเหตุผล แยกแยะสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ออก ให้เห็นตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย แบ่งออกเป็น ๔ อย่างคือ

(๑) อุปายมณสิการ คิดหรือพิจารณาโดยอุบาย คิดอย่างมีวิธี คิดอย่างถูกวิธี คิดถูกวิธีที่จะเข้าถึงความจริง สอดคล้องเข้ากับแนวของสัจจะ ทำให้หยั่งรู้สภาวะลักษณะและสามัญญลักษณะของสิ่งทั้งหลาย

(๒) ปถมณสิการ คิดเป็นทางหรือคิดถูกทาง คิดได้ต่อเนื่องเป็นลำดับ มีลำดับ มีขั้นตอน แล่นไปเป็นแถวเป็นแนว หมายถึง ความคิดเป็นระเบียบตามแนวเหตุผล

(๓) การณมณสิการ คิดสืบค้นตามแนวความสัมพันธ์สืบทอดกันแห่งเหตุปัจจัย การพิจารณาสืบสาวหาเหตุให้เข้าใจถึงต้นเค้าหรือแหล่งที่มาซึ่งส่งผลต่อเนื่องมาเป็นลำดับ

(๔) อุปบาทมณสิการ คิดให้เกิดผล ใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์ เล็งถึงการคิดอย่างมีเป้าหมาย หมายถึง การคิดพิจารณาที่ทำให้เกิดกุศลธรรม

๔.๒.๓ วิเคราะห์วิธีการ

จากหลักการ ๓ และอุดมการณ์ ๔ ข้างต้น สิ่งที่จะช่วยให้หลักการของพุทธศาสนายังคงอยู่และปรากฏในภาพรวมได้และยังคงเป็นหลักการพื้นฐานทั่วไปให้อุดมการณ์ได้ยึดโยงหรือยึดมั่นเป็นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเผยแผ่พุทธศาสนานั้นย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการเพราะวิธีการจะเป็นวิธีปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมที่สุดและเป็นตัวบ่งบอกชี้ชัดว่าวิธีเช่นนี้เป็นวิธีการของพุทธศาสนาหรือไม่ ดังนั้นวิธีการ ๖ วิธี จึงถือว่าเป็นวิธีการเฉพาะของพุทธศาสนาทั้งในอดีต ปัจจุบันและในอนาคต วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ๖ วิธี^{๗๕}

อนุปวาโท	อนุปฆาโต	ปาติโมกฺเข จ สํวโร
มตตถฺยญฺตา จ ฆตฺตสมิ		ปนฺตถฺยจ สยนาสนํ
อธิจิตฺเต จ อาโยโค		เอตํ พุทฺธาน สาสนํ ^{๗๖}

การไม่กล่าวร้าย การไม่ทำร้าย ความสามัคคีในปาฏิโมกข์
 ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร ที่นั่งนอนอันสงัด ความ
 เพียรในอธิจิต นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย^{๗๗}

วิธีเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าก็คือการเทศน์ การเทศน์คืออะไร การเทศน์ก็คือการแสดงธรรม การชี้แจง การบอกกล่าว นี้เรียกกันว่าเทศน์ สมัยปัจจุบันนี้ จึงนำวิธีการเทศน์นั้นมาปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคเข้ากับสมัย การเทศน์นั้นก็ยังคงอยู่ แต่ว่าหนักไปทางพิธีการ และเป็นพิธีการที่ศักดิ์สิทธิ์ นั่นคือการเทศน์แบบเดิม ปรับเปลี่ยนมาเป็นปาฐกถา เรียกว่า “ปาฐกถาธรรม” พุทธธรรมะ เปลี่ยนเป็นบรรยายธรรม ก็คือพุทธธรรมะ เปลี่ยนเป็นอภิปรายธรรม ก็คือการบรรยายธรรมเหมือนกัน แต่บรรยายหลายคน ปรับเปลี่ยนเป็นการเทศน์ปุจฉา-วิสัชนาสองธรรมาสน์ สามธรรมาสน์ ปรับเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย แนวทางในการเผยแผ่ธรรมในฐานะที่เป็นพระธรรมทูต ให้รู้จักแนวทางให้รู้จักวิธีการ ธรรมะนั้นนั้นเป็นเรื่องใหญ่ ท่านทั้งหลายต้องมีทุนเดิมกันอยู่แล้ว นั่นก็คือต้องมีความรู้ด้านธรรมะ ได้ศึกษานักธรรมบ้าง บาลีบ้าง อ่านหนังสือด้วยตนเองบ้าง สิ่งเหล่านี้เรียกว่า เป็นต้นทุนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

กล่าวถึงเฉพาะเทคนิควิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการสอนศีลธรรมแก่ประชาชน หน้าที่ของพระธรรมทูต เป็นสิ่งที่ลึกซึ้งกว่าการสอนนักเรียน เพราะประชาชนเป็นผู้มีประสบการณ์มาก และความรู้ของประชาชนก็ไม่เสมอภาคกัน ฉะนั้น วิธีการที่เผยแผ่ให้ได้ผลในเบื้องต้น ต้องศึกษาพื้นฐานแห่งจิตใจศึกษาอุปนิสัยใจคอของคนในถิ่นนั้นๆ พร้อมทั้งต้องทำตัวให้เป็นที่เคารพนับถือของเขาด้วย วิธีการสอนศีลธรรมนั้น หลักใหญ่ที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้คือโอวาทปาฏิโมกข์ดังที่กล่าวมานั้น นอกจากนี้ยังมีวิธีการสอนศีลธรรมแก่ประชาชนตามหลัก ๗ ประการเป็นวิธีการภาคปฏิบัติ ซึ่งศึกษาค้นคว้าโดย สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร) วัดสามพระยา มี ๗ วิธี (๑)อุปนิสัยนวกถา

^{๗๕} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การเผยแผ่เชิงรุก, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๕๒-๕๔.

^{๗๖} ที.ม. (บาลี) ๑๐/๙๐/๕๗.

^{๗๗} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐, อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๕/๙๓.

(๒) ธรรมมีกถา (๓) โอวาทกถา (๔) อนุสาสนีกถา (๕) ธรรมัจฉากัจฉากถา (๖) ปุจฉาวิสัชนากถา (๗) ธรรมเทศนากถา มีรายละเอียด ดังนี้

๑. อุปนิสินนกถา คือ การสนทนาปราศรัยกับบุคคลผู้มาหาสู่ หรือการต้อนรับแขกผู้มาเยือน การพูดคุยกันโดยการสอดแทรกธรรมะ เข้าไปในการสนทนากันนั้นตามสมควรแก่ เหตุการณ์ กาลเทศะ และบุคคลผู้ฟัง โดยไม่มีการเตรียมตัวมาก่อนนิยมพูดกันว่า “การเทศน์ธรรมาสน์เดี่ยว”

๒. ธรรมมีกถา คือ การสอนศีลธรรมแก่ประชาชนอย่างเป็นทางการจะเป็นกิจจะลักษณะเป็นงานเป็นการ เป็นเรื่องเป็นราว มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า ได้แก่ การแสดงปาฐกถา การบรรยายธรรม เป็นต้น

๓. โอวาทกถา คือ การสอนศีลธรรมแก่ประชาชน แบบคำแนะนำ คำตักเตือน คำสอน โดยเฉพาะเจาะจงลงไปเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความสังวรระวัง ไม่ทำความชั่ว ให้ละความชั่ว ให้ทำความดี และรักษาความดีไว้

๔. อนุสาสนีกถา คือ การสอนศีลธรรมแก่ประชาชนแบบสอนบ่อย ๆ นิยมพูดกันว่า “พร่ำสอน” เพื่อให้เกิดความจำได้ เกิดความชินหู จนเกิดความ “คล่องปากขึ้นใจ” เรื่องที่สอนนั้น ก็อยู่ในประเภทคำแนะนำ คำแนะนำ คำตักเตือน และคำกล่าวสอนนั่นเอง ถ้ากล่าวสอนเป็นครั้งคราว จัดเป็น “โอวาทกถา” ถ้ากล่าวสอนเป็นประจำและทำบ่อยๆ จัดเป็น “อนุสาสนีกถา”

๕. ธรรมสากัจฉากถา คือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกัน การสนทนากัน เพื่อแสวงหาความถูกต้อง หรือเพื่อปรับความเข้าใจกันและกัน นิยมเรียกว่า “การสนทนาธรรม” โดยผลัดกันพูด ผลัดกันฟัง

๖. ปุจฉาวิสัชนากถา คือ การสอนศีลธรรมแก่ประชาชน แบบการถามและการตอบ ในเรื่องที่จะสอนนั้น เพื่อทดสอบถึงความรู้เดิมของผู้รับสอนว่า มีอยู่แค่ไหนเพียงไร เพื่อเป็นการกระตุ้นเร้าใจให้ผู้ฟังเกิดความตื่นตัวอยู่เสมอ และเพื่อทดสอบความจำและความเข้าใจในเรื่องที่สอนนั้นว่า ผู้ฟังมีแค่ไหนเพียงไร โดยมีวิธีการ ๓ วิธี คือ ๑) ถามเพื่อให้ตอบ ๒) ถามเองตอบเองและ ๓) ให้ถามเพื่อตอบ

๗. ธรรมเทศนากถา คือ การแสดงธรรม ชี้แจงแสดงหลักธรรม หลักสัมมาปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ควรเห็น เป็นการชี้แนะให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาปสาทะในธรรมปฏิบัติ ยอมรับเป็น “หลักจำ” และเป็น “หลักใจ” ยึดถือเป็นอุดมคติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข พ้นจากความอยู่ร้อนนอนทุกข์

ความจริง “ธรรมเทศนากถา” กับ “ธรรมมีกถา” มีส่วนคล้ายคลึงกัน บางแห่งท่านกล่าวว่า เป็นอย่างเดียวกัน แต่ธรรมเทศนากถานี้ นิยมทำเป็นกิจจะลักษณะและมีกระบวนการ มีระเบียบแบบแผนมากกว่าธรรมกถา โดยเน้นถึงลีลาหรือท่วงทำนองวาจาที่เปล่งให้ถูกต้องเหมาะสม เป็นวรรคเป็นตอน เน้นถึงอิริยาบถทางกาย เป็นระเบียบเรียบร้อย โดยมีหลักใหญ่ ๒ ประการ คือ (๑) หลักเทศน์ คือ ลีลาการขึ้นธรรมาสน์ เป็นต้น (๒) หลักธรรม คือ หัวข้อธรรมะ เหมาะแก่งาน แก่กาละ เทศะ และบุคคล ประกอบด้วย อุเทศ นิเทศ และปฏินิเทศ อย่างสมบูรณ์ทุกประการ ส่วนวิธีเทศน์มักสรุปเป็น ๒ แบบ คือ (๑) อ่านคัมภีร์ ตำรา หนังสือ ไบลาณ (๒) เทศน์ปฏิภาณ มักเทศน์แบบปากเปล่า สนทนาถาม-ตอบ หรือบรรยาย

วิธีการบรรยายธรรมเพื่ออบรมแบบปลุกฝัง อาจทำได้หลายวิธี เช่น (๑) ควรใช้วิธีธรรมสากัจฉา คือ การพูดไป ถามไป ในระหว่างการบรรยายธรรมนั้น (๒) จังหวะที่พูด พอเหมาะแก่วัยของผู้ฟัง ไม่เร็วเกินไป และไม่ช้าเกินไป (๓) เสียงที่พูด นุ่มนวลชวนฟัง ไม่ดังเกินไป และไม่ค่อยเกินไป (๔) ควรพูดแบบให้คิด ไม่ใช่พูดแบบให้ฟังอย่างเดียว (๕) ควรใช้คำพูดว่า “ควรทำ ควรพูด ควรคิด” เป็นต้น ไม่ใช่คำพูดว่า “จงทำ-จงพูด-จงคิด” เป็นต้น เพราะธรรมะทุกข้อ เป็นเรื่องของจิตใจ เป็นเรื่องของความสมัครใจประพัตติด้วยตนเอง เป็นเรื่องของผู้มีจิตศรัทธาปสาทะไม่ใช่เรื่องของระเบียบวินัยอันเป็นเรื่องข้อบังคับให้ปฏิบัติตาม

วิธีการอธิบายธรรมะ ๖ ประการ (๑) อรรถะ คือ อธิบายความของธรรมะข้อนั้น ๆ ว่ามีความหมายอย่างไร แยกอธิบายออกได้เป็น ๒ อย่าง คือ (๑) โดยอรรถ คือ ความหมายที่เป็นจุดประสงค์ หรือความหมายที่แท้จริง (๒) โดยพยัญชนะ คือ ความหมายตามพยัญชนะ ตามหลักบาลี ไวยากรณ์ อีกนัยหนึ่ง อรรถะ คือ อธิบายความหมายของธรรมะข้อนั้น ๆ ว่ามีความหมายอย่างไร แยกอธิบายออกได้เป็น ๒ อย่าง คือ ทางคติโลก คือ ความหมายทางคติโลก หรือความหมายของชาวโลก ทางคติธรรม คือ ความหมายทางคติธรรมหรือความหมายทางศาสนา (๒) ประเภท คือ ธรรมะข้อนั้น ๆ แยกประเภทออกไปได้อย่างไรหรือไม่ และแยกประเภทออกไปได้เท่าไรคืออะไรบ้าง (๓) เหตุ คือ ธรรมะข้อนั้น ๆ มีอะไรเป็นมูลเหตุทำให้เกิดขึ้น หรือเป็นธรรม มีอะไรเป็น “ปทัฏฐาน” คือเป็นเหตุทำให้เกิดขึ้น (๔) ผล คือ ธรรมะข้อนั้น ๆ มีผลเป็นอย่างไร แก่บุคคลผู้ปฏิบัติตาม และแก่บุคคลผู้ปราศจากธรรมะข้อนั้น ๆ กล่าวคือ มีานิสงส์หรือมีโทษแก่บุคคลผู้ปฏิบัติอย่างไร (๕) อุปมา คือ ธรรมะข้อนั้น ๆ มีข้ออุปมา (เปรียบเทียบ) เหมือนอะไร เพื่อช่วยให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจธรรมะข้อนั้น ๆ ชัดเจนยิ่งขึ้น (๖) สาธก คือ ธรรมะข้อนั้น ๆ ควรยกเรื่องอะไรนำมาเล่าประกอบเป็นบุคลาธิษฐาน เพื่อช่วยให้ผู้ฟังทรงจำธรรมะได้ดียิ่งขึ้น^{๗๘}

จากการสัมภาษณ์ พบว่าการเผยแพร่สำหรับชาวพุทธในพื้นที่ตรงนี้ ใช้วิธีการที่มีอยู่เมื่อก่อนนี้แล้วมาร่วมกันเพื่อที่จะทำงาน ถึงขั้นปกป้องหรือพิทักษ์พระพุทธศาสนาเพื่อที่จะอยู่ได้ในพื้นที่ตรงนี้ ไม่ใช่เผยแพร่ปกติอย่างที่ทำกัน แต่ว่าให้สิ่งเหล่านี้เกิดมักเกิดผลขึ้นจริง ๆ และสามารถที่จะทำให้ชาวพุทธที่บอกตัวเองเป็นชาวพุทธจริงๆ สามารถที่จะยืนอยู่อย่างที่ตั้งศรัทธาและมีความรู้สึกว่ามันทำได้จริง^{๗๙} วิธีการในการเผยแพร่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญและต้องอาศัยการทำงานเป็นทีมหรือเป็นกลุ่มและต้องได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนของสังคม^{๘๐} การเผยแพร่เชิงรับและเชิงรุก ที่ต้องลุกไปหา เพื่อเจาะพื้นที่สถานศึกษาโดยการเข้าไปเยี่ยม หรือสอนหนังสือ พระต้องออกจากวัด พระธรรมทูตไม่ใช่สร้างวัดอยู่ในวัด ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องอยู่บริบทในพื้นที่ทิวภูมิภาค พื้นที่ไหนที่จะเสี่ยง ต้องต้อนรับอยู่ที่วัดญาติโยม ไม่ว่าจะเด็กหรือเยาวชนเข้าวัด มีการอบรม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามหลักของ

^{๗๘} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, **คู่มืออบรมนักเทศน์**, (ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๔๗-๔๘.

^{๗๙} สัมภาษณ์ พระราชกิจจาภรณ์, เลขานุการสำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมฯ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร, ๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๘๐} สัมภาษณ์ พระครูโฆสิตสุตาภรณ์, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัด, ๑๗ ต.ค. ๒๕๖๐.

พระพุทธศาสนา ที่สำคัญคือผมต้องไปโรงเรียนทางโรงเรียนจะร้องขอมา พระธรรมทูตทั่วไปเยอะมาก ตอนนี้สำเร็จอยู่แต่ต้องมีสื่อเป็นหลัก^{๘๑}

อาศัยการพูดคุยสนทนา ญาติโยมมาที่วัดก็ถามถึงการเป็นอยู่การเรียนรู้ การงานของลูกเขา และแทรกธรรมะให้เขาไป อีกทางคือส่งทีมงานเด็กนักเรียนที่เคยมาอบรมด้วยก็จะส่งเข้าไปในโรงเรียนทั้งแบบทางการและไม่ทางการไปติดตามและพูดคุยกับเด็กนักเรียน หลังจากอบรมไปแล้วยังรักษาหัวข้อธรรมอะไรได้บ้าง จำอะไรได้บ้าง และจัดโครงการต่าง ๆ ขึ้น ให้ชาวบ้านมาสดมภ์เฉลิมพระเกียรติถวายพระพรในหลวง มีการปฏิบัติธรรมพูดคุยเสวนาธรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เป็นต้น^{๘๒}

ดิ่งมวลชน ดิ่งจิตอาสาออกมาจนมีอาสาสมัครถึง ๑๕๐ คน เข้ามาอยู่แบ่งเป็นเขตและก้จัดจิตอาสาเริ่มจากออกช่วยเหลือคนเจ็บคนป่วยมาตลอด ทุกเรื่องที่ชาวบ้านปรึกษาเราก้ต้องหาคำตอบให้ได้ เพราะว่าเราก้เป็นที่พึ่งของเขาทางทุกข์ยากยามลำบาก ต่อไปก็ม้ทีมหนึ่งไปเยี่ยมคนป่วยที่โรงพยาบาล คนป่วยติดเตียง^{๘๓} ทำให้เป็นแบบอย่างโดยการพัฒนาวัดตัวเองก่อน พัฒนาตามที่โยมต้องการแบบไหนยังงี้ก้ทำให้เขาเชื่อ ไว้วางใจเราก่อน แล้ก็พัฒนาบริเวณรอบวัดให้เขาศรัทธาและรอบๆ วัดเขาก้จะพูดไปเองว่าน่าไว้วางใจ เชื่อถือได้ ทำแล้วไม่มีส่วนที่เป็นครหาทางการเงิน ทางการบริหาร เขาก้จะเชื่อถือเราคนได้เชื่ออยากด้วย^{๘๔} ทำงานเป็นกลุ่มเป็นทีมตั้งทุกส่วนที่อยู่รอบตัวเข้ามาช่วยในการเผยแผ่ให้เกิดประสิทธิภาพ เช่น ผู้นำชุมชน หน่วยราชการต่างๆ โรงเรียน ดิ่งคนที่มีความรู้สึกร่วมกันมาทำงานร่วมกัน และสร้างเครือข่ายโดยการดึงคนแม่ที่ไม่เห็นด้วยให้กลับมาเห็นด้วย แต่ทั้งหมดก้เกิดจากใจ ความรู้สึก ความปรารถนาดีต่อสิ่งที่พระธรรมทูตนำด้านพฤติกรรม งานเผยแผ่ที่ทำ ต่อคนที่เราเกี่ยวข้องโดยการพูด ในการแสดงออก โดยการคิด และวิธีการเผยแผ่^{๘๕} ความเสียสละและความตั้งใจ ที่จะต้องจัดสรรเวลาในการทำงานในฐานะเป็นเจ้าของผู้ปกครอง ต้องทำคือ การเข้าถึงพื้นที่ การเข้าถึงประชาชน หมายถึงการอยู่ที่วัด การเทศน์หรือจะบรรยายอยู่ที่วัด แต่ไม่เพียงพอแล้ว เพราะปัจจุบันคนเข้าวัดน้อยลง โดยเฉพาะกลุ่มของเยาวชนนี้ถ้าไม่มีงานหรือกิจกรรมเค้าก้จะไม่เข้ามาที่วัดสิ่งที่จะต้องทำให้ประสบความสำเร็จได้คือการเข้าไปสู่ชุมชนโรงเรียนหมู่บ้าน^{๘๖} ทำกิจกรรมที่สังคมปัจจุบันเขามองเห็นว่าพระไม่ได้อยู่แค่ในวัดแต่เป็นพระที่อยู่กับชาวบ้านแทนที่จะให้ชาวบ้านมาหาเรา เราก้ไปหาชาวบ้านเอง ในส่วนการไปหากลุ่มเป้าหมายที่เราคิดว่าจะทำขออุบริบทอะไรต่าง ๆ ความพร้อมหลาย ๆ ส่วนโดยเฉพาะสิ่งที่เราจะไปพูด ไปทำนำเสนอ มันเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมาย มันเป็นประโยชน์ในคนแต่ละกลุ่มไม่ว่าจะเป็นเยาวชนก้ทำงานผู้สูงอายุ

^{๘๑} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์บุญมา ปณฺธโร, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.ปัตตานี, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๘๒} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์พิสิทธิ์ อนาลโย, เจ้าอาวาส ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.ยะลา, ๒๐ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๘๓} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์อำนาจ อิสสรโร, กรรมการเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาจังหวัดสงขลา, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๘๔} สัมภาษณ์ พระครูสิริวิหการ, ผู้ช่วยเลขานุการ สำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมฯ วัดสระเกศราชวรมวิหาร, ๒๐ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๘๕} สัมภาษณ์ พระครูโสภณปัญญาสาร ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.สตูล, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๘๖} สัมภาษณ์ พระครูโสภณปัญญาสาร, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.สตูล, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ความเสียสละนั้นแหละเป็นสิ่งที่ต้องมีกับสังคมผู้ทำหน้าที่เผยแพร่เสียสละเวลาที่เรานั่งพักในวัดกัจจิมณฑล^{๘๗}

ปัจจุบันที่ทำหน้าที่พระธรรมทูตอาสาสิ่งหนึ่งที่จะต้องสละไปก็คือกัจจิมณฑลส่วนตัว หรือที่เราทำกันปกติ พอได้มาทำหน้าที่เผยแพร่ทำให้มีความรู้สึกที่เราต้องตัดกิจส่วนตัวออกไปแล้วมอบหมายให้คนอื่นไปแทน ทั้งนี้ทั้งนั้นมันอยู่ที่ความเสียสละ พระธรรมทูตในห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ทำงานอยู่ขณะนี้ ที่สัมผัสได้ก็คือมีใจที่จะทำและเสียสละเป็นที่ตั้ง^{๘๘} ต้องใช้ลีลา สติปัญญา วิธีการที่จะสอน เมื่อเขาเข้ามาเราจะสอนอะไรเขา ถ้าเราสอนเรื่องที่มาจากนอกพุทธศาสนา สอนให้มลายู สอนในเรื่องต่าง ๆ ที่ไม่ใช่พระพุทธศาสนา เมื่อเขานำไปปฏิบัติแล้วไปทำแล้วมันก็ไม่เห็นผล ศาสนพิธีของชาวพุทธมีเยอะแยะไปหมด เขาก็เอาเฉพาะศาสนพิธีไม่มีคำสอนหรือธรรมะอะไรที่เยยวยาใจเขาได้ เขาก็เห็นพระพุทธศาสนาเป็นของง่าย ๆ เป็นของไม่มีความหมาย เราสอนวิธีการทำใจยังไงเมื่อเกิดความทุกข์ขึ้นมา เราจะบอกเขายังไงเมื่อเกิดความทุกข์ขึ้นมาที่จะทำให้เขาเย็นลง ยอมรับตามความเป็นจริง ถ้าลูกเขาตายขึ้นมาใครจะบอกเขายังไง การเกิดการตายเป็นสิ่งปกติ ถ้าเขายอมรับได้ทุกสิ่งมันก็จะไม่มีทุกข์ เชื่อในพระพุทธศาสนา พอบอกให้ไปสะเดาะเคราะห์แล้วไม่เป็นจริงเขาก็จะไม่เชื่อพระพุทธศาสนา ต้องมีหลักที่จะสอนเขาถ้าเขาเห็นหลักตามความเป็นจริงแล้วเขาก็จะเชื่อเราอย่างจริงใจต่อไปเขาก็จะไม่ทิ้งวัดไม่ทิ้งธรรมะ คือการเผยแพร่ที่ทำด้วย^{๘๙} ศึกษาปัญหาดูพื้นที่จริง สิ่งที่จะไปแนะนำเขาในพื้นที่ของแต่ละหมู่บ้านเราก็จะแยกเยาวชน ผู้สูงอายุ ข้าราชการ คนแต่ละประเภทเขาจะมีการรับรู้ที่ไม่เหมือนกัน เราจะต้องตรวจสอบรูปแบบก่อน ใช้ยุทธศาสตร์พาหุฯ บางคนพูดไม่เยอะเขาก็เข้าใจ บางคนต้องใช้กฎระเบียบเยอะ^{๙๐} เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา เข้าใจในกระบวนการในการเผยแพร่ เข้าใจในชุมชน ปรบร้อยครั้งชนะร้อยครั้ง รู้เขารู้เรา ขณะนี้เราทำงานไม่รู้เขา แต่เขารู้เราหมด รู้ความเป็นไป รู้ความเคลื่อนไหวจะด้วยวิธีหรือกลยุทธ์อะไรก็แล้วแต่ มีความคิดเห็นส่วนตัวในการเผยแพร่ที่จะประสบผลสำเร็จถ้าใน ๓ จังหวัดชายแดนเป็นไปได้อย่างมากในลักษณะของการเผยแพร่ ประการแรกมาจากความแตกต่างทางด้านชุมชน วัฒนธรรม สังคม เรามีศาสนสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นก็แค่ภาพ เราไม่เอาความจริงมาพูดกัน เราเอาแต่โลกสวยหรือต้องสันติ มันมีกระบวนการที่ซับซ้อนมากในเรื่องสังคมเรื่องวัฒนธรรม แต่ถ้าเป็นส่วนตัวในเรื่องของการสำเร็จจะต้องอิงหลักในการพัฒนาของ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นที่ทราบกันดี เข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา^{๙๑}

พระธรรมทูตอาสาปัจจุบันที่ทำการเผยแพร่พระพุทธศาสนาทุกวันนี้ก็ใช้วิธีหลายอย่าง ใช้สื่อเป็นเครื่องมือสื่อหลักมี ๒ ส่วน คือสื่อกระแสหลัก โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และสื่อกระแสรองก็

^{๘๗} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์อำนาจ อีสสโร, กรรมการเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.สงขลา, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๘๘} สัมภาษณ์ พระอ้นวาคม สถลโม, กรรมการบริหารพระธรรมทูตอาสา จ.สตูล, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๘๙} สัมภาษณ์ พระปลัดธันยากร อธิปุณโย, เลขาธิการประธานเครือข่ายจังหวัดนราธิวาส, ๑๖ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๙๐} สัมภาษณ์ พระปลัดนรินทร์ชัย อภินันโท, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาจังหวัดสงขลา, ๒๒ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๙๑} สัมภาษณ์ พระมหาธนเดช ธมมปญโญ, ประธานกลุ่มใต้ร่มพุทธธรรม, ๒๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

คือ สื่อโซเชียล ทั้ง ๒ ส่วนนี้ก็นำมาเครื่องมือในการเผยแผ่ศาสนาเป็นหลักและอีกอย่างคือการพบปะผู้คน พูดคุยสนทนาและให้ความคิดเหล่านี้ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญในการเผยแผ่ได้เช่นกัน^{๙๒} วิธีการในการเผยแผ่ของพระธรรมทูตสำหรับ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ การพบปะพูดคุย เสวนาธรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เพื่อสร้างความไว้วางใจแล้วค่อยแทรกธรรมะ จัดอบรม ดึงมวลชน ดึงจิตอาสา ออกมาจนมีอาสา ทำให้เป็นแบบอย่างโดยการพัฒนาวัดตัวเองก่อน ต้องใช้ลีลา สติปัญญา วิธีการที่จะสอน จากการศึกษาปัญหาที่จริง เข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา เข้าใจในกระบวนการในการเผยแผ่ เข้าใจในชุมชน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการใช้สื่อเป็นเครื่องมือ

พระธรรมทูตอาสาใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีภาวะผู้นำสูงในการสร้างขวัญกำลังใจ ชาวพุทธในพื้นที่ภาคใต้ เข้าใจในหน้าที่ เพื่อนร่วมงาน มีความรับผิดชอบ ในการทำงานเชิงรุกและเชิงรับ สามารถประสานกับกับข้าราชการ เจ้าหน้าที่สำนักพุทธ และส่วนบ้านเมืองอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้

พระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวิธีการบริหารแบบพิเศษเฉพาะตัว ซึ่งมีบริบทพิเศษต่างจากพื้นที่อื่น จึงต้องทำความเข้าใจ โดยการศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ คำนึงถึงการทำงานกับคณะทำงาน ประเมินตนเอง เชื่อมโยงไปยังสถานการณ์ที่สามารถเข้าไปเพื่อลดความขัดแย้งหรือลดความขัดแย้ง และลดช่องว่างระหว่าง วัด ชุมชน และหน่วยงานราชการ รู้กาล โดยเฉพาะเรื่องเวลาเป็นสิ่งสำคัญมาก มีการเชื่อมโยงผู้นำชุมชนให้เข้ามาร่วมกัน ยกย่องและให้เกียรติในการทำกิจกรรม วางแผนจัดทำ แผนยุทธศาสตร์ในการทำงานมอบหมายการทำหน้าที่ รับผิดชอบแต่ละพื้นที่ เป็นผู้ให้ เสียสละ ไปเยี่ยมเยียน ให้กำลังใจให้ขวัญ ให้สิ่งของต่าง ๆ ทรัพยากรที่ใช้ในการบริหารเพื่อผลสัมฤทธิ์ของงานเผยแผ่ ได้แก่ งบประมาณ อุปกรณ์ในการสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ สื่อออนไลน์ต่าง ๆ เครื่องบันทึก เครื่องสื่อสาร การถ่ายรูป ยานพาหนะในการเดินทาง สื่อการเรียนการสอน บุคลากร การประชาสัมพันธ์ หลักธรรม งานเผยแผ่จะอยู่ใต้ศาสนาจะอยู่รอด และต้องมีการติดตามประเมินผล

วิธีการในการเผยแผ่ของพระธรรมทูตสำหรับ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ การพบปะพูดคุย เสวนาธรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เพื่อสร้างความไว้วางใจแล้วค่อยแทรกธรรมะ จัดอบรม ดึงมวลชน ดึงจิตอาสาออกมาจนมีอาสา ทำให้เป็นแบบอย่างโดยการพัฒนาวัดตัวเองก่อน ต้องใช้ลีลา สติปัญญา วิธีการที่จะสอน จากการศึกษาปัญหาที่จริง เข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา เข้าใจในกระบวนการในการเผยแผ่ เข้าใจในชุมชน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการใช้สื่อเป็นเครื่องมือ โดยพระธรรมทูตอาสา จะต้องมีกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ด้านการรับฟัง ด้านการร่วมกิจกรรม และด้านการนำไปปฏิบัติ

๑) ด้านการรับฟัง พบว่า การแก้ปัญหา ทำให้คนเกิดความรู้สึกสามารถที่จะเดินตามเครือข่ายจึงเกิดขึ้นมากในพื้นที่^{๙๓} โดยการประชาสัมพันธ์ ออกสื่อ ออนไลน์ ออกเฟส ทุกวันนี้ผมมี

^{๙๒} สัมภาษณ์ พระมหาอภิชาติ ธมมาภินนโท, ผู้ประสานงานโครงการพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ วัดบูรพาราม ต.ยามู อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี, ๒๖ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๙๓} สัมภาษณ์ พระราชกิจจาภรณ์, เลขานุการสำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมฯ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร, ๒๖ ต.ค. ๒๕๖๐.

กลุ่มไลน์ กลุ่มเฟสอยู่เวลาไปทำตรงไหนเราจะทำประชาสัมพันธ์งานของพระในการทำคุณงามความดี ส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้ออกเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ เรื่องที่ไม่ได้ส่วนใหญ่จะออกสื่อ อยากจะฝากทางไลน์ ทางเฟสบุ๊ค พระธรรมทูตอาสาทำอะไร ตรงไหน จะได้อ่าน ถือว่าสำคัญการทำงาน^{๙๔} ลงทุนปัจจัยที่ญาติโยมถวายมา ตามกิจกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาไม่ได้เก็บเป็นปัจจัยส่วนตัวเลย พอมีงานก็รวบรวมชาวบ้านเหมารถไปดูงานที่อื่น วัดอื่น จังหวัดอื่น อำเภออื่น^{๙๕} เพื่อให้เขาได้เห็นข้างนอกที่อื่นเขาเป็นยังไง พุดง่าย ๆ ให้เขาได้เปิดหูเปิดตาว่าข้างนอกเขาเป็นยังไง ทำให้เราตั้งใจเขามาว่าข้างนอกเขาไปถึงไหนแล้ว ทำให้เขาอยากจะมีส่วนร่วมกันทางศาสนา ปีหนึ่งพาญาติโยมออกไปหลายเที่ยว ปลุกจิตสำนึกในเรื่องเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ไม่ว่าจะคนไทยพุทธหรือพระสงฆ์ถูกกระทำจากเหตุการณ์ที่ไม่สงบจะปลุกกระตือรือร้นให้เขาไปไม่วัดรดน้ำศพก็วันฉาปนกิจ ปลุกจิตสำนึกคนไทยไม่ทิ้งกันนี่คือการนำประชาชนมาร่วมในงานเผยแพร่^{๙๖}

๒) ด้านการร่วมกิจกรรม จัดกิจกรรมทุกอย่างที่มีในวัดวันพระก็มีเทศน์ มีสวดมนต์ วันสำคัญก็จัดงานมีเทศน์ มีสวดมนต์ มีเวียนเทียน ประเพณีลากพระที่กำลังทำอยู่ก็ให้โยมในหมู่บ้านมาช่วยกันประกอบเรือพระใครว่างก็มา มาช่วยทำที่ช่วยได้ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ใครจะขัดแย้งกับใครไม่เป็นไรแต่มาให้มาช่วยวัด จะโกรธจะเกลียดกันไม่มีปัญหาพระเป็นคนกลางไม่เข้าข้างใคร^{๙๗} โครงการเยี่ยมพระพบปะโยม ก็เพื่อให้เรากับชาวบ้านชาวพุทธได้มีส่วนสัมผัสกัน ใกล้ชิดกัน ได้ตะแอมมือกันได้ เขารับรู้ถึงความปรารถนาดีของพระ การเอาใจใส่และเมื่อเราสื่อสารออกไปยังโลกกว้าง แม้คนที่เราไม่ได้ไปเยี่ยมโดยตรงได้รับรู้สิ่งที่เราทำมันก็น้อมใจเขา คนที่เราเข้าถึงก็ง่ายเมื่อเขามีสุขมีทุกข์ เราไปเยี่ยมเราใส่ใจเราแสดงออกเขาพร้อมที่จะรับฟังสิ่งที่เราบอกสิ่งที่เราสอนเขาได้กำลังใจ ส่วนคนที่อยู่ภายนอกเห็นสิ่งที่เราทำหลายคนก็อยากเข้าช่วยเข้ามาร่วมมือ เพราะรับทราบสิ่งที่เราทำเป็นสิ่งที่เรายึดให้เขามีส่วนร่วม ซึ่งมีทั้งชาวพุทธที่อยู่ใกล้และอยู่ไกล สื่อสารด้วยและก็เปิดช่องทางให้ร่วมด้วย ก็เป็นการยึดให้ประชาชนพี่น้องชาวพุทธมีส่วนร่วมในการทำงานการเผยแพร่ด้วย^{๙๘} พุดคุยบอกต่อ ๆ กัน นำญาติโยมไปสวดมนต์ เด็กของแต่ละวัดไปรวมกัน ไปทำกิจกรรมกันที่เป็นการเผยแผ่อย่างหนึ่ง^{๙๙} เยี่ยมชาวบ้านไปเยี่ยมโรงเรียนไปเยี่ยมครูทหารตำรวจเราก็ทำ หรืออาจจะบรรยายธรรมแค่ลง Facebook เล็ก ๆ น้อย ๆ ชาวบ้านที่เห็นเราทำเขาเห็นว่าเราเสียสละเรามีใจที่จะช่วยพุดง่าย ๆ คือถึงเป็นส่วนเล็ก ๆ ในพื้นที่ อย่างน้อยเขาก็เห็นความสำคัญตรงนี้ เพราะชาวบ้านเค้าเห็นถึงความเสียสละเขาก็อยากมีส่วนร่วมกับเราเอง เช่นว่าการบริจาคสิ่งของข้าวสารอาหารแห้งให้เราได้ต่อยอดในการ

^{๙๔} สัมภาษณ์ พระครูวิเชียรภิตติคุณ, เจ้าอาวาส/กรรมการบริหารพระธรรมทูต จ.ยะลา, ๒๐ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๙๕} สัมภาษณ์ พระธรรมาคม สลยโม, กรรมการบริหารพระธรรมทูตอาสาจังหวัดสตูล, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๙๖} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์บุญมา ปณฺธวโร, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.ปัตตานี, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๙๗} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์อำนาจ อิสสรโร, กรรมการเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.สงขลา, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๙๘} สัมภาษณ์ พระครูสิริวิหการ, ผู้ช่วยเลขานุการ สำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมฯ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร, ๒๐ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๙๙} สัมภาษณ์ พระธรรมาคม สลยโม, กรรมการบริหารพระธรรมทูตอาสา จ.สตูล, ๑๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

ทำงาน นี่สิ่งที่เค้าก็เห็นความสำคัญขึ้นมาเอง คือการทำงานเชิงประจักษ์ให้เขาเห็นกับตาเขาเอง มันก็จะเกิดผลดีคือเขาจะพูดปากต่อปากมันเช่นเราไปเยี่ยมคนแก่คนป่วยคนที่ได้รับผลกระทบจากเหตุความไม่สงบพอเราไป เขาก็จะพูดโฆษณาประชาสัมพันธ์เขาเองว่าพระรูปนี้ได้ไปเยี่ยมและไปให้กำลังใจ เพราะฉะนั้นคนที่เขามีกำลังทรัพย์พอเขาเห็น ก็จะมาสนับสนุน อย่างเช่นล่าสุดลง Facebook ลงเรื่องการทำงานพระธรรมทูตอาสา

๓) ด้านการนำไปปฏิบัติ พระธรรมทูตอาสาทำด้วยใจทำให้เขาเห็นเองเขาก็เห็นว่าเราทำจริงมีประโยชน์ต่อสังคมต่อพื้นที่ที่เราทำแล้วเขาก็จะมีส่วนร่วมคนเราเอง^{๑๐๐} ใช้วิธีการให้ให้ธรรมะให้ความคิด ให้ความรู้สึกเขาถึงที่หรือมีสิ่งของก็ให้เขาแบ่งปันเขาไป ทำให้เขาเห็นว่าพุทธศาสนามีเป็นตัวช่วยทั้งร่างกายและจิตใจและความคิด พอทำให้เขารู้จัก ให้เขาได้มักคุ่นแล้ว รู้ว่าเราไม่เป็นภัยแล้ว เขาก็จะรับรู้เรื่องราวเหล่านั้นเขาไป ใช้วิธีการให้การช่วยเหลือ เช่น พระเลี้ยงไก่ วันพระก็แจกจ่ายไข่พอตอนเช้าเขาก็ทำกับข้าวมาถวายเป็นบุญร่วมกัน พอเขาไว้ใจ เชื่อใจเราแล้วเราก็สามารถสอนธรรมะให้เขาเข้าใจได้^{๑๐๑}

พระธรรมทูตอาสาจึงจำเป็นจะต้องออกไปหาชุมชน ไม่จำกัดกาล ไม่มีการนัดหมาย ในการออกเยี่ยมบ้าน ออกเยี่ยมตามค่ายทหารเหมือนที่ทำอยู่ ไม่มีการเรียกรวมแต่จะไปถึงบ้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่เยี่ยมวยาจิตใจได้มาก เพราะบางบ้านมีข้อจำกัด การจะมีส่วนร่วมต้องมีการทำงานเชิงรุกให้พระธรรมทูตอาสาเหมือนที่มี โครงการธรรมะเยี่ยมโยมและธรรมะเยี่ยมวยาใจ ๓ จังหวัดชายแดน มี ๒ กลุ่มที่กำลังทำ เราต้องเข้าหาถ้ารอให้โยมมา โดยเฉพาะ ๓ จังหวัดชายแดนภายใต้เป็นไปได้ยาก^{๑๐๒}

การจัดตั้งเครือข่าย การจัดตั้งกลุ่มในการทำงานเป็นกลุ่ม ๆ เป็นส่วน ๆ เช่น ดูว่าในส่วนไหนผู้คนมีส่วนร่วมได้ก็จัดตั้งเป็นองค์กร เป็นเครือข่ายขึ้นมาและก็ใช้เครือข่ายเชื่อมโยงกัน ดึงคนที่มีศักยภาพแต่ละด้านเข้ามา อย่างเช่นกรณีของกลุ่มศิลปินที่มีความรู้ความสามารถทางด้านศาสนา มีจิตสาธารณะก็จัดกลุ่มขึ้นมาและให้การสนับสนุน กลุ่มนักเขียน กลุ่มนักคิดและเยาวชนที่ทำกิจกรรมกับชุมชน ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการจัดตั้งเครือข่ายให้มีเครือข่ายเพิ่มขึ้น ต้องใช้หลักความเป็นผู้มีกัลยาณมิตรก็เป็นตัวนำ เมื่อพระธรรมทูตไปในสถานที่ใดจะต้องมีหลักธรรมแห่งกัลยาณมิตรเพื่อจะไปแนะนำประชาชนได้ทุกชนชั้น ทำหน้าที่เป็นพระสาวกเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า^{๑๐๓} สร้างความคุ้นเคย สนับสนุนกับประชาชนทุกหมู่เหล่าให้คำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ได้

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ พระปลัดธันยากร อธิปุณโย เลขาธิการประธานเครือข่าย จ.นราธิวาส, ๑๖ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ พระปลัดนรินทร์ชัย อภินันโท, ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จ.สงขลา, ๒๒ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ พระมหาธนเดช ธมมปญโญ, ประธานกลุ่มได้ร่วมพุทธธรรม, ๒๕ ต.ค. ๒๕๖๐.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ พระราชกิจจาภรณ์, เลขาธิการสำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมฯ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร, ๒๖ ต.ค. ๒๕๖๐.

๔.๓ สรุป

จากการศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยจะเน้นวิเคราะห์ใน ๓ ประเด็นหลักดังกล่าวประกอบคำให้สัมภาษณ์ของพระสงฆ์และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อชี้ให้เห็นมิติการเผยแพร่พระพุทธศาสนาซึ่งได้ยึดโยงหลักพระธรรมวินัย หลักโอวาทปาฏิโมกข์ คุณสมบัติเฉพาะ ตลอดจนถึงโครงการกิจกรรมต่างๆ ในบริบทพื้นที่ปฏิบัติการจริงมีการปรับเปลี่ยนประยุกต์ให้เหมาะสมไปตามยุคสมัยเพื่อส่งเสริมให้พุทธศาสนาได้มีบทบาทก่อให้เกิดคุณค่าและประโยชน์เกื้อกูลสูงสุดต่อพหุชนในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืนและแท้จริงต่อไป สรุปได้ว่าวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ได้แก่ พุทธศุภปาฐกถา บรรยาย อภิปราย สอน ใช้เอกสาร แจกอมิส โดยการ นำเสนอ โนม์นำวจิตใจ ให้นำปฏิบัติได้จริง สามารถตอบคำถาม และแสดงความเป็นมิตร การเผยแพร่พระพุทธศาสนาพระสงฆ์ในฐานะผู้ส่งสาร มีความรู้และความสามารถในการเผยแผ่ฝึกอบรมทั้งทางภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ อย่างจริงจัง เนื้อหาธรรมะ มีวิธีนำเสนอที่เหมาะสมกล่าวคือ วิธีนำเสนอที่เข้าใจ ยังไม่สามารถโนมน้าวใจประชาชนให้หันมาสนใจธรรมะมากยิ่งขึ้น และประชาชนมีพื้นฐานทางด้านศีลธรรมได้สนใจธรรมะ อันเนื่องมาจากอิทธิพลทางการเผยแพร่ธรรมะเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้รับสารทุกกลุ่ม จำเป็นจะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่ายโดยเฉพาะพระสงฆ์ซึ่งมีหน้าที่โดยตรง จะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการให้ทันสมัย การเผยแพร่ธรรมจึงประสบผลสัมฤทธิ์อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเน้นวิเคราะห์ใน ๓ ประเด็นหลักคือหลักการ ๓ อุดมการณ์ ๔ และวิธีการ ๖ ดังกล่าวมา ประกอบกับการให้คำสัมภาษณ์ของพระสงฆ์และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้เห็นว่ามิติการเผยแพร่พระพุทธศาสนาซึ่งได้ยึดโยงหลักพระธรรมวินัย หลักโอวาทปาฏิโมกข์ คุณสมบัติเฉพาะ และโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ในบริบทพื้นที่ปฏิบัติการจริงและมีการปรับเปลี่ยนประยุกต์ให้เหมาะสมไปตามยุคสมัยเพื่อส่งเสริมให้พุทธศาสนาได้มีบทบาทก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลสูงสุดต่อพหุชนในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ สะท้อนให้เห็นได้จากการเกิดโครงการเครือข่ายพระธรรมทูตจากส่วนกลาง (ส่วนกำกับนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ งบประมาณ) และพระธรรมทูตในพื้นที่ ก่อให้เกิดโครงการหลัก ๓ โครงการ และกิจกรรมย่อยในโครงการอีกมากมายซึ่งจะส่งผลให้เห็นความชัดเจนต่อเนื่องของการทำงานด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยและพระธรรมอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างยั่งยืนและแท้จริงต่อไป

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ ๒) เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ๓) เพื่อวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นปัญหาสำคัญจากผลการวิจัยในรายละเอียดดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผลการศึกษาประเด็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ ๑ พบว่า พระธรรมทูตในสมัยพุทธกาลนั้นเริ่มจากพระพุทโธองค์ทรงออกเผยแผ่ธรรมจากนั้นได้สร้างองค์กรสงฆ์ขึ้นมาโดยมีพระองค์ทรงเป็นผู้นำ และทรงให้หลักโอวาทปาโมกข์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเบื้องต้นทรงกำกับคุณสมบัติของพระธรรมทูตไว้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยตรง เช่น กำหนดคุณสมบัติพระธรรมทูตไว้ ๘ ประการ ได้แก่ รู้จักฟัง พูดให้ผู้อื่นฟังได้ ใฝ่ศึกษา มีความจำดี เป็นผู้รู้ชัดแจ้ง สามารถอธิบายให้คนอื่นเข้าใจ ฉลาดในการเป็นผู้นำ และไม่ก่อการทะเลาะวิวาท คุณสมบัติพระธรรมภิกษุอีก ๕ ประการ และคุณสมบัติอื่น ๆ อีกหลายประการ เช่น สัมปยุตธรรม ๗ คือ เป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาลเวลา รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล มีหลักกัลยาณมิตรในความเป็นผู้นำชุมชนให้คำแนะนำสั่งสอนการดำเนินชีวิตด้วยดี และมีหลักการบริหารหรือเมตตาธรรมแก่ทุกคน เป็นผู้มีน้ำใจดีต่อทุกคน ทุกสังคม เป็นต้น จนกระทั่งพระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทยโดยมีพระโสณะและพระอุตระเป็นพระธรรมทูตนำมาเผยแผ่จนเป็นที่แพร่หลายและส่งผลถึงในปัจจุบัน

๕.๑.๒ ผลการศึกษาประเด็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ ๒ พบว่า ความเป็นมาของพระธรรมทูตในปัจจุบัน ซึ่งพระธรรมทูตในประเทศไทยพัฒนามาจากโครงการธรรมจาริก โดยกำหนดหน้าที่คุณสมบัติของพระธรรมทูตจะต้องปฏิบัติต่อชุมชนสังคม คือ ให้การอบรม แนะนำสั่งสอนศีลธรรม ส่งเสริมสุขภาพอนามัย และการประกอบอาชีพ ให้การศึกษาสงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์ เป็นต้น โดยมีโครงการที่สำคัญ ๓ โครงการใหญ่ ๆ คือ โครงการที่ ๑ โครงการเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ โครงการที่ ๒ โครงการสร้างขวัญกำลังใจชาวพุทธผู้ประสบเหตุความไม่สงบในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และโครงการที่ ๓ โครงการเยี่ยมพระ พบปะเยี่ยมตามโครงการส่งเสริมความมั่นของสถาบันพระพุทธศาสนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ หลักการในการเผยแผ่พระสงฆ์ไทยเป็นการดำเนินงานเพื่อให้หลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไปในทุกสารทิศ มีผู้

ศรัทธาเลื่อมใส เคารพ ยำเกรง ในพระรัตนตรัยน้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแห่งการปฏิบัตินั้น เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก โดยมุ่งไปที่คนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่คนรุ่นเก่าต้องการรูปแบบการเผยแผ่แบบเก่า ได้แก่ การเทศน์ ด้วยถ้อยคำที่ฟังพระเทศน์นั้นได้บุญแล้ว ส่วนคนรุ่นใหม่มีแนวโน้มที่จะศึกษาในลักษณะวิชาการ ต้องการเหตุผลต้องการอธิบายรายละเอียดให้แจ่มแจ้งและมีการซักถามได้ เช่น รูปแบบของการปาฐกถา การอภิปราย ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่มนุษย์

หลักการ อุดมการณ์หรือเป้าหมาย และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาเป็นไปตามหลักพุทธโอวาท แสดงธรรมให้เหมาะสมกาลเทศะ มีเหตุผล แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา โดยมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ ไม่แสดงธรรมโดยยกตนข่มท่าน และไม่เสียดสีข่มผู้อื่น เป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต เพื่อประโยชน์เกื้อกูลความสุขแก่บุคคลทั้งที่เป็นชาวพุทธและมีใจชาวพุทธ มุ่งที่จะพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชี้นำบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมของชาวพุทธ โดยมีวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ตั้ง หรือการจัดกิจกรรมภายในวัดเช่น การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ การเทศน์ การปาฐกถา การเขียนบทความ การจัดสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

๕.๑.๓ ผลการศึกษาประเด็นการวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้และพระธรรมทูตอาสาใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีดังนี้

(๑) ด้านหลักการเผยแผ่

ในด้านการเผยแผ่ เมื่อดูจาก จากวัตถุประสงค์ ข้อ ๑ เพื่อศึกษาประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ จากประเด็นคำถามที่ว่า “นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตเป็นอย่างไร” พบว่า ประสิทธิภาพของนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ประกอบด้วย ๑) การเผยแผ่หลักธรรม ๒) การสืบทอดพระพุทธศาสนา และ ๓) การจัดการความรู้ทางพระพุทธศาสนา การเผยแผ่พบว่า สมเด็จพระพุทธมาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) อดีตเจ้าอาวาสวัดสระเกษ มีดำริให้สำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) ก่อตั้งพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้น เพื่อส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันพระพุทธศาสนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ จนถึงปัจจุบัน พบว่า มีพระธรรมทูตอาสา มากกว่า ๒๐๐ รูป สร้างขวัญกำลังใจแก่พระสงฆ์ และชาวพุทธในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างมาก สิ่งที่พระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องมี คือ การตระหนักรู้หน้าที่และสามารถประยุกต์พุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ เหมาะสมกับพื้นที่ เป็นกัลยาณมิตรที่สามารถให้แง่คิดและกำลังใจแก่พุทธศาสนิกชนได้ ไม่ว่าจะเป็นการสนทนาธรรม บรรยายธรรม นำปฏิบัติธรรม

เจริญจิตภาวนา เชื่อว่าหากพระธรรมทูตอาสามีความเข้มแข็ง ย่อมก่อให้เกิดความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาในทุกพื้นที่

(๒) ด้านอุดมการณ์หรือเป้าหมายการเผยแผ่

จากการสัมภาษณ์ พบว่า มีเครื่องมือสื่อสารจำเป็นต้องใช้ เช่น โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ ในการเผยแผ่ วัสดุสิ่ง เครื่องมือ สื่อ ในการให้การอบรมเผยแผ่หลักธรรมคำสอน มีศูนย์กลางประสานงาน สอนตามโรงเรียนหรือสถานศึกษา ยกตัวอย่างพุทธประวัติ ปัจจุบันเด็กนักเรียนต้องการเห็นภาพประกอบ หรืออัดเป็นวิดีโอเพื่อจะจะได้ใช้กับศูนย์การอบรมอื่น ๆ ด้วย

(๓) ด้านวิธีการเผยแผ่

จากการสัมภาษณ์ พบว่า โดยแนวคิดจากสำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนำทีมวิทยากรลงไป ทำอย่างไรให้ทีมที่ลงไปมีความเข้าใจและมุ่งมั่นในสิ่งที่ทำร่วมกัน ให้มีความรักและปรารถนาดีที่อยากจะช่วยคณะสงฆ์ที่อยู่ข้างล่าง ทำให้เกิดความเสียสละ รักและอยากจะช่วยอาศัยการทำงานเป็นทีมหรือเป็นกลุ่มและต้องได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนของสังคมในหลายด้าน เช่น

(๓.๑) ด้านนโยบาย พบว่า กำหนดนโยบายการทำงาน มีแผนงาน กำหนดยุทธศาสตร์ มีกิจกรรมการทำงาน งานเผยแผ่ การสร้างความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ส่งเสริมกิจกรรมการสร้างความปลอดภัยของคนในพื้นที่ สร้างเครื่องมือและกระบวนการสันติสุข แนวทางสันติวิธี และกระบวนการมีส่วนร่วม ของประชาชนในพื้นที่ บนพื้นฐานความแตกต่างทางอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ เพื่อขจัดความขัดแย้ง ลดความรุนแรง กำหนดแนวทางการประสานทำความเข้าใจระหว่างองค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สร้างจิตสำนึกและสร้างค่านิยม คุณค่าในการอยู่ร่วมกัน ในสังคมสันติสุข จัดกิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในพื้นที่เสี่ยงภัย มีนโยบายสนับสนุนกิจกรรมการฝึกอบรมหลักสูตรพิเศษ ของเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา กำหนดแนวทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากรขององค์กรชาวพุทธ ทั้งด้านวิชาการและคุณธรรมจริยธรรม

(๓.๒) ด้านการบริหารจัดการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ควรให้พระธรรมทูตอาสา และประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ประสานงานและดึงทุกฝ่ายเข้าร่วมในกิจกรรมการเผยแผ่ เช่น ได้สร้างโอกาสให้พุทธศาสนิกชนในพื้นที่ได้ปฏิบัติศาสนกิจตามปกติ กระจายการให้บริการและดูแล ชาวพุทธอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง สร้างเสริมศักยภาพของวัดให้สามารถปฏิบัติภารกิจได้ทั้ง ๖ ด้าน องค์กรชาวพุทธ องค์กรคณะสงฆ์ และหน่วยงานของรัฐร่วมแก้ไขปัญหา วางระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการการเผยแผ่ ของพระธรรมทูต จัดตั้งกองทุนชาวพุทธเพื่อสนับสนุนกิจกรรมใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ จัดตั้งสำนักงานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ จัดทำ ก่อสร้าง ปรับปรุง บำรุงรักษาอาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

(๓.๓) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ควรให้พระธรรมทูต ได้มีโอกาสพบปะบุคคลที่เป็นผู้นำของท้องถิ่น และบุคคลต้นแบบที่สามารถเป็นแบบอย่าง ในการสร้างแรงบันดาลใจ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต เช่น สร้างศักยภาพให้ชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ สร้างกลไกและกระบวนการเรียนรู้ โดยการมีส่วนร่วม

ร่วมของชุมชน ในการสร้างเครือข่ายกลุ่มต่าง ๆ ให้เกิดการเรียนรู้และความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เสริมสร้างให้ชุมชนรักษาศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการประกอบอาชีพของประชาชน ส่งเสริมกิจกรรมการต่อต้านความรุนแรงที่เกิดขึ้นในชุมชน ส่งเสริมให้ชาวพุทธกลับถิ่น และรัฐมีมาตรการอย่างชัดเจนในการปกป้องชาวพุทธ

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาทำให้พบประเด็นที่ควรข้อเสนอแนะไว้ ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัย

(๑) ควรจัดทำโครงการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการปฏิบัติงานพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศ เพื่อให้ได้แนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน

(๒) ควรศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการปฏิบัติงานพระธรรมทูตในประเทศกับพระธรรมทูตต่างประเทศ เพื่อให้ได้องค์ความรู้ทั้งสองกลุ่มมาพัฒนาโครงการพระธรรมทูตไทย

(๓) ควรศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระธรรมทูตแต่ละด้าน เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นจุดเด่น จุดด้อยของการจัดโครงการพัฒนา

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการพัฒนางานพระธรรมทูต

(๑) ควรจัดทำโครงการกองงานพัฒนาพระธรรมทูตเฉพาะท้องถิ่นหรือพื้นที่

(๒) วัดที่เป็นศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ควรจัดอบรมพระธรรมทูตที่เข้าไปช่วยปฏิบัติงานก่อน เพื่อให้ทราบปัญหาอุปสรรคและแนวทางดำเนินงานตรงตามวัตถุประสงค์ของวัด

(๓) คณะสงฆ์ควรมีการกำหนดบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ สรุปลงได้ดังนี้

๓.๑ ด้านเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของมนุษย์ การเป็นขวัญ และกำลังใจให้ประชาชน ในการต่อสู้กับปัญหาในสามจังหวัดชายแดนใต้มีความสำคัญมากที่สุด รองลงมา คือ การจัดให้มีการจัดกิจกรรมสนทนาทางธรรมตามสถานศึกษาทุกระดับ ส่งเสริมการเผยแผ่ศาสนา ส่งเสริมให้ประชาชน และหน่วยงานราชการเข้ามาสนับสนุนในกิจกรรมของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๓.๒ ด้านการให้การศึกษแก่ประชาชน ควรมีการแสดงพระธรรมเทศนาเป็นประจำในวันธรรมสวนะ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และเทศกาลต่างๆ อย่างต่อเนื่องมากที่สุด รองลงมา คือ ควรมีการเผยแผ่หลักธรรมและเน้นการปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาให้เกิดประโยชน์ สนับสนุนแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชน ประชาชนและหน่วยงานของรัฐ

๓.๓ ด้านการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ควรให้การสนับสนุนชุมชน และร่วมมือกับชุมชนในการสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสันติสุข และความสุขในการดำรงชีวิต

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. เอกสารชั้นปฐมภูมิ:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. เอกสารทุติยภูมิ:

(๑) หนังสือ:

กมล อุดลยพันธ์. การบริหารรัฐกิจเบื้องต้น บทที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะ
รัฐศาสตร์, ๒๕๔๕.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ธรรมนิเทศ Dhamma Communication.

พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

_____. เทศกาลและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา. พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๓.

_____. ศาสนาทั่วไป. พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

จินดา สักขณวัฒน์สินธุ์. “การบริหารและการพัฒนาองค์การ”. ใน เอกสารประกอบการสอนชุด
วิชาการบริหารและพัฒนาองค์การ (หน่วยที่ ๒). นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๑.

จุมพล หนีมพานิช. การบริหารจัดการภาครัฐใหม่: หลักการ แนวคิด และกรณีตัวอย่างของไทย.

พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๐.

ณัฐนันท์ ประกายสันติสุข. ประสิทธิผลของการสื่อสารในการเผยแพร่ธรรมะหลักสูตรการพัฒนาจิต
ให้เกิดปัญญาและสันติสุข. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๔๒.

ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. วิทยาการการบริหารสำหรับนักบริหารมืออาชีพในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

ธงชัย สันติวงษ์. การบริหารงานบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๕.

ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์. พฤติกรรมบุคคลในองค์การ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทย
วัฒนาพานิช, ๒๕๓๓.

เดือน คำดี. ศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑.

ทองคำ ศรีโยธิน. พระพุทธโอวาทและกรรม. กรุงเทพมหานคร: หอรัตนชัยการพิมพ์, ๒๕๔๑.

ธนู แก้วโอภาส. ศาสนาโลก. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท ตาตา พับลิเคชั่น
จำกัด, ๒๕๔๙.

บุญทัน ดอกไธสง. **การจัดการองค์กร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
๒๕๓๗.

ประทีป สาวาโย. **ลึบเอ็ดศาสนาโลก**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.

ปิยทัสสีเถระ. **พระพุทธศาสนา – อมตเทศนา**. แปลโดย พันเอก ดร.ชินวุธ สุนทรสีมะ. พิมพ์ครั้งที่
๑๘. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๓.

ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ **การวิจัยประเมินผล**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนการพิมพ์พระนคร จำกัด,
๒๕๒๙.

พระครูศรีโชติญาณ (แสวง โชติปาโล ป.ธ.๖). **พุทธวิทยานำรู้ เล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
เลี้ยงเชียงใหม่, ๒๕๓๓.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **หัวใจพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นนทบุรี: โรงพิมพ์
ห้างหุ้นส่วนจำกัด เซน ปริ้นติ้ง, ๒๕๕๓.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **การเผยแผ่เชิงรุก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือน
แก้ว, ๒๕๓๔.

_____ . **จาริกบุญ-จาริกธรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙.

_____ . **ตามทางพุทธกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **วันสำคัญของชาวพุทธไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๖.

_____ . **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ [ชำระ-เพิ่มเติมครั้งที่ ๑]**. พิมพ์ครั้งที่
๑๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร). **สาระสำคัญของพระธรรมเทศนา**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ทรีโอเอ็ด
เวอร์ไทซิง จำกัด, ๒๕๔๑.

_____ . **พจนานุกรมศัพท์สาขาศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ศิลปาบรรณาการ, ๒๕๔๙.

_____ . **แนวความคิดเกี่ยวกับสังสารวัฏ: การเวียนว่ายตายเกิดในพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่
๒. กรุงเทพมหานคร: ศิลปาบรรณาการ, ๒๕๔๓.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์สากล ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓.

วศิน อินทสระ. **โอวาทปาติโมกข์** จากกรายการวิทยุธรรมะและทัศนะชีวิต. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ วังบูรพา, ม.ป.ป..

วิศิษฐ์ ชัยสุวรรณ. **สาระน่ารู้เกี่ยวกับพระอภิธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๓

เสฐียร พันธงศรี. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเยลโล่ การพิมพ์
จำกัด, ๒๕๒๔.

สนอง วรอุไร. **ศีลและปัญญา**. กรุงเทพมหานคร: ก้อนเมฆแอนด์กันย์กรุป, ๒๕๔๒.

สุทธีวงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ. **หลักพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภาและสถาบัน
บันลือธรรม, ๒๕๔๕.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน). **หลักพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุรวัดน์, ๒๕๕๒.

สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ). **เย็นหิมะในรอยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๒. ปทุมธานี: สำนักพิมพ์อนันตะ, ๒๕๕๖.

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุณฺโญ). **อมตวาจา: สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพชรเกษมพริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๕๒.

สมพงษ์ จิวะนนท์. **พุทธศาสนิกชน**. กรุงเทพมหานคร: เม็ดสีการพิมพ์ แอนด์ แพค, ๒๕๔๘.

(๒) บทความ:

จุไรรัตน์ จุลจักรวัฒน์ “คำศัพท์ในการเข้าใจแนวคิดการจัดการสาธารณะใหม่”. **วารสารการจัดการภาครัฐและเอกชน ๑๑, ๒** (พฤศจิกายน – สิงหาคม) .๒๕๕๖.

พระเทพดิลก. “มาฆบูชารำลึก”, **มงคลนิมิต**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑๒ (มีนาคม ๒๕๕๓) : ๓๐.

(๓) วิทยานิพนธ์/งานวิจัย:

เจษฎาภรณ์ รอดภัย. “การศึกษาวิเคราะห์หลักโอวาทปาฏิโมกข์ในทัศนะของพระเถระในประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ปรีชา พงษ์พัฒนา. “การติดตามและประเมินผลโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ : ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

ปรีชา ช่างขวัญยืน “การศึกษาจริยศาสตร์สังคมในพุทธศาสนาเชิงวิจารณ์”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**. คณะอักษรศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐.

พระมหาจรรยา ปณฺณาวโร (อินทร์รงค์). “บทบาทของพระมหากัสสปเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระครูศรีปริยัติวิกรม (วัชรพงษ์ ทินนาโก). “ศึกษาเทคนิคและรูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระมหาแผน ธมฺมเมธี (ศรีอภัย). “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพันเอกปิ่นมุกข์กันต์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาวิฑูฒิชัย วชิรเมธี (บุญถึง). “บทบาทในการรักษาพระธรรมวินัยของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ศึกษาเฉพาะกรณีธรรมกาย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระอุบล กตปุญโญ (แก้ววงษ์ล้อม). “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศิลปะที่มีต่อสังคมไทย”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
 ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

(๔) สัมภาษณ์:

พระราชกิจจาภรณ์ (เทอด ญาณวชิโร). ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร
 กรุงเทพมหานคร, ประธานคณะกรรมการสำนักงานกำกับดูแลพระธรรมทูตไป
 ต่างประเทศ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร.

พระครูสิริวิหารการ. ผู้ช่วยเลขานุการ สำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมฯ วัดสระเกศ.

พระครูโฆสิตสุตาภรณ์. ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัด.

พระครูโสภณปัญญาสาร. ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาจังหวัดสตูล.

พระครูประโชติรัตนานุกรักษ์. เจ้าอาวาสวัดรัตนานุกาฬ อ.สุโขทัย จ.นราธิวาส.

พระครูสังฆรักษ์อำนาจ อีสโร กรรมการเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาจังหวัดสงขลา.

พระครูวิเชียรภิตติคุณ. เจ้าอาวาส/กรรมการบริหารพระธรรมทูต จังหวัดยะลา.

พระครูสมุห์บุญมา ปญญาโร. ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จังหวัดปัตตานี.

พระมหาอภิชาติ ธมมาภินนโท. ผู้ประสานงานโครงการพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้
 วัดทองนพคุณ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร.

นายวาทีน กรดเต็ม. ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสตูล

นางประไพ สุทธิมิตร. นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ตัวแทนสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสงขลา

นายธวัฒน์ แทนทอง. ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดยะลา

นายมานะ ลือสวัสดิ์. ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนราธิวาส

นายถนมา ศรีประสม. ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปัตตานี

ภาคผนวก ก
หนังสือขออนุญาตการสัมภาษณ์

ที่ ศธ ๖๑๐๒.๓/ว ๕

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตร่วมภาชณเกี่ยวกับงานวิจัย

นมัสการ พระราชกิจจาภรณ์ (เทอด ภาณวชิโร) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร
กรุงเทพมหานคร, ประธานคณะกรรมการสำนักงานกำกับดูแลพระธรรมทูตไปต่างประเทศ
วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหากิตติ กนตสีโล (ขอนแก่นบุรี) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา
เปรียบเทียบ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๔๐๑๐๐๙ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์
การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัด
ชายแดนภาคใต้” โดยมี ผศ.ดร.แสวง นิลนามะ เป็นที่ปรึกษาหลัก และพระศรีรัตนโอบ, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่
ปรึกษารองนั้น

ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่านในประเด็นเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่
พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดน
ภาคใต้” เพื่อความสมบูรณ์ในงานวิจัยในครั้งนี้ อันจะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการและสังคมต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ คณะพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมีสการมาเพื่อให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(ดร.คงสุภฎ์ แพงทรัพย์)

ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

ติดต่อประสานงาน :

- * วัน เวลา สถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานด้วยตนเอง
- พระมหากิตติ กนตสีโล โทร.092 298 9519
- นายไชยา เสนแสนยา (เจ้าหน้าที่) โทร. 098 387 5997 E-Mail : sampapi1974@gmail.com

ที่ ศธ ๖๑๐๒.๓/ว ๕

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้หนังสือสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

นมัสการ พระครูสิริวิหการการ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร ผู้ช่วยเลขานุการ สำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหากิตติ กนต์สีโล (ขอนแก่นบุรี) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๔๐๑๐๐๙ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยมี ผศ.ดร.แสวง นิลนามะ เป็นที่ปรึกษาหลัก และพระศรีรัตโนบล, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษารองนั้น

ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่านในประเด็นเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” เพื่อความสมบูรณ์ในงานวิจัยในครั้งนี้ อันจะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการและสังคมต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

นมัสการด้วยความเคารพ

(ดร.คงสุภรณ์ แวงทรัพย์)

ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

ติดต่อประสานงาน :

- * วัน เวลา สถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานด้วยตนเอง
- พระมหากิตติ กนต์สีโล โทร.092 298 9519
- นายไชยา เสนแสนยา (เจ้าหน้าที่) โทร. 098 387 5997 E-Mail : sampapi1974@gmail.com

ที่ ศธ ๖๑๐๒.๓/ว ๕

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

นมัสการ พระครูโฆสิตสุตถาภรณ์ ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัด

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหากิตติ กนตสีโล (ขอนแก่นบุรี) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๔๐๑๐๐๙ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยมี ผศ.ดร.แสวง นิลนามะ เป็นที่ปรึกษาหลัก และพระศรีรัตโนบล, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษารองนั้น

ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่านในประเด็นเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” เพื่อความสมบูรณ์ในงานวิจัยในครั้งนี้ อันจะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการและสังคมต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสกรามาเพื่อให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

นมัสการด้วยความเคารพ

(ดร.คงสุชญ์ แหงทรัพย์)

ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

ติดต่อประสานงาน :

- * วัน เวลา สถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานด้วยตนเอง
- พระมหากิตติ กนตสีโล โทร.092 298 9519
- นายไชยา แสนแสนยา (เจ้าหน้าที่) โทร. 098 387 5997 E-Mail : sampapi1974@gmail.com

ที่ ศธ ๖๑๐๒.๓/ว ๕

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

นมัสการ พระครูโสภณปัญญาสาร ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาจังหวัดสตูล

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหากิตติ กนตสีโล (ขอนแก่น) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๔๐๑๐๐๙ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยมี ผศ.ดร.แสวง นิลนามะ เป็นที่ปรึกษาหลัก และพระศรีรัตโนบล, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษารองนั้น

ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่านในประเด็นเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” เพื่อความสมบูรณ์ในงานวิจัยในครั้งนี้ อันจะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการและสังคมต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(ดร.คงสุกัญญา แวงทรัพย์)

ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

ติดต่อประสานงาน :

- * วัน เวลา สถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานด้วยตนเอง
- พระมหากิตติ กนตสีโล โทร.092 298 9519
- นายไชยา เสนแสนยา (เจ้าหน้าที่) โทร. 098 387 5997 E-Mail : sampapi1974@gmail.com

ที่ ศธ ๖๑๐๒.๓ /ว ๕

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

นมัสการ พระครูประโชติรัตนานุรักษ์ เจ้าอาวาสวัดรัตนานาภาพ อ.สุโขทัย จ.นราธิวาส

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหากิตติ กนต์สีโล (ขอนแก่นบุรี) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๔๐๑๐๐๙ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยมี ผศ.ดร.แสวง นิลนามะ เป็นที่ปรึกษาหลัก และพระศรีรัตโนบล, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษารองนั้น

ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่านในประเด็นเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” เพื่อความสมบูรณ์ในงานวิจัยในครั้งนี้ อันจะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการและสังคมต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(ดร.คงสุษฎ์ แพงทรัพย์)

ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

ติดต่อประสานงาน :

- * วัน เวลา สถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานด้วยตนเอง
- พระมหากิตติ กนต์สีโล โทร.092 298 9519
- นายไชยา แสนแสนยา (เจ้าหน้าที่) โทร. 098 387 5997 E-Mail : sampapi1974@gmail.com

ที่ ศธ ๖๑๐๒.๓/ว ๕

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

นมัสการ พระครูสังฆรักษ์อำนาจ กรรมการเครือข่ายพระธรรมทูตอาสาจังหวัดสงขลา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหากิตติ กนต์สีโล (ขอนแก่นบุรี) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๔๐๑๐๐๙ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยมี ผศ.ดร.แสวง นิลนามะ เป็นที่ปรึกษาหลัก และพระศรีรัตโนบล, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษารองนั้น

ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่านในประเด็นเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” เพื่อความสมบูรณ์ในงานวิจัยในครั้งนี้ อันจะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการและสังคมต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

นมัสการด้วยความเคารพ

(ดร.คงสฤษฏ์ แวงทรัพย์)

ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

ติดต่อประสานงาน :

- * วัน เวลา สถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานด้วยตนเอง
- พระมหากิตติ กนต์สีโล โทร.092 298 9519
- นายไชยา แสนแสนยา (เจ้าหน้าที่) โทร. 098 387 5997 E-Mail : sampapi1974@gmail.com

ที่ ศร ๖๑๐๒.๓/ว ๕

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

นมัสการ พระครูวิเชียรภิกขิตคุณ เจ้าอาวาส/กรรมการบริหารพระธรรมทูต จังหวัดยะลา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหากิตติ กนตสีโล (ชอนครบุรี) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๔๐๑๐๐๙ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยมี ผศ.ดร.แสวง นิลนามะ เป็นที่ปรึกษาหลัก และพระศรีรัตโนบล, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทรงนั้น

ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่านในประเด็นเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” เพื่อความสมบูรณ์ในงานวิจัยในครั้งนี้ อันจะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการและสังคมต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

นมัสการด้วยความเคารพ

(ดร.คงสฤษฏ์ แวงทรัพย์)

ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

ติดต่อประสานงาน :

- * วัน เวลา สถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานด้วยตนเอง
- พระมหากิตติ กนตสีโล โทร.092 298 9519
- นายไชยา เสนแสนยา (เจ้าหน้าที่) โทร. 098 387 5997 E-Mail : sampapi1974@gmail.com

ที่ ศธ ๖๑๐๒.๓ /ว ๕

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

นมัสการ พระครูสมุห์บุญมา ปณฺญาโร ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จังหวัดปัตตานี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหากิตติ กนฺตสีโล (ขอนแก่นบุรี) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๕๐๑๐๐๙ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยมี ผ.ศ.ดร.แสวง นิลนามะ เป็นที่ปรึกษาหลัก และพระศรีรัตโนบล, ผ.ศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษารองนั้น

ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่านในประเด็นเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” เพื่อความสมบูรณ์ในงานวิจัยในครั้งนี้ อันจะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการและสังคมต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

นมัสการด้วยความเคารพ

(ดร.คงสฤษฏ์ แวงทรัพย์)

ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

ติดต่อประสานงาน :

- * วัน เวลา สถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานด้วยตนเอง
- พระมหากิตติ กนฺตสีโล โทร.092 298 9519
- นายไชยา เสนแสนยา (เจ้าหน้าที่) โทร. 098 387 5997 E-Mail : sampapi1974@gmail.com

ที่ ศธ ๖๑๐๒.๓ /ว ๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิพนธ์สัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

นมัสการ พระมหากษัตริย์ รมมาภินันโท ผู้ประสานงานโครงการพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ วัดทองนพคุณ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหากษัตริย์ กนต์สิโล (ขอนแก่นบุรี) นิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ รหัสประจำตัวนิพนธ์ ๕๙๐๑๔๐๑๐๐๙ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยมี ผศ.ดร.แสวง นิลนามะ เป็นที่ปรึกษาหลัก และพระศรีรัตนโอบุล, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษารองนั้น

ในการนี้ นิพนธ์มีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่านในประเด็นเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” เพื่อความสมบูรณ์ในงานวิจัยในครั้งนี้ อันจะเป็นประโยชน์เชิงวิชาการและสังคมต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

นมัสการด้วยความเคารพ

(ดร.คงสุภภูมิ พงษ์ทรัพย์)

ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

ติดต่อประสานงาน :

- * วัน เวลา สถานที่สัมภาษณ์ นิพนธ์จะประสานด้วยตนเอง
- พระมหากษัตริย์ กนต์สิโล โทร.092 298 9519
- นายไชยา เสนแสนยา (เจ้าหน้าที่) โทร. 098 387 5997 E-Mail : sampapi1974@gmail.com

ที่ ศธ ๖๑๐๒.๓ /ว ๖

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย
เรียน นายวาทีน กรดเต็ม ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสตูล
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหากิตติ กนต์สีโล (ขอนแก่นบุรี) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๔๐๑๐๐๙ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยมี ผศ.ดร.แสวง นิลนามะ เป็นที่ปรึกษาหลัก และพระศรีรัตโนบล, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทรงนั้น

ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์ขอสัมภาษณ์ท่านในประเด็นเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” เพื่อความสมบูรณ์ในงานวิจัยในครั้งนี้ อันจะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการและสังคมต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.คงสฤษฏ์ แผงทรัพย์)

ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

ติดต่อประสานงาน :

- * วัน เวลา สถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานด้วยตนเอง
- พระมหากิตติ กนต์สีโล โทร.092 298 9519
- นายไชยา เสนแสนยา (เจ้าหน้าที่) โทร. 098 387 5997 E-Mail : sampapi1974@gmail.com

ที่ ศธ ๖๑๐๒.๓/ว ๖

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิพนธ์สัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

เรียน นางประไพ สุทธิมิตร นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ตัวแทนสำนักงานพุทธศาสนาจังหวัดสงขลา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหากิตติ กนต์สีโล (ขอนแก่นบุรี) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๕๐๑๐๐๙ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยมี ผศ.ดร.แสวง นิลนามะ เป็นที่ปรึกษาหลัก และพระศรีรัตโนบล, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษารองนั้น

ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่านในประเด็นเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” เพื่อความสมบูรณ์ในงานวิจัยในครั้งนี้ อันจะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการและสังคมต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.คงสฤษฏ์ แพงทรัพย์)

ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

ติดต่อประสานงาน :

- * วัน เวลา สถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานด้วยตนเอง
- พระมหากิตติ กนต์สีโล โทร.092 298 9519
- นายไชยา แสนแสนยา (เจ้าหน้าที่) โทร. 098 387 5997 E-Mail : sampapi1974@gmail.com

ที่ ศธ ๖๑๐๒.๓/ว ๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย
เรียน นายธวัฒน์ แทนทอง ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดยะลา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหากิตติ กนต์ลีโล (ขอนแก่นบุรี) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๔๐๑๐๐๙ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยมี ผศ.ดร.แสวง นิลนามะ เป็นที่ปรึกษาหลัก และพระศรีรัตโนบล, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทรงคุณ

ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่านในประเด็นเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” เพื่อความสมบูรณ์ในงานวิจัยในครั้งนี้ อันจะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการและสังคมต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.คงสุกษ์ แผงทรัพย์)

ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

ติดต่อประสานงาน :

- * วัน เวลา สถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานด้วยตนเอง
- พระมหากิตติ กนต์ลีโล โทร.092 298 9519
- นายไชยา เสนแสนยา (เจ้าหน้าที่) โทร. 098 387 5997 E-Mail : sampapi1974@gmail.com

ที่ ศธ ๖๑๐๒.๓/ว ๖

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานวิจัย

เรียน นายมานะ ลือสวัสดิ์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนราธิวาส

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหากิตติ กนุตสีโล (ขอนแก่นบุรี) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๔๐๑๐๐๙ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยมี ผศ.ดร.แสวง นิลนามะ เป็นที่ปรึกษาหลัก และพระศรีรัตโนบล, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษารองนั้น

ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่านในประเด็นเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” เพื่อความสมบูรณ์ในงานวิจัยในครั้งนี้ อันจะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการและสังคมต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.คงสุภฎ์ แพงทรัพย์)

ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

ติดต่อประสานงาน :

- * วัน เวลา สถานที่สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานด้วยตนเอง
- พระมหากิตติ กนุตสีโล โทร.092 298 9519
- นายไชยา เสนแสนยา (เจ้าหน้าที่) โทร. 098 387 5997 E-Mail : sampapi1974@gmail.com

ที่ ศธ ๖๑๐๒.๓/ว ๖

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตร่วมภาชณเกี่ยวกับงานวิจัย

เรียน นายถมยา ศรีประสม ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปัตตานี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัณภาษณเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหากิตติ กนตสิโล (ขอนแก่นบุรี) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๔๐๑๐๐๙ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยมี ผศ.ดร.แสวง นิลนามะ เป็นที่ปรึกษาหลัก และพระศรีรัตโนบล, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทรงนั้น

ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะขอสัณภาษณท่านในประเด็นเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” เพื่อความสมบูรณ์ในงานวิจัยในครั้งนี้ อันจะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการและสังคมต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ดร.คงสุกัญญา พงษ์ทรัพย์)

ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

ติดต่อประสานงาน :

- * วัน เวลา สถานที่สัณภาษณ นิสิตจะประสานด้วยตนเอง
- พระมหากิตติ กนตสิโล โทร.092 298 9519
- นายไชยา เสนแสนยา (เจ้าหน้าที่) โทร. 098 387 5997 E-Mail : sampapi1974@gmail.com

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง **ศึกษาวิเคราะห์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย**
และพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

-----0-----

ตอนที่ ๑ ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....ตำแหน่ง.....

ผู้สัมภาษณ์ : ผู้วิจัย สถานที่ให้สัมภาษณ์.....วัน/เดือน/ปี.....

ตอนที่ ๑ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์ เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อนำไปสู่การสัมภาษณ์เชิงลึก

๑. คุณสมบัติเฉพาะในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต เป็นอย่างไร ?

- คุณสมบัติเฉพาะตัวของพระธรรมทูตตามที่ปรากฏในคัมภีร์
- คุณสมบัติเฉพาะตัวของพระธรรมทูตตามที่ปรากฏในสังคมไทยในอดีต
- คุณสมบัติเฉพาะตัวของพระธรรมทูตตามที่ปรากฏในสังคมไทยในปัจจุบัน

๒. ท่านคิดว่า หลักโอวาทปาฏิโมกข์เป็นหัวใจหลักในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างไร ?

- โดยหลักการ ๓
- โดยอุดมการณ์ ๔
- โดยวิธีการ ๖

๓. ท่านคิดว่า จากบริบทในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตอาสาใน ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรมีการปรับเปลี่ยนประยุกต์อย่างไร ?

- คุณสมบัติเฉพาะตัวของพระธรรมทูตตามอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้
- ควรปรับเปลี่ยนหลักการ อุดมการณ์ และวิธีการ

ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านในความกรุณาสำหรับการให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้

พระมหากิตติ กนต์สีโล (ญาณปัญญวงศ์)
นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ

ภาคผนวก ค

ผู้ให้สัมภาษณ์ และภาพประกอบการสัมภาษณ์

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ - ฉายา	ตำแหน่ง
 <p data-bbox="379 887 600 920">พระราชกิจจาภรณ์</p>	<ul style="list-style-type: none"> - เลขานุการสำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ - หัวหน้าสำนักงานดูแลพระธรรมทูตไปต่างประเทศ - เลขาเจ้าคุณภาค ๑๐ - ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศ - เลขานุการคณะทำงานผู้ก่อตั้งพระธรรมทูตอาสา
 <p data-bbox="379 1442 600 1476">พระครูสิริวิหารการ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ช่วยเลขานุการสำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ - ประธานที่ปรึกษากลุ่มเพื่อชีวิตดีงาม - ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศ - คณะทำงานผู้ก่อตั้งพระธรรมทูตอาสา
 <p data-bbox="355 1951 624 1984">พระครูโสภณปัญญาสาร</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จังหวัดสตูล - เจ้าอาวาสวัดนิคมพัฒนาราม - เจ้าคณะอำเภอมะนัง จังหวัดสตูล

ชื่อ - ฉายา	ตำแหน่ง
 <p data-bbox="368 842 612 880">พระธันวาคม สญญโม</p>	<ul style="list-style-type: none"> - กรรมการบริหารเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จังหวัดสตูล - หัวหน้าที่พักสงฆ์ฤทธิยากุล หมู่ ๘ ตำบลทุ่งหว้า อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล
 <p data-bbox="336 1379 644 1417">พระปลัดนรุตม์ชัย อภินนโท</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จังหวัดสงขลา - วัดเกาะใหญ่ บ้านเกาะใหญ่ อำเภอเกาะใหญ่ จังหวัดสงขลา
 <p data-bbox="320 1917 660 1955">พระครูสังฆรักษ์อำนาจ อิสสรโร</p>	<ul style="list-style-type: none"> - กรรมการบริหารเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จังหวัดสงขลา - เจ้าอาวาสวัดรัตภูมิธรรมवास ตำบลกำแพงเพชร อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา

ชื่อ - ฉายา	ตำแหน่ง
 <p data-bbox="368 801 612 846">พระครูโฆสิตสุตากรณ์</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ - เจ้าอาวาส วัดบูรพาราม หมู่ 1 ตำบลยามู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
 <p data-bbox="347 1328 633 1373">พระครูสมุห์บุญมา อาทโร</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จังหวัดปัตตานี - เจ้าอาวาส วัดภูเขาหลง บ้านไร่ ตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
 <p data-bbox="339 1872 641 1917">พระครูสมุห์พิสิทธิ์ อนาลโย</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จังหวัดยะลา - เลขาเจ้าคณะอำเภอธารโต จังหวัดยะลา

ชื่อ - ฉายา	ตำแหน่ง
 <p data-bbox="368 770 611 808">พระครูวิเชียรภิตติคุณ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - กรรมการบริหารเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จังหวัดยะลา - เจ้าอาวาส วัดวชิรปราการ - เจ้าคณะอำเภอรามัญ จังหวัดยะลา
 <p data-bbox="338 1223 641 1261">พระครูประโชติรัตนนุรักษ์</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ประธานเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จังหวัดนราธิวาส - เจ้าอาวาส วัดรัตนานุภาพ ตำบลโต๊ะเต็ง อำเภอสู่หงส์ ปาตี จังหวัดนราธิวาส
 <p data-bbox="331 1671 649 1709">พระปลัดฉันทยากร อธิบุญโญ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - เลขาธิการเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา จังหวัดนราธิวาส - วัดทรายขาว บ้านทรายขาว ตำบลไพรวัน อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส
	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ประสานงานโครงการพระธรรมทูตอาสา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ - เลขาธิการกลุ่มเพื่อชีวิตดีงาม - พระวิทยากร - วัดทองนพคุณ เขตคลองสาน กรุงเทพฯ

ชื่อ - ฉายา	ตำแหน่ง
 <p data-bbox="320 645 659 689">พระมหาอภิชาติ ฐมมาภินฺนุโท</p>	
 <p data-bbox="376 1196 603 1240">นายวาทีน กรดเต็ม</p>	- ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสตูล
 <p data-bbox="368 1771 612 1816">นางประไพ สุทธิมิตร</p>	- นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ตัวแทนสำนักงานพุทธศาสนาจังหวัดสงขลา

ชื่อ - ฉายา	ตำแหน่ง
 <p data-bbox="368 891 611 929">นายธวัชณ์ แทนทอง</p>	<p data-bbox="719 342 1305 383">- ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดยะลา</p>
 <p data-bbox="379 1417 600 1458">นายมานะ ลือสวัสดิ์</p>	<p data-bbox="719 1032 1350 1072">- ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนราธิวาส</p>
 <p data-bbox="379 1809 608 1850">นายพญา ศรีประสม</p>	<p data-bbox="719 1516 1329 1556">- ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดปัตตานี</p>

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระมหากิตติ ฉายา กนต์สีโล นามสกุล ญาณบุญวงศ์
เกิด	วันที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๔
สถานที่เกิด	จังหวัด นครราชสีมา
การศึกษา	พ.ศ. ๒๕๕๑ สอบไล่ได้นักธรรมเอก พ.ศ. ๒๕๕๑ สอบไล่ได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค พ.ศ. ๒๕๖๐ สำเร็จปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (ปรัชญา) เกียรตินิยมอันดับ ๑
อุปสมบท	วันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๖ สมเด็จพระพุฒาจารย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ พระปัญญาวชิราภรณ์ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระสิทธิธรรมวิเทศ เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ณ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร
ปีที่เข้าศึกษา	พ.ศ. ๒๕๕๙
ปีที่สำเร็จการศึกษา	พ.ศ. ๒๕๖๑
ที่อยู่ปัจจุบัน	คณะ ๑๐ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร แขวงบ้านบาตร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๐๐